

ΛΕΣΒΙΑΚΑ :: ΦΥΛΛΑ ::

ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ



ΧΡΟΝΙΑ Α'
ΦΥΛΛΑΔΙΟ 2ο

ΜΥΤΙΛΗΝΗ
ΙΟΥΝΙΟΣ 1928

ΛΕΣΒΙΑΚΑ ΦΥΛΛΑ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ

Ἐπιμελητής :

Σ. Γ. ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΓΓΕΛΗΣ

Διαχειριστής :

ΠΑΝ. ΝΙΚΗΤΑΣ

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ

ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Γιὰ 12 φυλλάδια Δραχ. 100.—

Γιὰ 6 » » 60.—

ΓΙΑ ΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ

Γιὰ 12 φυλλάδια σελλ. 15
ἢ δολλ. 4

Διεύθυνση : «Λεσβιακά Φύλλα»
Poste restante
Χειρόγραφα καθαρογραμμένα.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΒΡΑΝΑ ΜΠΕΓΙΑΖΗ : Τὸ τραγούδι τῆς Βαγγελιώσ.

ΣΤΡΑΤΗ ΜΥΡΙΒΗΛΗ : Ἡ Μ' χαγίλους. (Διήγημα).

ΠΑΝΑΓΙΩΤ ΙΣΤΡΑΤΙ : Ὁ θάνατος τοῦ Θεοῦ Ἄγγελου. (συνέχεια)

(Ἄπ' τὸ ρομάντζο «Θεὸς Ἄγγελος») Μεταφρ. Κ. ΦΡΙΑΛΓΓΟΥ

HEINRICH HEINE : Ὁ ἱππότης Ὀλκφ. (Μπαλλάντα).

Μεταφρ. γύμνασμα τοῦ ΑΝΤΩΝΗ τοῦ ΠΡΩΤΟΠΑΤΣΗ.

ΛΕΣΒΙΑΚΗ ΛΟΓΟΓΡΑΦΙΑ : Τοῦ τσ'ιρέλλι (παραμῦθ).

ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ : Ὁ ζωγράφος Κ. Μυλέας (Δ. Εὐαγγελίδη). — Στρατῆ

Μυριβήλη : «Διηγῆματι» (Α. Πρωτοπατση). — κ. τ. λ.

ΣΚΙΤΣΟ : Στρατῆς Μυριβήλης : τοῦ Π. ΚΕΦΑΛΑ.

ΚΟΣΜΗΜΑ ΣΤΟ ΕΞΩΦΥΛΛΟ : τοῦ Μ. ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΓΓΕΛΗΣ.

—Τυπογραφεῖο Ἐφημ. «ΤΑΧΥΔΡΟΜΟΙ»—

ΛΕΣΒΙΑΚΑ ΦΥΛΛΑ

ΜΥΤΙΑΗΝΗ—

ΜΑΗΣ 1928

ΧΡΟΝΙΑ Δ'.—

ΦΥΛΛΑΔΙΟ 2ο

ΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΗΣ ΒΑΓΓΕΛΙΩΣ

Σήμερα, ἡ μοῖρα τὸκανε καὶ μ'έφερε ἐδῶ πέρα
μὲς τὴν πολυκοσμίτισσα νὰ μπῶ τῆ Σαλονίκη.
Τούρκικο χάνι, κερχανῶς κι' ὀβρέϊκο ταβατούρι.

— Πάρα νὰ ζήσω μετὰ σέ, Λενιώ, σ' αὐτὴ τῆ βράση,
κάλλιο νὰ πὰ στὴν ἐρημιὰ, νὰ πὰ στὴν Προσοτσάνη,
νὰ πὰ νὰ βρῶ τῆ Βαγγελιώ π' ἀφήκα πικραμένη,
τῆ χωριανή, τὴν ἀρφανή, τὴν ἀγαπητικιά μου.

Μιά μέρα τὴν ἀντάμωσα στὸν ποταμὸ νὰ πλένει.
Τὰ μπράτσα τ' ἀνεσκουμπωτὰ τὰ μάτια μου μαγέψαν.
Τάσπρα τῆς πόδια τὰ γυμνά τὸ νοῦ μου ξεσηκῶσαν.
Τοῦ κόρφου τῆς ὀ πηδηχτὸς με τράβηξε κοντὰ τῆς.
— Ἐχει φωτιά, κοπέλλα μου, νὰ ψήσω καλαμπόκι ;
— Ὅση κι' ἄ θέλεις, κόπιασε νὰ ψήσεις καλαμπόκι,
μὰ σὰν τὸ ψήσεις, Ἕλληνα, θέλω καὶ γὼ μερίδιο.

Τὸ καλαμπόκι τὸψησα καὶ φάγαμε κ' οἱ δύο μας
κ' ἔβαλε κείνη τὸν καφέ κ' ἤπιαμε καὶ τὰ δύο μας
καὶ σὰν ἀποχωρίζαμε κατὰ τὸ βράδυ βράδυ,
τὸ σπίτι τῆς μ'ἀρμήνεψε καὶ μ' εἶπε τὸνομά τῆς,
καὶ γὼ τῆς εἶπα ψέματα τὸ πῶς με λένε Γιάννη.

1919

ΒΡΑΝΑΣ ΜΠΕΓΙΑΖΗΣ

Η Μ'ΧΑΓΗΛΟΥΣ

— Διήγημα —

Πορπατούσαμε πάντα. Φαίνεται πως μπήκαμε πιά στην επίκλιντονη ζώνη. Τάεροπλάνα των όχτρων μας κατασκοπεύουν απ' τον ουρανό. Μας παραφυλάγουν σά γεράκια. Οι σχηματισμοί και τὰ Συντάγματα τῆς Μεραρχίας προχωρούσαν δλοένα πιδ μέσα στη Μακεδονία, πρὸς τὸ Μέτωπο. Πορρεις σκληρὲς δλονόχτιες. Μὲ τὸ σούρουπο ξεκινούσαμε φορτωμένοι και σὰ γλυκοχάραζε πιά τσικνηρώνουμε μέσα στις χωσιές, κάτω ἀπὸ δκωμένα θάμνα, σὲ κρυφὲς βουνίστιες ἀγκαλιές, μέσα σὲ λαγκαδιές κρυμμένες. Σκεπάζαμε και τάντισκηνα μὲ χλωρὰ κλαδιὰ νὰ μὴ μᾶς βλέπουν τάεροπλάνα.

Ἐκει καθούμασταν ἕλη μέρα ξεπλωμένοι, τρίβαμε δκνὰ τὰ ντουφέκια, φειρίζοματτε, γιὰ, κοιμούματτε. Μὰ τὸ πιδ πολὺ δνειροπολούσαμε. Ὀνειροπλέχαμε στὸν ὕπνο και στὸν ξύπνο, κ' ἡ ψυχὴ ξεκοιλοθεύσε ἀκόμα νὰ ζεῖ στη Λέσθο, παραδέρνοντας μέσα στις δυνατὲς ὕμνησεσ τῆς λαχταριστῆς ζωῆς, πὸς τὴν ἀφίσαμε στὴν ἀκρογιαλιὰ τοῦ νησοῦ μὲ τὰ χέρια σηκωμένα πρὸς ἐμᾶς δεητικά. Ἔτσι τὴν ἀπαρτήσαμε πᾶ' στὸ μὸλο νὰ μᾶς καλεῖ μὲ δουρκωμὲν μᾶτια, σὰν ἀβαράραμε τίς βάρκες, σφίγγοντας στὰ δόντια τὴ θλίψη μας σὰν ἕνα ἀντρικιο χαμογέλιο. Κι' αὐτὲς μᾶς φέρων δλότιστα στὰ χοντρά βατόρια πὸς καπνίζανε μέσα στη βρεγμένη ἀτμοσφαῖρα.

Τώρα, ἡ ζωὴ τούτη ἡ γλυκειά, πὸς μονομιᾶς πὸς τὴ στερηθήκαμε μᾶς ἔδειξε ὅλες τίς ἀκριβὲς χάρες τῆς, παραμέριζε τᾶγρια κλαδιὰ τοῦ πεύκου και τῆς τρικουδιάς, τρύπωνε μέσα στὸ τσαντήρι, και χόρευε κάτω ἀπ' τὰ θαρᾶ κλεισμένα μας ματόφυλλα μὸλες τίς νοστιμάδες τῆς. Μιὰ πίκρα καταστάλαζε ἀπ' ὅλα τούττα τὰ θυμητικά. Μιὰ πίκρα γλυκειὰ πὸς λιβανίζότανε σὰν ἕνα σιγανὸ και πολὺ τρυφερὸ παράπονό μας πρὸς ὅλα τᾶγαπημένα προσώπατα και πράματα, πὸς τᾶφήσαμε—μὲ πόσο ἀστόχαστο κουράγιο ἀλήθεια— τραδῶντας, μυριάδες παλληκάρια, σκυφοί και συλλογισμένοι, πρὸς ἕνα δρόμο σημαδεμένον ἀπ' τὴ Μοῖρα κι' ἀπ' τὸ καθήκον. Θέ μου, πόσο πιδ πολὺ, λέγω, πρέπει νὰ μᾶς ἀγαπᾶτε τώρα ὅλοι ἐσεῖς και ὅλες ἐσεῖς και ὅλα ἐσεῖς, φίλοι κι' ὀχτροί, πὸς μπορείτε και χάρεστε τὸ ἡμερο σπῖτι και τὰ πικτρικὰ ροῦχα και τὸ γλυκὸ κρεβάτι κι' ὅλες τίς χίλιες μικροετυχίες τῆς ζωῆς. Κ' ἐμεῖς σὰν καλογεράκια τραδᾶμε πρὸς τὴ Μοῖρα μας, πὸς ἔχει τὸ πρόσωπο σκεπασμένο κάτω ἀπὸ σιδερένια μουτσούνα.

Ἄν εἴσατε δίκαιοι, θᾶπρεπε νὰ μᾶς συλλογίζεστε πολὺ, πὸς στερηθήκαμε περήφανα ὅλα τὰ πάντα γιὰ νὰ ποσκειπᾶσσομε τὴ δική σας εὐτυχία μὲ τόση θυσία... Δὲν τὸ λέμε, μὰ τὸ θέλομε δυνατὰ αὐτὸ τὸ πρᾶμα. Τὸ θέλομε σιωπηλὰ και δυνατὰ ὅλοι μας.

Μὰ ἀκουσέ με, ὦ ἐσὺ, ἕνα ὀποιοδήποτε ρᾶδινο λιτριδάκι τῆς λεσβιακῆς ἀκρογιαλιάς, πὸς δὲ σὲ ξαίρει κανένας, κιούτε ὁ Θεὸς πὸς σέπλασε, και λάμπεις ξέγνιαστο μέσα στὸν ἡλιο και στὸ χλιδ κῶμα! Ἐκίρω. Ἐνα δρεγμένο κινουράκι ἀνεβλίνει σπουδαία και προσεχτικά πάνω σου γιὰ νὰ λιαστεῖ. Εἶνε σὰ μιὰ μικρούτσικη, πρασινόμαυρη ταμπακερίττα, δάζει ἕνα ἕνα τὰ τρυφερὰ ποδαράκια του και χτυπᾶ ἡ καρδούλα του, και μὲ τὰ δυὸ ματάκια του πῶναι οἱ ρεζέδες τῆς ταμπακερούλας, κιτᾶει φρόνιμα ἕνα γῦρο. Ἐκίρεις τᾶχα, πόσο εὐτυχισμένο μου εἶσαι, και πὸς θὰ σὲ φιλήσω, ἀρμυρὴ πετρούλα τοῦ γιαιοῦ, σὰ θὰ γυρίσω κάποτε μὲ τὸ καλὸ;

(Ἀγάπη μου, γιὰ σένα δὲ λέγω τίποτα, γιὰτι ὅλα τούττα πὸς γράφω, γιὰ σένα τὰ λέγω. Μέσα στοὺς χίλιους αὐτοὺς γλυκοὺς καημοὺς, πὸς τοὺς παίζω κουκί-κουκί σὰν κομπολόγι και πικρὰ τοὺς χαίρουμαι ὀλομόναχος, εἶναι μονάχα τὰ γλυκὰ, κασιανὰ σου μάτια πὸς μὲ βλέπουν δουρκωμὲν, κ' ἕνα δᾶκρυ τρέμει σὰ ματόκλαδα πὸς πεταλοιδίζων. Ἄνάμεσ' ἀπ' αὐτὰ τὰ δυὸ γλυκὰ παραθυράκια βλέπω τὸ νησί μας, μὲ τὰ κύματά του πὸς χορεύουν, τίς βρύστες του πὸς τραγουδοῦν, τὰ καϊκια μὲ τᾶσπρα πανιά τοὺς ἀνοιγμένα πανηγυρικά, μὲ τοὺς δουερούς πευκῶνες του και μὲ τὰ ἱερὰ ἔαττῆ τῆς ἑλιάς, μὲ τὰ κάστρα του τὰ βενετσιάνικα και μὲ τοὺς ἀνθρώπους του πὸς τοὺς ἀγαπᾶ ὅλους, γιὰτι πορπατοῦν κιὰνεσαίνουν μαζί σου στὰ περιγιάλια του. Ἀγάπη μου, ἐσὺ ποτίζεις μὲ τὴ γλύκα σου ὅλες αὐτὲς τίς ἱστορίες, πὸς κάθουμαι κιὰραδιάζω γιὰ νὰ παρηγοριοῦμαι).

Εἶν' ἕνας Μιχάλης, (Μ'χαγήλου τὸν λένε οἱ φαντᾶροι μας, κι αὐτὴ ἡ λεσβιακὴ προφορὰ ἀπόμεινε στὸ νομά του, ἀκόμα και σὰ μιλάνε γιὰ αὐτὸν οἱ ἀξιωματικοί).

Ὁ Μ'χαγήλους αὐτὸς κὸλλησε ὕπερθεσ στὸν Ταμῖα τῆς Μεραρχίας σὰν πεταλίδα στὸ βράχο, μὸλις εἶδε πὸς σὰ σὸβάρὰ τούτη ἡ ἱστορία πὸς καταπιαστήκαμε ἔχει και τὰ κινυυὰ τῆς. Ὁ Μ'χαγήλους στη Μυτιλήνη δούλευε κοντὰ σένα ρολογᾶ πῶκαε και τὸ χρυσικὸ. Εἶνε προσφυγάκι ἀπ' τὸν πρῶτο διωγμὸ χωρὶς κανένα στὸν κόσμο.

Ἄπ' τῆ στιγμῆ πού κάποιο ἀεροπλάνο μᾶς ἔρριξε —τόσο μακριά— μιάν ἀποτυχημένη μπόμπα, ὁ Μ'χαγγήλους εἶδε τὸν πόλεμο. Ἀπὸ κελὴ τῆ στιγμῆ τυραγιέται ἀξιολύπητα ἀπ' τὴν τρομέρα τοῦ θανάτου. Ὁ Ταμίας τῆς Μεραρχίας, ἕνας μεγαλόσωμος λοχαγὸς βλογοκομμένος, πού δὲν ἔκανε ὑπερέτης κοντά του οὔτε μιὰ βδομάδα ἀπ' τὴν κακομεταχείριση, τὸν συμμάζωσε ἀπ' τὸ λόχο, καὶ τοῦ βγάζει τὴν ψυχὴ του ἀνάποδα. Κι ὁ Μ'χαγγήλους ὁ φουκαρᾶς τὰ δέχεται ἅλα γιὰ νὰ πομεῖνει ὡς τὸ τέλος στὸ Τάμειο, μακριὰ ἀπ' τὰ ρέζιγα τοῦ πολέμου.

Εἶν' ἕνα παιδί ἀμούστακο, πολὺ τρομαγμένο κι ἀγαθούλιχο, πού σκαλίζει μὲ μεγάλη πιδεξοσύνη τὶς μπρουτζένιες κάλυκες καὶ τὶς κάνει μορφοπλουμισμένα βάζα γιὰ τὰ τσαντήρια τῶν ἀξιωματικῶν. Κάνει καὶ δαχτυλίδια ἀπὸ ἀλουμίνι, κάνει κι ἀναφτῆρες γιὰ τὸ τσιγάρο μὲ μπακίρες, σωστά τεφαρίκια.

Ἔχει ἕνα συμπαθητικὸ μούτρο μελαχροινὸ, μ' ἕνα μεγάλο κόκκινο στόμα, πού χωρίζει τὴ φάτσα του δυὸ στῆ μέση, καὶ σὰ γελα, ἀνοίγει ὡς στ' ἄφτιά του καὶ τὴ φωτίζει μὲ δυὸ ἀράδες λαμπερὰ δόντια.

Τόνη γνώρισα τυχαίᾳ, ἐπειδὴ ὁ Ταμίας μὲ τὶς ἀπειρες κάσες του εἶναι προσκολλημένος μέρες τώρα στὸ Σύνταγμα μᾶς κι ἀκλουθᾷ στις πορείες μᾶς. Ἔχει ἀρρωτήσῃ κι ὁ ἀξιωματικὸς τῆς λογοκρισίας τοῦ τεχυδρομείου, κ' ἐγὼ σὰ γραμματισμένος, μαζὺ μὲνα βοηθὸ κάνω προσωρινὰ αὐτὴ τὴ δουλιὰ. Ἔτσι διαβάζω ἅλα τὰ γράμματα πού στέλλενον εἰς φαντάροι μᾶς σὴν πατρίδα, κι ἀπ' εὐτὰ σβύνω τὸ κάθε τι πού μπορεῖ νὰ βοηθήσῃ τὴν κατασκοπεῖα τοῦ ὄχτροῦ ἀπ' ἕνα παραπεταμένο γράμμα. Οὔτε τόπος, οὔτε πληροφορίες γιὰ τὴν πορεία, οὔτε παράπονα γιὰ κακοπάθειες. Ὁ Μ'χαγγήλους τὸ λοιπὸν, κάθε φορὰ πού ὁ Ταμίας θὰ κουραστῇ παίζοντας χαρτιά καὶ πίνοντας σπέρτα μὲ τὴν παρέα του καὶ θὰ πέσει νὰ κοιμηθεῖ, κάθετα καὶ γράφει ἐρωτικὰ γράμματα. Γράφει πάντου κάτου κάθε νύχτα κι ἀπ' ἕνα. Γράφει σὲ μιὰ Κοντυλένια, τὴν κόρη τοῦ χρυσοικοῦ, πού δούλευε κοντά του σὰν ἦταν αὐτοῦ πέρα. Ὁ Μ'χαγγήλους εἶναι παλαβωμένος μαζὺ τῆς, κ' ἔτσι φοβιτάρης ποῦναι ἀπ' τὸ φυσικὸ του, ἄλλο τὸν καιρὸ πού τὴν εἶχε κοντά του δὲν εἶχε τὸ κουράγιο νὰ τῆ; τὸ πᾶι κὼς τὴν ἀγαπᾷ. Ὅμως ἀπ' τὴ στιγμῆ πού μπῆκε στὴ μέση ἢ ἀπόσταση, ὕστερα κι ὁ πόλεμος, πού μᾶς δίνει περισσότερα δικαιώματα σὴν ἀγάπη, ὁ Μ'χαγγήλους; ξέσπασε σὲ μιάν ἐρωτικὴ πολυλογία, πού τὴν παρακολουθᾷ πολλές φορές μὲ συγκίνηση. Ὅλα ἄσα σκέφτηκε κι ὄνειροπόλησε γιὰ τὴν



ΣΤΡΑΤΗΣ ΜΥΡΙΒΗΛΗΣ

Σκίτσο τοῦ
ΠΑΝ. ΚΕΦΑΛΑ

ἀγάπη του ἄλλο τὸν καιρὸ πού τὴν ἔδλεπε νᾶρχεται στὸ μαγαζὶ τοῦ πατέρα τῆς καὶ δὲν κοιτοῦσε νὰ σηκώσῃ τὰ μάτια του ἀπάνω τῆς, τώρα κάθετα καὶ τῆς τὰ γράφει, ὅπως μπορεῖ καλλιτέρα, μὲ τὰ λίγα γράμματα πού ἔχει. Γινομίσει κατεβατὰ δλάκερα, πού τὰ πλουμίζει καὶ μὲ λογιῆς-λογιῆς γυρλάντες καὶ διστιχα καὶ φίδια πού τρώνε καρδιές καὶ καρδιές πού τὶς τρυπάνε σκίττες. Κάθετα καὶ τῆς ἱστορίζει μὲ τὸ νὶ καὶ μὲ τὸ σίγμα τὶς ὄνειροφαντασιές του, μὲ ὀλότελα

μωρουδίστικες λεπτομέρειες.

— «Θά σέ παγαίνω κάθε δρόμο στό κινηματογράφο σάν θά παντρευτούμε. Ύστερα θά παγαίνουμε στόν Κήπο, πουλάκι μου, θάν ακούμε τή μουσική, θά παίρνουμε ένα τσιπουράκι, ύστερα θά παγαίνουμε σπίτι. Θά μέ βραστάς άπ' τό μπράτσο και θά πορπατούμε σιγά-σιγά και θά σέ καμκρώνω, πουλάκι μου. Φτάξαμε στό σπίτι! Θά χτυπούμε τήν πόρτα. «Όρίστε, θά φωνάζει άπό μέσα ή παρμιάνη. (Θά είχανε και παρμιάνη δλέπεις). Θάναθάζει τό φώς τής λάμπας, θάνοίγει τήν πόρτα. Όρίστε. Τό τραπέζι είναι έτοιμο. «Ο Άλέκος δ γιάς μας, τό πατέρα σου τόνομα, πουλάκι μου, θά χτυπά τά χέρια του και θά φωνάζει γγι-γγι νά τόν θυζάζεις. . .»

Και πίσω-πίσω σόλα αυτά τά γράμματα, κατόπι άπ' τό φανταρικό «σέ γλυκοτριναφυλλοκτσπάζομαι» γράφει πάντα κανένα διστ.χο ακόμα: «Όταν μου δάλαν τό χακί και φόρεσα τό στέμμα, έσταξ' άπ' τήν καρδούλα μου μιά στάλα μαύρο αίμα» κι ύστερα τόυτό τό στερεότυπο:

— «Λυπήσου με πιά, καημένη Κοντυλένια, λυπήσου με πιά πουλάκι μου, και γράψε μου σέ περικαλώ πολύ κ' έσύ ένα γραμματάκι. Δέν έχω κανέναν, τό φτωχό, στόν κόσμο και άπαντέχω μονάχα έσένα: νά παρηγορέσω τόν καημό μου. Περιμένο κάθε μέρα, κάθε μέρα τό γράμμα σου!»

Πότε-πότε πάλι πίκνει και τής ιστορεί τις αρχές τής αγάπης του.

Τήν πρώτη-πρώτη φορά που τήν είδε ήταν ένα μεσημέρι που είχανε πολλή δουλιά στάρχαττηρι, κ' έστειλαν άπ' τό σπίτι τήν Κοντυλένια νά φωνάξει τόν πατέρα της, που ξεχνιούτανε στή δουλιά του συχνά κι άφινε και κρύωνε τό φαί. «Ο Μ'χαγγήλους έτριβε τις βεριέττες ένους άρρεθώνα. Μέσα στή μιá έγραφε Βαγίτσα και μέσα στήν άλλη Όρέστης. Σήκωσε τό κεφάλι του άπ' τό μπάγκο και τήν είδε με τή ρόμπα της τή μπλέ και με τά μαλλιά της τά μαύρα κωμμένα περτσόλια ως στα φρύδια. Τότες κόπηκαν τά γόνατά του κ' ή καρδιά του άρχισε νά τρέμει, νά τρέμει γλυκά. Η Κοντυλένια με τά χέρια στή μέση, σουλατσάρισε μέσ' στό μαγαζί παίζοντας με τή λυγεράδα τού σβέλτου κορμιού της, πήγε στόν μπάγκο τού πατέρα της, έσα-έσα πίσ' άπ' τήν καρέκλα τού γέρου, κι άπ' εκεί σταμάτησε τά μάτια της για μιá στιγμή πάνω στό ταρκαμένο τσιράκι. Ύστερα τού γύρισε τή ράχη κ' έβαλε ένα μεγάλο ρολόι με μουσική νά παίζει τόν Έθνικό Ύμνο. Κατόπι, ξαφνικά γύρισε και τόν κύταξε πάλι τό Μ'χαγγήλο σοβαρά, σούρωξε τά χείλια της σά νάθελε νά σφυρίξει, για, σά νά κοροϊδεύε, κ' έφυγε. Άπ'

δξω άπ' τήν τζαμόπορτα στάθηκε πάλι, κόλλησε τή μυτούλα της στό τζάμι, που φάνηκε άπό μέσα κιτρινωπή και πλακωτή, και ξανάπε δυνάτά.

— «Ακουσε μπαμπά; Είπé, ή μαμά περιμένει. Θά χαλάσει ή σοψα.

«Ο μπαμπάς της, σκυμένος ακόμα με τή λούπα στό μάτι πάνω άπ' ένα λυμένο ρολογάκι, είπε μες στα μουστάνια του.

— Καλά πιά. Καλά πιά. Τάκουσα.

Χτύπησε τότες με τά δάχτυλά της π'ά' στό τζάμι σάν ταμπούρο κ' έφυγε γλήγορα γλήγορα.

Νά. Άπό τότες τήν άγαπούσε, τήν αγαπούσε πολύ, στο θάγαπούσε όλες μαζί τις αγάπες που στερήθηκε άπό μικρό πεντάρφανο παιδί. Φοβότανε τότες μήνες νά τής τό παι, μήν τύχει και τόν κοροϊδέσει. Έκεινα τά κόκκινα χείλια έτσι που τά σούφρωνε, τού κόβανε τά ήπατα. Μά τώρα που δέν εινε κοντά της δε φοβάται νά τής τά γράφει ένα-ένα. Νά. Φιλούσε τό κάθε τι που άγγιζε μέσα στό μαγαζί με τά δάχτυλά της, για, με τή ρόμπα της, σάν άπόμεινε τό βράδυ μονάχος του για νά σιγουρίσει τάρχαττηρι και νά κλειδώσει. Νά. Ένα λουλουδι ροδιάς που κόπηκε με μέρη άπ' τό μπουστο της κ' έπεσε χάμου, τό συμμάζωξε, τό φιλούσε νύχτες, τόχει στό χιτώνιο του σολαχμένο σάν φυλκχτά. Άς τούγραφε πιά τό γράμμα που περιμένει. Κάθε μέρα δέν κάνει άλλο παρά νά περιμένει αυτό τό γράμμα. Κάθε μέρα. Σάν φέρουσε ταχυδρομείο, σπαρταρά ή ψυχή του σάν ψάρι, μήπως ήρτε έπί τέλους.

— «Άχ, στείλε μου το, Κοντυλένια, πιά. Γράψε μου πώς δέν κοροϊδεύεις τήν αγάπη μου».

Κάθε μέρα έγραφε ο Μ'χαγγήλους άπό ένα τέτοιο γράμμα και κάθε μέρα περιμενε τό γράμμα τής Κοντυλένιας, που δέν έλεγε νάρται. Τήν ιστορία αυτή τήν ήξαιρα μονάχα γώ μες στή Μερσρχία, κ' έπειδής ο Μ'χαγγήλους κατάλαβε πώς όχι μονάχα δέν έκανα τό μυτικό του ντούμπανο, μά και συμπαθούσα τόν καημό του, δέν ήξαιρε πώς νά μου δείξει τήν ευγνωμοσύνη του και τήν αγάπη του. Έκανε λογι-λογής καρώματα για νά μευχαριστήσαι. Σάν περνούσα άπό τάντίσκινο του, πεταχούτανε όρθιος και στεκούτανε προσοχή, κι άπόμεινε έτσι χαμογελώντας με τά μεγάλα δυστινιά χείλια του. Τά παιδιάτικα μάγουλά του κοκκίνιζαν όμορφα—μονάχα τών μαλαχρουνών τά μάγουλα κοκκινίζουν έτσι—και τά μάτια του, που ήτανε μικρά και δλόμυρα, καρφονούτανε στό πρόσωπό μου γεμάτα σιωπηλή άφοσίωση, σά μάτια σκυλιού. Κάθε λίγο μουφεργε κι' άπό ένα δώρο δαχλμένο άπ' τά πι-

δέξα χέρι του. Ένα μπρούτζινο βαζάκι, ένα σελιδοκόφτη σά μικρό χαντζάρι, ένα δαχτυλιδάκι αλουμινένιο. Έπιθεωρούσε και καθάριζε κάθε λίγο και λιγάκι τόν όπλισμό μου, και μου ζητούσε τὰ έσώρρουχα γιά νά τὰ πλύνει στό ρέμα μαζύ μέ τού άξιωματικού του.

Η θέση τού παιδιού αύτουνοδ άνάμεσά μας ήτανε κάπως παράξενη. Ο μικρός άνατολίτης δέν ήξειρε μήτε τίς μικροπονηριές πού περνάνε γιά ξυπνάδες άνάμεσα στους φαντάρους, μήτε είχε τήν καπατσούνη νά επιβάλλει στους άλλους νά τόν πέρνουνε στά σοβαρά, πούναι ή σπουδαιότερη κατάχτηση τού άτόμου μέσα στη ζωή. Είχε μόνο μιá καρδιά θερμή και πολύ αισθηματική, μιá καρδιά πολύ τρυφερή, πού διψούσε φλογερά τήν αγάπη. Είχε και μιάν άνείπωτη τρυμάρα γιά τὰ χαρακώματα, και μιá μεγάλη άπαντοχή τής ζωής του:

Τό γράμμα τής Κοντυλένιας, πού, δέ μπορούσε, θάρχότανε. Έστερα ήταν και κάτι άκόμα. Ο Μ'χαγγήλους μιλούσε μέ πολύ άνατολίτικο τόνο. Κουδούνιζε τὰ νι στό τέλος των λέξεων, έβαζε τό ρήμα στό τέλος τής φράσης, σάν πού κάνουν έλοι όσοι είχαν άπ' τὰ μικράτα τους γιά κυριώτερη γλώσσα τήν τούρκικη και κοντά σαυτά δέ μπορούσε νά πει τό «μπέ» και τό «ντέ». Τό πρώτο τέλεγε «πέ» και τό δεύτερο «τέ». Ο άξιωματικός του έμαθε μιá μορφή νά μιλά μέ τόν τρόπο τού Μ'χαγγήλου, κ' έκανε χάξι νά κάνει κουθέντες δλάκερες μαζύ του μπροστά στους φίλους του, πού σπαρταρούσανε στά γέλια εις βάρος τού υπερέτη.

Έτσι σιγά-σιγά άρχεσαν έλοι, άκόμα κ' οι φαντάροι, κάθε φορά πού μιλούσανε μέ τό Μ'χαγγήλου, νά μιλάνε σά νά παίζανε παραγκιόζη. Αυτό γινότανε και γιά τὰ πιό σοβαρά ζητήματα, κι ο Μ'χαγγήλους έβγαλε πιά ένομα γελοίου τύπου μέσα σόλα τὰ Συντάγματα.

Μιά μέρα ο Ταμίας τσουγκράνισε λίγο τό χέρι του σένα θαυμάσιο άνθισμένο κλαδί άγριοτριανταφυλλιάς, πού τώχε σκαλώσει ο Μ'χαγγήλους στην έμπαση τού τσαντηριού τού λοχαγού γιά νά τό στολίσει. Ο Μ'χαγγήλους, παπαρούνα άπ' τή στενοχώρια κι άπ' τήν τρυμάρα, πετάχτηκε κ' έβγαλε άπ' ένα μπαουλάκι έκστρατείας ένα ρέλο μπαμπάκι, ένα μπουκαλάκι ιώδιο κ' ένα έπίδεςμο, κ' έτρεξε διαστικά νά τόν περιποιηθει.

— Τι ναι, μωρέ χτήνος, έφτονα εκεί ; Τόνο ρώτησε ο λοχαγός νευριασμένος πάντα.

— Έφερα ένα παπάκι νά δέσω τό χέρι σας, λέει ο Μ'χαγγήλους.

— Έφηρες ένα παπάκι ; Ένα παπάκι θα δέσεις στό

χέρι μου ; Και δέν έφηρες ένα διάνο, βρέ καρτά ; Δέν έφηρες καλύτερα μιá χήνα, βρέ ; Ούί στό διάβολο, παλιάσκερο !

Και μέ τό «ούί στό διάβολο» σηκώνει τό πόδι του και τού δίνει μιá κλωτσιά στην κοιλιά μέ τή μπότα του, πού ο Μ'χαγγήλους σφεντονίστηκε άλλου χέρι κι άλλου ποδάρι πεντέξη θήματα μακριά πά' στα χορτάρια, σφιγγοντας σιωπηλά τό στομάχι του.

Όλοι όσοι βρεθήκανε στη σκηνή σπαρταρίσανε στά γέλοια και τό «παπάκι» πήρε κ' έδωσε.

Μιάν άλλη μέρα πάλι ο Μ'χαγγήλους, χάσκοντας άπό θαυμασμό, έτρεξε στην κατασκήνωση νά διηγηθει μιá πολύ άλλόκοτη είδηση. Είδε, λέει, νά περνάνε άπ' τή δημοσιá «τρείς άραπάδες πού τόν καθένα τους τόν τραβούσανε άπό τέσσερα άλογα !»

— Βρέ μιλά καλά, τούς είδες ;

— Έγώ ψέματα νά πώ δέν πωρώ. Μέ τὰ μάτια μου τούς είδα, νά, μέ τήν Παναγία.

Ένας άνθυπολοχαγός τότες, πού άντιπυθούσε πολύ τούς Φραντσέζους, ειπε πώς δέν είχε παράξενο νά κάνουν κι αυτή τήν άπανθρωπία στους μαύρους στρατιώτες τους οι Γάλλοι, γιάτι μιá συνηθισμένη τιμωρία πού είδε νά τους κάνουν ειλικι κι αυτή. Τούς ντύνουνε, ντάλα μεσημέρι, τή χοντρή, χειμωνιάτικη μαντύα τους, τούς φορτώνουν έλο τους τόν όπλισμό κι όλη τήν έξάρτηση κ' έτσι φορτωμένους τούς άναγκάζουν ώρες δλάκερες νάλωνίζουν μέ γλήγορο βάδην νάτου άπ' τόν καφτόν ήλιο μέσα στό συματένιο στρατόπεδο, θάζοντες ύπαξιωματικούς μέ καμουτσιά νά επιβλέπουν άπό ένα καλοϊσκιωμένο μέρος τούτη τή σκληρή τιμωρία.

Σέ λίγο ως τόσο άποδείχτηκε πώς οι τρείς άραπάδες τού Μ'χαγγήλου, πού τούς σέρνανε τάλόγατα, ήτανε τρείς σκέτοι άραπάδες, και τό μόνο κάπως άσυνήθιστο πού είχε ο ύπόθεση ήταν πώς τούς σέρνανε τέσσερα άλόγατα κι' όχι δυό.

Ο Μ'χαγγήλους προγκαρίστηκε άκόμα μιá φορά, κι οι άραπάδες του μέρες δλάκερες κάνανε τή γύρα στους λόχους και γενήκανε τό καινούριο σύνθημα άλύπητης κορουδίας, μόλις φαινότανε πουθενά ο Μ'χαγγήλους.

Έτσι ο υπερέτης αύτός έγινε πιά ο παραγκιόζης τού κόσμου, και όταν ο Ταμίας μυρίστηκε ύσα μέ πούδ σημείο αυτό τό παιδί φοβότανε τό θάνατο, άρτηκε τὰ δυσκολοκυβέρνητα άπ' τό ρακι κι' άπ' τήν άγρύπνια τού χαρτιού νεύρα του νά ξεθυμίνουμε λεύτερα πιά στη ράχη τού φαντάρου.

Στήν αρχή βάλλοηκε νά τόνο θρίξει γιά τό τίποτα π' έρι-

σιές αδιάντροπας, και κατόπι, σαν ειδη πως «σηκώνει» και ξολο, άρχισε να τον δέρνει κιόλας. Τον κλωτσούσε, τον έδινε φοβερούς μπάτσους κάθε λίγο, και μια φορά τον έδειρε αλύπητα με το καμουτσά τάλλογου του. Ο Μ'χαγήλους τότες αποτραβιούτανε κ' έκλαιγε πολλήν ώρα ολομόναχος.

— Φύγε μωρέ! τούλεγα καμμιά φορά. Τράδα στο λόχο σου κ' έβγα παραπονούμενος να αναφέρεις πως σε ξέρνει.

— Όχι μάπαντεςουσε μάναφυλλητά, με τα μάτια του γεμάτα ευγνωμοσύνη για το θυμό μου. Όχι δέν μπορώ. Θα με διώξει. Θα με στείλουν στη γραμμή και θα με σκοτώσουν. Δέ θέλω να ποθάνω εγώ. Θέλω να γυρίσω πίσω. . .

Με κούτταζε σημαντικά, χαμεγελοουσε μες στα δάκρυά του με δλο του το στόμα για το κοινό μας μυστικό, και ξανάλεγε.

— Θέλω να γυρίσω πίσω. . .

Έτσι απόμεινε κοντά στο λοχαγό και τις έτρωγε πιά ταχυικά για το τίποτα.

— Βρέ χτήνοςος! Φώναζε άγρια μες απ' τη σκηνή του ο Ταμίας.

— Παρώων! Τσίριζε άμέσως κατατρομαγμένος ο Μ'χαγήλους και ζεπειτούνε κ' έτρεχε, ρίχνοντας χάμου την παραβάνα του και το ψωμί του, αν τύχαινε να τρώει, για, τα κοπίδια του, αν τύχαινε να σκαλίζει τίποτα.

— Διατάξετε, κύριε λοχαγέ.

— Βρέ ρουφιάνε, τι αυγό ήταν αυτό που μουβρασες; Πέτρα τόκανες μωρέ. . .

— Κύριε λοχαγέ. . .

— Α στο διάβολο, κερατά, αφιλότιμε. . .

Κι ο Μ'χαγήλους δεχότανε κατακέφαλα ότι λάχαινε στα χέρια του λοχαγού. Κάλυκες, βιβλία, καλαμάρια, μπότες, άρβυλα. Και σαν τις έτρωγε κ' ύστερα, έτρεχε με τα δάκρυα στα μάτια να παρακαλέσει αξιωματικούς φίλους του Ταμιά να μεσιτέψουν να μη λάχει και τότε διώξει στο λόχο, όπως συχνά-πυκνά τον φοβέριζε. Κατάντησε πιά συνηθισμένη κουθέντα ανάμεσα στους αξιωματικούς της Μεραρχίας που έρχότανε να πλερωθούν.

— Ποῦ ναι δ κ. Ταμίας;

— Μά. . . κάπου θα δέρνει το Μ'χαγήλου!

Έτσι ο Μ'χαγήλους συνήθισε πιά σιγά-σιγά σκεπή τη ζωή. Την πήρε για φυσική κατάσταση και πίσω-πίσω πίστεψε κι ο ίδιος πως δέ μπορεί να ναι αλλιώςτικη, πως έτσι φαίνεται θάνατι καμωμένος να γελά μια Μεραρχία κόσμος μαζί του.

Κι άρχεψε κι αυτός να κάνει τον καρραγιόζη.

Σά να μισοκαταλάβαινε θολά-θολά, πως είναι κάποιος που

διευτώνει απ' τα παρασκήνια το θέατρο της ζωής, κι αυτός μοιράζει στους ανθρώπους και στα πράματα τους μοιραίους ρόλους των, δλότελα ανερώτητα κι άδικαιολόγητα.

Έτσι σαν έρχότανε στο τσαντήρι μου για να του πω κανένα καλό λόγο και του ζυπνούσα τη στραπατσαρισμένη του περηφάνια, άρχιζε να κλαίει. Πολλές φορές θάκλαιγε και σαν απόμεινε ολομόναχος του. Μά εϋτός μόλις έβγαينه δξω, μπροστά στους φαντάρους και στους [άξιωματικούς, έκανε πάλι τη μάσκα του, τη μάσκα του «Μ'χαγήλου» της] Μεραρχίας, κι άρχιζε να παίξει το ρόλο του καρτερικά, γελώντας κι αυτός με τις κοροϊδίες που του κάνανε δλοι, πρόθυμος άκόμα να τους βοηθήσει να γελάσουν εις δόξα του.

Πές μπόμπα, βρέ Μ'χαγήλου;—Πόμπα.—Μπαμπάς;—Παπάς.—Πές αή νάάντα ντύνει τη μπεμπέκκα;— Η τάτα τύνει τη κεπέκα!

Και δός του γέλια, και δός του καρπαζές. Γελοουσε κι αυτός μαζί τους.

Οι πορείες συνεχιζότανε πάντα. Πορπατούστικε δλη τη νύχτα και κοιούσαμε την αύγη. Η νυχτερινή πορεία στον πόλεμο είναι ένα σιωπηλό μελαγχολικό πορπάτικμα. Σαν είναι πιά κι δλοσκότεινα, εινη κι έτσι πολύ πένθιμο που ζουλάει την ψυχή. Πορπατάνε δλοι δίχως να κουδεντιάζουνε, στριμωγμένοι κουτά στις τετράδες τους σαν πρόβατα. Και το χειρότερο, πορπατάνε δίχως να δλέπουνε. Υπάρχει κάποια άγωνία μέσα σαυτό το ήσυχο σκοτάδι, που γεμίζει απ' το θρόνισμα των παπουτσιών πάνω στο χορτάρι, και κόβεται απ' την ξαφνική κραξά των άόρατων νυχτοπουλιών. Πορπατάνε δλοι σα να τραβάνε εκεί που θα τελειώσει επι τέλος αυτό το σκοτάδι. Θαρρείς ή αύγη πως δέν είναι το χρονικό τέλος της πορείας, μά ο μοναδικός σκοπός της. Γιαυτό πορπατάνε δλοι σιωπηλά και βαρυστισμένα, και δέν απομένουμε βραδυποροϋντες, γιατί φοδοδονται μην ξεμοναχιστουνε μέσα στον άγνωστο τόπο. Ακόμα κι δσοι έχουνε πρισμένα τα πόδια πορπατάνε. Ακούγονται κάπου-κάπου οι καρραβάνες που σκουτουραν σε καμμιά κάσκα, ή ξιφολόγη που δροντά σε κανένα σκαπανικό και τάνοικονόμητο εκείνο το μαδύ κουτί με τη λαστιχιένια μευτσούνα, που κρέμεται μ' ένα σκρινάκι απ' το λουρί της μέσης και χτυπάει ξενευριστικά στα μεριά σα θυμιατήρι. Καμμιά φορά τα θλακασώνουν οι δδηγοι και τότες χανούμαστε σαν τα έρμα ζά μέσα σ' άπάτητες άγριο-τοπιές, για σταματάμε μπροστά σάβγαλο δρόμο. Τότες είναι

ανάγκη δλάκερη ή φάλαγγα νά γυρίσει τὰ πίσω μπρός και νά ξανακάνει—ώρες δλάκερες—τόν ίδιο δρόμο. Κι αυτό γίνεται πάλι δουδά και θαρειστισμένα, γιατί κανένας δέν έχει τὸ κουράγιο οὔτε νά θλαστημήσει μὲς στὸ σκοτάδι. Ἔτσι κι ἄλλιως ή μοίρα γράφει νά πορπατᾶμε ὡς πού νά φέξει. Ὅταν ή νυχτοπορεία γίνεται μᾶστροφεγγιά, ὁ οὐρανὸς κάθεται και μᾶς κυττάζει σοβαρὰ και στοχαστικά μετὰ μιλλιούνια μάτια του, πού περνᾶμε ἀπὸ κάτω του ἔτσι δά φορτωμένοι μετὰ φρονιάδικα ἐργαλεῖα μετὰ στή νύχτα, τότε σιωπηλοὶ, σὰ δολοφόνοι. Ἄν είναι γεμισοφεγγαριά, τότε είναι πολὺ καλύτερα. Ἡ ἀτιμόσφαιρα είναι περιχυμένη ἀπὸ πυκνὴ ἄσπρη σκόνη, πού συγχίζει τις γραμμὲς σὲ λίγη ἀπόσταση, δτο δυντὸ και νᾶναι τὸ φεγγαρόφωτο. Τότες ὅλοι πορπατᾶνε σὰ μέσα σὲ δνειρο. Τότες τὸ μυαλὸ νυστάζει, ἀποκρώνεται, και στὸ βάθος του ἀπομένει και κάθεται ξυπητη μιά μικρὴ ποσότητα ἀπὸ θιμπή σκέψη, ὅσο ἕνα καρβουνάκι γιὰ νανάψεις τὸ τσιγάρο, μετὰ στή χόβολη. Κι αὐτὸ τὸ κουκουτσάκι τῆς σκέψης, ὅλον τὸν καιρὸ τῆς πορείας πού τὸ κορμὶ μονάχο του πορπατᾶ, σκουτουρά, γιὰ, γλυστρά και πέφτει, ἔχει νά κάνει και κινιδύεται μὲναν τρόπο δλότελα ξινακωραμένο μετὰ κατὶ ἀνόητες μικροῦποθέσεις κουτᾶς, γιὰ, μωρουδίστικες, πού δέν ἔχουνε καμμιά σχέση οὔτε μετὰ τὴ λογική, οὔτε μετὰ τὸ σκοπὸ τῆς τραγικῆς τούτης πορείας.

Μιά τέτοια νυχτιὰ πορπατῶντας φορτωμένος κάτω ἀπ' τὸ φεγγάρι, ἀνακάλυφα πὼς ἐπὶ δυόμιση ὥρες ἀκριβῶς πορπατῆξα γυρίζοντας και ξαναγυρίζοντας μετὰ στὸ μυαλὸ μου, σὰ νᾶτανε κανένα σπουδαῖο πρόβλημα πού θᾶχε κοσμοϊστορικὴ σημασία, τούτην ἔδω τὴ γελοία σκέψη.

— Ἔβαλε τῆς Σταυρούλας μιά κάλτσα καφεδιὰ και μιάν ἄσπρη. Τῆς ἔβαλε μιά κάλτσα καφεδιὰ και μιάν ἄσπρη. Μιάν ἄσπρη κάλτσα και μιά καφεδιὰ. . .

Ἦταν γιὰ τὴ μικρὴ ἀνιφούλα σου, πού τὴν εἶχες στὰ γόνατά του τὴ νύχτα πούρθε νά σᾶποχειρετήσω, φεύγοντας γιὰ τὸ μέτωπο. Θυμᾶται. Ἐκατσα ἀντίκρου σου χωρὶς νᾶχω ἀνάκαρα γιὰ κουβέντα, μετὰ τὸ γυλιὸ κουμπωμένο στή ράχη και τὸ ντουφέκι ἀνάμεσα στὰ σκέλια. Ἐσὺ ἔκλαιγες χωρὶς ἀναρροῦφητά. Τρέχανε σιωπηλὰ τὰ δάκρυά σου πάνω στὰ μάγουλά σου κᾶτριβες νευρικά τὸ χεράκι τῆς Σταυρούλας πού καθότανε στὰ γόνατά σου. Τᾶδύνατα γαμπάκια τῆς ἦτανε κρεμασμένα, και φοροῦσε μόνο μιά καλτσίτσα καφεδιὰ στὸ δεξιὸ ποδαράκι. Κατόπι ἄρχισε κι αὐτὴ νά κλαίει χωρὶς νά ξαίρει γιατί. Τότες ἐσὺ τράβηξες διαστικὰ μετὰ ἀπ' ἕνα καλαθάκι ἄλλο ἕνα καλτσάκι—ἦταν ἄσπρο αὐτὸ τὸ καλτσάκι— και τῆς τὸ φόρε-

σεσ στᾶλλο ποδαράκι, σοβαρὰ και μετὰ πολλὴ φροντίδα, σὰ νᾶκλαιγε γιὰτὸ τὸ πράμα τὸ παιδί.

Λοιπὸν αὐτὴ τὴ λεπτομέρεια, πού ὡς ἐκείνη τὴ νύχτα τῆς πορείας δέν τὴν ἤξειρα, τὴν ἔδραπα ἀδιάκοπα ἐπὶ δυόμιση ὥρες, και τὴ συλλογιόμουναι και τὴν πκτπᾶτευαι ἀπὸ παντοῦ μετὰ στὸ μυαλὸ μου μετὰ ἄπειρη σοβαρότητα.

— Ἔβαλε τῆς Σταυρούλας μιάν ἄσπρη κάλτσα και μιά καφεδιὰ. . . μιά καφεδιὰ κάλτσα και μιάν ἄσπρη κάλτσα.

Ἡ Μ'χαγήλους, μόλις τταντηρώσουμε και πᾶρει ὁ ὕπνος τάφεντικό του, ἔρχεται σταντίσκηνό μου και μου μιλά γιὰ τὸ γράμμα τῆς Κοντουλένιας πού δὲ φάνηκε ἀκόμα, μετὰ—δὲ μπορεῖ— θάρτει. Αὐτὴ ή ιδέα τοῦ κερφώθηκε μέσα του σὰ νᾶναι πιά ὅλος ὁ σκοπὸς τῆς ζωῆς του. Και κάθε φορὰ πού μοιράζεται ταχυδρομεῖο και φωνάζονται τὰ ὀνόματα τῶν εὐτυχισμένων πού ἔχουνε γράμμα, ὁ Μ'χαγήλους στέκεται μετὰ κορμὶ σκουμμένο μπροστά, τὸ μεγάλο του στόμα δλάνοιχτο, τᾶτα τὰ μάτια και τὴν ἀπαλάμη στήρει.

Τὸν παρακολουθοῦσαι πάντα σιυτὴ τὴ στάση πού ἦτανε σὰ μιάν ἀπερίγραπτη προσευχή, μιά δεητικὴ ἔνταση τῆς ψυχῆς πρὸς τὴν ὑπέρικτη εὐτυχία. Ὅμως πάντα τὸ προσκλητήριο τῶν εὐτυχισμένων τέλιωνε χωρὶς νᾶκούγεται τὸνομα τοῦ Μ'χαγήλου. Τότες ἔπερνε μιά μεγάλη, θαθειὰν ἀνάστα, σὰ νᾶ μὴν ἀνάπνεε τὴν ὥρα πού φώναζε ὁ σιτιστῆς τὰ ὀνόματα τῶν φακέλλων, και κάθιζε μιά κουβερτίτσα, σὴν πολὺ κουρασμένος, λιγᾶντες σιγὰ-σιγὰ τὰ γόνατά του στὸν τόπο πού ὀρισκότανε.

Ἦς πού πατοῦσε ξαφνικά μιά φωνάρα ὁ λοχαγὸς του.

— Βρὲ ζωῶσον!

Κι ὁ Μ'χαγήλους ξεπετιούτανε ἀλαλιασμένος, σὰ νᾶ ξυπνοῦσε ἀπ' δνειρο κ' ἔτρεχε τσιρίζοντας τρομαγμένα.

— Παρώσωων!

Και τότες ἀπ' ὅλα τᾶντίσκηναι τῶν φαντάρων ἔβγινε ἕνα κυματιστὸ χᾶχνο δυντὸ, τρελλὸ, και σὰ μπᾶτσο, γιὰ τὴν παράξενη ὁμολογία πού ἦτανε μετὰ στήν ἀπάντησὴ τοῦ ὑπερέτη.

Ἔτσι προχωρῶντας κοντέφαμε πιά στὸ Μοναστήρι.

Τὸ Μέτωπο!

Ἡ φιδερὸς αὐτὸς τόπος, γιὰ τὸν ὁποῖο τόσες σκοτεινὲς ιστορίες και τόσα φρικτὰ μυστικὰ λέγανε σιγὰ-σιγὰ οἱ φαντᾶροι συναμεταξὺ τους, σὴν λείπανε μικρὰ οἱ θαθμοφόροι, ἦτανε πιά, νᾶ, μιά δρασκελιά τόπο δίπλα μας. Ὅλοι δεχοῦ-

μασταν την παράξενη επιρροή του, την ανεξήγητη και μυστική. Τη μέρα κάλμα στην κατασκήνωσή. Τη νύχτα ούτε τσιγάρο πιά αφήνανε άναμμένο στην πορεία. Ο άγέρας τρεμουλιάζει άπ' τον δουερό, μονότονο θόρυβο των άεροπλάνων, που περνούν μες άπ' τὰ σύννεφα, μπουκωμένα άπό άττροπελέκια. Φτεροβγες πολεμάρχων άρχιγγέλλων δέρινον κι άναταράζουν τὸ κενό. Οί κωλοφωτιές γράφουνε δικτυικά με τσακισμένες κοντυλιές πάνω στα καταβατά της νύχτας τὰ χρυσά φλογερά τους γράμματα. Είναι τὰ κωδωνοκτυπία «θεκέλ, φερές» της Μοίρας που κινείται και προετοιμάζει τὰ φοβερά γεγονότα.

Κάθε τόσο σταματάνε οι διμοιρίες μέσα στον κάμπο σαν τερατώδικες σκονισμένες σφραγισμένες σφραγισμένες, που κουράστηκαν κι άπόμειναν άράδα ή μία πίσ' άπ' την άλλη σαν ψόφιστες στη μέση του δρόμου. Τότες οι φαντάροι κυτάζουν, μυρίζονται κι άκούνε με σιωπή τὸ Μέτωπο. Μέσα στο σκοτάδι μια μακρυνή βουή σέρνεται θρηνητικά. Είναι ο Δραχόρας, τὸ μεγάλο ποτάμι του Μοναστηρίου, που κυλά άφηνέρωτος τὰ νερά του μέσα στο δισωμένο δρόμο του.

Αυτή ή μακρυνή φωνή του ζωντανού νερού, μιλά γλυκά και λυπητερά μαζί προς την ψυχή. Κ' οι φαντάροι άκούνε με συμμαζεμένα φρύδια και με θεϊκή συλλογή τούτη την άπειρη φωνή, και κανένας δε μολογά πως ή ψυχή του την καταλαβαίνει και συγκινείται βαθειά. Ούτε και τὸ ξέρει κι' ο ίδιος καλά-καλά αυτό τὸ πράμα.

Ξαφνικά τὰ μάτια τεντώνονται μες στο σκοτάδι. Τὰ μπράτσα άπλώνονται προς τὰ μακρυνά. Φωνές γιοματες θυμασμοί και κρυφὸ δέος λένε σιγανά.

— Για δές!

Κάτι φώσια άσπρα, φαντασμακένια, ανάδουν εκεί πέρα, γεννιούνται μες στον άγέρα, ανάμεσα γης κι ουρανού. Κάτι άστέρια μεγάλη ξεκολάνε άπό κάπου, κι άρχίζουν να περιπλανιούνται λαφυρά και φεγγοβόλα σαν ξωτικά φανάρια. Πορπατούν άργά-άργά μέσα στο κενό και στο τέλος ξεψυχάνε τεμπέλικα, για κρύβονται ξαφνικά πίσ' άπ' τους λόφους, βουλιάζοντας μέσα στις άγνωστες μακρυνές χαράδρες. Κάποτε ανάδουν στον ουρανό τέτοια πολεμικά μετώρα με πολύ γλυκά χρώματα. Είναι ρουμπινιά, είναι κρασοβιλιά, είναι μώβ. Πράσινα φωτερά σερπατά άργοταλεύουν εκεί ψηλά. Είναι τὸ Μέτωπο. Κάποια φοβερή γιορτή γίνεται εκεί πέρα. Κάπου-κάπου μέσα σ' αυτή την τρομακτική ήτλη ακούγεται ένας δόγγος άργός, που κατακλωνιάζεται μέσα στις σπηλιές των βουνών.

Είναι τὸ Κανόνι. Κάπου καταλαγιασμένο μέσα στο κρυφὸ γιατάκι του, τεντώνει μακρὸ-μακρὸ τον τερατώδικο λαιμό του πούναι παρθλός σαν τῆς χαμηλοπάρθλης. Φτύνει θρονητή και φωτιά άπ' τὸ στογγυλὸ του τὸ στόμα και πιτωκλωτίζα στον τόπο του σαν άλυσοδεμένο θειρὸ, χωρίς να χορταίνει ποτές ή άκατανόητη όργή του.

Κείνο τὸ πρωί είχαμε σταματήσει μέσα σ' ένα φαράγγι δίπλα στο ποτάμι.

Τὸ μεσημέρι μὰς δόσανε άπ' ένα κουτί κρέας κονσέρβα και ψωμί. Δέν είχαμε συνηθίσει άκόμα σ' αυτά τὰ χοντρά συντηρημένα κρέατα. Πετούσαμε τὰ κουτιά άνέγγιχτα οι πιο πολλοί, και ξερομασσούσαμε τὸ ψωμί πασπαλίζοντας το με τριμμένη ζάχαρη και καφέ. Σὰ μὰς λάχαινε στο δρόμο κανὲ χωράφι με φρέσκα καλαμπόκια για, πιπεριές, τάρανίζαμε πέρα για πέρα.

Κείνη τῆ μέρα είχαμε πρόχειρα στημένα τάντισκωνα στο μάκρος της λαγκαδιάς, γιατ' ήτανε να ξεσηκωθουμε τὸ ίδιο θράδυ για δρόμο. Τὸ δικό μου ήτανε κουρνιασμένο σαν κουρασμένη νυχτερίδα στη ρίζα μιας χαμηλής άκακίας. Αίγο παρέκει ο Δραχόρας κυλούσε τὰ νερά του, γεμάτα πράσινες αντιφεγγιές, με ήρεμην επισημότητα. Η γῆς μύριζεν δλουθε έρεθιστικά άπ' τις άνοιξιατικές της άνεσαμιές, σαν κορμι γυναικειο. Η άκακία κρέμαζε πάνω άπ' τάντισκονό μου τ' άσπρα μουσ βολισμένα τσαμπιά των λουλουδιών της, κ' ένα πλήθος χρυσά μελισσάκια πιπιλίζαν μεθυσμένα τὸ μέλι τους. Άπειρα μαμούδια τρέχανε πολύ άπασχολημένα μέσα στα χορτάρια. Κάπνιζα και πετούσα λιθάρια στο ρέμα.

Ο Ταμίας έστησε τὸ τσαντήρι του άκριτά μακριά, κάτου άπό μια τουφατή άγριαπιδιά, που τὸ σέπαζε σαν όμπρέλλα. Η μέρα ήτανε ζεστή και στενοχωρημένη.

Κουφόδραζε τὸ συνεφόκαμα.

Και ξαφνικά άκαιδὰ κατὰ τις δυο τ' άπομεσήμερο άρχισε να φυσά με ξαφνικές και άταχτες σούφνες μιὰ χλιαρή νοτιά. Τὸ χῶμα μύριζε δυνατά και μες' άπ' τὰ μακρυνά δλοση χύθηκε ένας άπέραντος ψίθυρος. Η επιφάνεια του Δραχόρα ρυτίδιασε σ' άνετριχιασε συγκρουσμένη ή πράσινη νερένια επιδερμίδα του πεταμιοθ. Τὰ φυτοστημένα τσαντήρια πλάνταξαν τις μαυρες φτεροβγες τους και δάλλθηκαν να πιλίζουν άνάερα τὰ πλοούκια τους δεμένα στις άκριες των σκοινοών. Μιάν εϋθυμη βουή ακούστηκε μονομιές άπ' όλη την κατασκήνωσή. Οί πέτρες εντάπ-ντάπ κοπανίζαν τὰ πλοούκια, κ' οι όπαξίω-

ματικὴ διατάξανε νὰ στερωθοῦν τὰνὸς τὴν κλῆση καὶ νὰ σκαρτοῦν ἕνα γύρο ἀδράκια γιὰ τὴν περίπτωση βροχῆς. Καὶ πρὶν καταλαγιάσει ἀκόμα αὐτὴ ἡ κίνηση, ἄλλη κινεῖται.

— Οἱ δπλίτες νὰ μαζευτοῦν γιὰ νὰ μοιραστ εἰ τὸ ταχυδρομεῖο!

Ὅλες οἱ καρδιὲς χτύπησαν γλυκὰ καὶ δυνατὰ, καὶ οἱ φαντάρει τρέχανε σὰν κλωτσοπούλια γύρω στὴν κότσο τριγυρίζοντας τὸ λοχία σιτιστὴ καὶ τὸ βοηθὸ του, ποὺ δὲ τοῦσε ἕνα μεγάλο μάτσο γράμματτα.

Ὁ Μ'χαγῆλους—ποὺ τὸ μυρίστηκε κιόλας ἀπ' τὴν ἀγριαπιδιά του—ἤρτε ἀπ' τοὺς πρώτους τρέχοντες καὶ στάθηκε κοντὰ μου.

— Δὲς νάρτε παιὰ; μὲ ρωτοῦσε μ' ὄλη τὴν παιδιὰτικὴ φάτσα του.

Τοῦ χαμογέλασα καὶ τοῦγενεφα νὰ τσιτώσει τὰφτί του, γιατί ἄρχισαν κιόλας νὰ φωνάζουν τὰ ὄνοματὰ τῶν τυχερῶν. Τὸ μοίρασμα τοῦ ταχυδρομεῖου στὸν πόλεμο εἶναι ἀληθινὰ σὰν κλήρωση μεγάλου λαχοῦ.

Σὲ μερικὲς κακογραμμένες ἀντρέσες ὁ λοχίας κόμπιαζε. — Στρατιώτης Ἄντων. . . Ἄντων. . . τί διάβολος νάναι τοῦτος;

Τότες ἀπὸ παντοῦ μὲ ἀγωνία πετιούτανε βιαστικὰ ἕνα σωρὸ ἔρωτηματικῆς φωνῆς ποῦτρεμν ἀπὸ συγκίνηση.

— Ἄντωνόγλου; — Ἄντωνάκας μήπως; Ἄντωνιάδης; — Ἄντωνέλλης; — Ἄντωνρεῖς;

Κι ὁ λοχίας ἐκύταζε αὐτηθὰ πᾶνοι ἀπ' τὰ κεφάλια, χτυποῦσε τὰρβυλο χάμου καὶ βλαστημοῦσε.

— Σκασμός!

Ἐκφινικὰ ἔγινε κάτι ἀναπάντεγο.

Ὁ σιτιστὴς διάβασε ἕνα φάκελλο.

— Στρατιώτην Κάζογλου Μιχαῆλ τοῦ Ἀκινδύνου.

Ἦταν ὄνομα τοῦ Μ'χαγῆλου.

Γύρισα καὶ τὸν κύταξα.

Ὁ Μ'χαγῆλους χλώμιασε ξαφνικὰ σὰν πεθαμένος, ἔκανε βιαστικὰ μὲ τὸ κεφάλι του, τί, μὲλο τὸ κορμί του, «ναί, ναί», καὶ κατόπι, μὲ τὰ μάτια ἀνοιχτὰ σὰν ἀπὸ τρομάρα γύρισε καὶ μοῦπε.

— Εἰν' αὐτὸ. . . ἤρτε. . . ἤρτε. . .

— Κάζογλου Μιχαῆλ τοῦ Ἀκινδύνου! Ἐναφώνησε νευριασμένος ὁ σιτιστὴς.

— Παρών! Τσίριξε τότες μονομιάς ὁ φωνιάρος καὶ χύθηκε μέσα στὸ πλῆθος, σκουντώντας μὲ τοὺς ἀγκῶνες καὶ μὲ τὰ γόναττα νὰ περάσει.

Ἄρπαξε τὸ γράμμα ἀπ' τὰ χέρια τοῦ λοχία καὶ ἔκανε νὰ φύγει.

— Βρὲ! Τόνε σταμάτησε ὀργισμένος ὁ σιτιστὴς. Τὸ πέρνουνε εἰς προσοχὴν, χαιρετᾶνε καὶ κάνουνε μεταβολὴ οἱ στρατιῶτες!

Ὁ Μ'χαγῆλους γύρισε πίσω, στάθηκε προσοχὴ, πήγε νὰ χαιρετίσει μὲ τὸ φάκελλο στὸ χέρι, ποὺ τὸ σήκωσε πρὸς τὸ πηλίκιο, κατόπι ἀντιλήφθηκε τὴ γκάφα του, καὶ σατισμένος σήκωσε ξαφνικὰ τὸ ζερβὶ του τὸ χέρι καὶ ἄρπαξε πολὺ ἄστεια τὸ γράμμα ἀπ' τὸ δεξιὸ πᾶνου ἀπ' τὸ κούτελό του.

Ὁ λοχίας δὲ μπόρεσε νὰ μὴ χαμογελάσει, οἱ φαντάρει σκάσανε στὰ γέλια, καὶ ἄρχισαν νὰ διαλύονται πιά, γιατί τὰ φάκελλα τέλειωσαν σὲ λίγο.

Ὁ Μ'χαγῆλους ἤρτε κοντὰ μου κρατώντας μέσα στὶς δύο του ἀπαλάμες ἕνα γαλάζιο φακελλάκι. Ἦτανε τρομερὰ συγκινημένος καὶ τὰ μάτια του πεταλουδίζανε.

— Αὐτὸ εἶναι. . . αὐτὸ εἶναι. . . μοῦκανε. Δὲ σὰς τὸλεγα γῶ; δὲ σὰς τὸλεγα;

Πραγματικὰ ἡ διεύθυνση, μὲ μὴδ μελάνη, ἦτανε γραμμὴν μὲ γυναικεῖο χαραχτήρα μὲ φιλὰ-φιλὰ στρωτὰ γράμματτα, καὶ πίσω ἀπ' τὸ φάκελλο φαρδὺ-πλατὺ τὸνομα τοῦ κοριτσιοῦ: Ἀποστολεὺς Κοντυλένια Φιναριώτου.

Βασίσεσε τὸ φάκελλο, τῆψαχνε, τῆβραζε κοντὰ στὰ μάτια του, στὴ μύτη του, τὸ γύριζε ἀπ' ἐδῶ τὸ γύριζε ἀπ' ἐκεῖ.

— Μὰ ἀνοιξέ το, λοιπόν, διάβολε! τοῦ φώναξα σχεδόν. Τόσον καιρὸ τὸ ἀπάντεχος καὶ τὸ παραλαλοῦσες, καὶ τώρα τὸ μυρίζεσαι σὰν τὴ γάτα;

Μὲ κύταξε χαζὰ καὶ κατόπι μοῦπε συγκινημένος.

— Νὰ μὲ συμπαθήσεις αἱ; Θέλω νάμαι ὀλομόναχος νὰ τὸ διαβάσω. . . Θὰ κουβεντιάσω νὰ ποῦμε μαζύ της, καὶ γιὰ πρώτη φορὰ. . . Δὲ θέλω, βλέπεις, νὰ μᾶς ἀκούει κανένας. . . Νὰ μὲ συμπαθήσεις αἱ;

Τὸν ἐσπρωξα πέρα χτυπώντας τον χαϊδευτικὰ στὴ ράχη.

Ὁ Μ'χαγῆλους ἀποτραβήχτηκε τέσσερα-πέντε δῆματα παρέκει, τράβηξε ἀπ' τὴ γκέτα του ἕνα μαυρομάνικα μαχαιράκι καὶ δάλθηκε νάνοιγει μὲ τὸ λεπίδι του πολὺ προσεχτικὰ τὸ γαλάζιο φακελλάκι.

Κεῖνη τὴ στιγμὴ ἴσα-ἴσα ἀκούστηκε ἀπὸ κάτου ἀπ' τὴν ἀγριαπιδιά ἡ ἀγρια κραξιά τοῦ Ταμία, ποὺ κουνόσε τὰ μεγάλα χέρια του μανιασμένος.

— Βρὲ κέ-ρα-τοσο! Βρὲε! Ποῦ στὸ διά-βα-λο χά-θη-κες ὄρε χτή-νος, ὄρεε!

Ὁ Μ'χαγῆλους ξετινάχτηκε καττρομημένος, τὸ φάκελλο

ξέφυγε απ' τὰ χέρια του, και πέταξε με μιὰ δυνατή φυσική του ἀγέρα σὰ γιλάζιο πουλάκι. Πήγε και σκάλωσε παντέξη δροσκειλές μακρὰ σένα πατημένο ἀγκάθι. Ο ὑπερέτης ἔκα- νε μιὰ νὰ τρέξει πρὸς τὸ λοχαγὸ, ἄλλη μιὰ νὰ κινήσει πρὸς τὸ γράμμα, κατόπι δίστασε γιὰ μιὰ στιγμή, κι ἀμέσως χύθηκε ἀποφασιστικὰ πρὸς τὸ φακελλάκι. Τῆ στιγμή ἴσα-ἴσα πού ἀπλωνε τὸ χέρι του γὰ τὸ πιάσει, ἄλλο ἓνα φύσημα τάρπαξε ξαφνικὰ, τὸ σήκωσε ψηλά, ἐπικίε μαζὺ του γιὰ λι- γο, κ' ὕστερα τὸ τίναξε μέσα στὸ ρέμα τοῦ πράσινου Δρα- γόρα πού κυλοῦσε παρέκει. Καὶ τὸ νερὸ τὸ πήρε μετ' ἀπάθεια μαζὺ μὲνα σωρὸ παλιόχαρτα, κλαδάκια, κι ἀδειανὰ κουτιά και τῶσπερ μαζὺ του μακρὰ. . . . μακρὰ. . . .

ΣΤΡΑΤΗΣ ΜΥΡΙΒΗΛΗΣ

ΣΗΜ.— Γιὰ νὰ κατατοπίσουμε τὸν ἀναγνώστη στὴν ἀτμόσφαιρα τοῦ ἀνέκδοτου αὐτοῦ διηγήματος τοῦ κ. Μυριβήλη πού δημοσιεύουμε παρα- πάνω, πρέπει νὰ σημειώσουμε τὰ ἑξῆς: Τὸ κομμάτι τοῦτο, μ' ὅλη τὴν αὐτοτέλεια πού ἔχει στὴ σύνθεσή του και τὴν καλλιτεχνική του ὀρ- γανική ἀριότητα, δὲν πᾶνει νάναί ἓ ν α κ ε φ ἄ λ α ι ο ἀπ' τὸ ρο- μάντζο «Ἡ Ζωὴ ἐν Τάφῳ», πού ἐκδόθηκε ὀλίτελα πρόχειρα, ἀναδη- μοσιευμένο ἀπ' τὴ ἑβδομαδιαίτικη ἐφημερίδα «Καμπάνα» πού τὸ πρωτό- δοσε γιὰ ἐπιφυλλίδα. Τόσο στὴν «Καμπάνα» ὅσο και στὴν πρώτη ἐκείνη ἐκδοση (1923) τὸ ρομάντζο αὐτὸ δημοσιεύθηκε λευφὸ γιὰ λόγους τεχνι- κούς και . . . χρηματικούς. Μ' εὐχαρίστησή μας μαθαίνουμε πὼς ὁ «Τα- χυδρόμος» ἐτοιμάζει τὴν ἐκδοση ὀλάκερου τοῦ ἔργου, (εἶναι διπλὸ ἀπὸ κείνο πού δημοσιεύθηκε) ἐπιμελημένο ἀπ' τὸν ἴδιο τὸ συγγραφέα του. Ὅλο αὐτὸ τὸ ρομάντζο εἶναι γραμμένο σὲ τέττα αὐτοτελῆ κομμάτια, στενὰ συνδεδεμένα ἐσωτερικὰ συναμεταξὺ τους. Ἡ μορφὴ του ἢ συνθετικὴ εἶναι τούτη. Ἐνας Δέσβιος λοχίας (φοιτητῆς) πού ἐρέθηκε στὸν τελευ- ταῖο πόλεμο μέσα στὰ ὑπόγεια χαρακώματα τοῦ Μακεδονικοῦ Μετώπου, κάθεται και ἱστορεῖ τὰ γεγονότα πού γίνονται γύρω του και μέσα στὴν ψυχὴ του, μετ' ἑλπίδα πὼς κἄποτε θὰ ζήσει νὰ φέρει τούτα τὰ ντο- κουμέντα τῆς ζωῆς τοῦ πολέμου και τῆς ἐσωτερικῆς του ζωῆς στὴν Ἀγαπημένη του, π' ἄφησε στὸ νησί μας φεύγοντας. —«Δ. Φ.»

ΠΑΝΑΪΤ ΙΣΤΡΑΤΙ

Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ ΘΕΙΟΥ ΑΓΓΕΛΟΥ

—ΑΠ' ΤΟ ΡΟΜΑΝΤΖΟ «ΘΕΙΟΣ ΑΓΓΕΛΟΣ»—

(συνέχεια)

«Οἱ μεγάλες μας χριστιανικὲς γιορτὲς τότες! . . . Σίγουρα ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἓνα ἀξιολύπητο ζῷ! Τὸν δέρνει ὁ καιρὸς, ἀλλάζει τὰ αἰσθημὰτά του, και τοῦ γκρεμοβολᾷ τὴν ψυχὴν εὐκολώτερα ἀπ' ὅ,τι γίνεταί τοῦτο στὰ χτήνη, πού ἀπομένουν τὰ ἴδια στὸ πείσμα τοῦ χρόνου.

«Παραβιάζοντας τους μετὰ τὰ σημερινὰ τ' ἀπορρίμματα, μετὰ τὸ δίκιο του θὰ τοὺς ἔλεγε κανεὶς λιοντάρια τοὺς φοβεροὺς λε- βέντες τότες στὰ νιάτα μου! . . . Εἶχε και σπαζοῦρες, μετὰ κανεὶς δὲν τοὺς λογάριζε, οὔτε και ζέταζε ἄν ζούτανε. Ἀμα κανεὶς ἀνάφερνε, μετὰ σὲ κανένα ταβερνάκι τοῦ Πετροῦ, τοῦ Καζασοῦ ἢ τοῦ Ναζιροῦ, τὸνομα τοῦ συνοικισμοῦ μας, ὀλόι- σα ὁ νοὺς τῆς παρέας πήγαινε σὲ μερικὰ παλληκάρια μονάχα. Πρῶτα κι ἄρχη στὸν Ἱερεμῖα, τὸν λεβέντη μετὰ στοὺς λεβέντες, ὕστερα. . . μετὰ τὴν πίστη μου, και! . . . στὸν Ἄγγελο! . . . Μετὰ, στὸ φίλο μου τὸ Νικόλα, ὕστερὰ στὸν Κώ- στα τὸ Μακρὴ και σὲ ζῆτσους ἄλλους λιγώτερο ξακουστούς, ὄλους ὅμως πέρα και πέρα ἀνίκητη φάλαγγα στὴ δουλιὰ, στὸ γλέντι, στὴ φιλία και στὸν καυγᾶ! . . . Σήμερα. . .

«Ἐ! Ἀδριανέ. . . φτύσε σὺ γιὰ μὲνα, γιατί δὲ δύνομαι ἐγὼ πιά νὰ φτύσω! Σήμερα δὲν ἔχει παρὰ τζοτζέδες μονάχα, πού φοβοῦνται τὸν ἴσκιό τους και δέρνουνται ἀπὸ τίς γυναῖκες!.

«Τὴν παραμονή, ἐκείνα τὰ Χριστούγεννα —τὰ χαρούμενα μετὰ και δραματικὰ μαζὺ— ἐτοίμασα στὸ πατρικὸ τὸ σπίτι ἓνα βαρελάκι κρασί τῶν δέκα λιτρῶ, ἔξη παχιά καπόνια κι ἄλλα τόσα γουρουνόπουλα βυζανιάρικα, γιὰ νὰ γίνουν ψητὰ μετὰ λαχανότουρσο. Πολὺ, θὰ μοῦ πεις, γιὰ τὰ δώδεκα στό- ματα πού θὰ μαζεῦόντουσαν στὸ τραπέζι. Μπορεῖ, γιὰ τοὺς χτικιάρηδες τοῦ καιροῦ σου, πού στομώνουν ὕστερα ἀπὸ τὴν τρίτη μπουκιά τοῦ ψητοῦ και μεθοῦν μετὰ μισὸ κρασσοπίτηρο. Γιὰ μετὰ. . . Σπουδαῖο κατόρθωμα!

«Ἀκόμα δλέπω τὸν ἀξάδερφο τὸ Στέφανο —τὸν πικρὸ πού ἤξαιρε ἀπόξω τὴν Ἀγία Γραφή και τὰ τέσσερα τὰ Βγγέλια και πού πέθανε πέρουσι. . . —Ἦταν τότες ἐξηντάρης κι ἀπάνου

κ' είχε θοντάρες χιμπαντζή και κόκορα σβελοτσόνη. Η «πρεσβυτέρα» ή γυναίκα του, — φοράδα με λαγόνια γερὰ και πρόσωπο παπαρούνας — είχε στην κειλιά τὸ δεκατοῦδρο πιπίδι και ζωντανά και κατάγερα τὰ ἄλλα της δεκαφτά. Ἄ! ἔπρεπε νάβλεπες τις μασσέλες «τοῦ θεϊκοῦ» αὐτουνοῦ ζευγαριοῦ, εὐτὺς μετὰ τὸ «εὐλόγησον. . .», ποὺ πήγαιναν καταποδιστὰ τὰ λόγια, μισὰ και γρήγορα-γρήγορα, ἐξικτίας τοῦ σάλιου ποῦχε κατέβει στοῦ παπᾶ τὸ στόμα. . . . Τὸ σιγόνι του ἐκείνο! ἄλεθε, τσάκιζε τὰ κόκκαλα και τὰ χοντράδι σὰ νάχε νὰ κάνει με σπόρους λιοτροπιοῦ, κ' ἡ σεβκτική γενειάδα του στριφογύριζε ἀπάνου στ' ἀστηθι του σὰν τρεχάτη μυλόπετρα.

«Στὸ πλάι τοῦ παπᾶ ἡ μητέρα μου — με συναίσθητη της ἄγιας ἡμέρας και θρήσκα ὡς στὸ κόκκαλο — ἀγωνιζότανε ἡρωϊκά με τὸς κιγμαδένιους «σαρμάδες» μας. . . . Τ' ἀδέρφι ὁ Ἄημος, καυγατζής και πανούργος, διάλεγε ἐπιδέξια τὰ καλλίτερὰ κομμάτια. Ὁ Ἱερεμίας, χωρὶς νὰ διαλέγει και νὰ μασσᾷ, τὰ κατέδαζεν ὅλα γραμμῆ, κι ὁ Κώστας ὁ Μακρῆς — μακροκάνης, μικρὸ χέρι και μακρόλογος, — ἀπλωνε τις ἀτέλειωτες χεράκλες του ἀπάνου στὸ τραπέζι και τὰ σαδούρινε ὅλα, μιλοῦσε λίγο κ' ἔκανε τοὺς ἄλλους νὰ μιλοῦν «για νὰ τοὺς ταΐζει ἀγέρα».

— Ἐπιτρέπεται νάναι κανεὶς λαίμαργος, πάτερ Στέφανε;

— Ἐπιτρέπεται, τέκνον μου, ἐπιτρέπεται.

— Δὲν εἶναι ἄμαρτία;

— Δὲν εἶναι ἄμαρτία τὰ «εἰσερχόμενα», ἀλλὰ τὰ «ἐξερχόμενα» ἀπὸ τὸ στόμα.

— Πῆτε μας κανένα ἐπεισόδιο τοῦ Μυστικοῦ τοῦ Δείπνου.

— Ἀμέσως. . . .»

«Κι ὁ ρυθμικός κι ἀκατάπαυτος κρότος, ποὺ κάνανε οἱ μασσέλες, θύμιζε τὴν ὥρα τοῦ φαγητοῦ σὲ γουρευαριό, μαζὺ με τὰ φοβερά ρεψίματα ποὺ ἀνάδιναν τὰ φορτωμένα στομάχια και σειόντανε ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη οἱ δύο πάγκοι τοῦ τραπεζιοῦ. Ἐφτὰ ἄντρες κ' ἔξη γυναῖκες πιάνανε τις ἐξώδεκα θέσεις, στὰ δύο πλευρὰ τοῦ τετράγωνου. Στὸ κεφαλάρι τοῦ τραπεζιοῦ, κατὰ μικρὰ σὴν Ἀνατολή, ξεχώριζε σ' ὄλους ὁ παπᾶ Στέφανος με τὸ γιγάντιο ἀνάστημά του. Στενοχωρεθήκαμε ποὺ εἴμαστε οσκατρεῖς, «πόντος τοῦ Γιούδα», παρηγοριόμαστε ὅμως λογαριάζοντας σὴν παρέα μας και τὸν κοντοπιθκο ποὺ μᾶς κερνοῦσε, ἕνα πρόσχαρο και ξυπνὸ γερωντάκι ποὺ με κόπο πηγαινόφερνε γύρα στὸ τραπέζι τὸ χοντρὸ χωματένιο δεκάλιτρο.

«Καὶ σὰν τέλειωσε ἡ φάσα, ὁ νοῦς πήγε στὸ γλέντι και

τὰ λαρύγγια πρὸς τις καράφες. Τὸ μπρούσκο χύθηκε ποτάμι και μαζὺ πήρην δρόμο κ' οἱ ἱστορίες. Ὑστερα ὁ Ἄημος ἔβαλε ἀνάμεσα στὰ θαμνουργὰ του τὰ δάχτυλα τῆ μακρὰ τσομπάνικη φλογέρα του και με μιὰ βλη ἡ παρέα, κι ὁ παπᾶς μαζὺ, σηκώθηκε ὀλόρθη κι ἀναψε ἕνας τρελλὸς χορὸς γύρω στὸ γεμάτο κανάτι και πιατέλες τραπέζι. Πῆγε κ' ἦρε το σπῆτι ἀπὸ τις φωνές κι ἀπὸ τοὺς σάλτους. Στὸ τέλος, ὁ παπᾶς κ' ἡ γυναίκα του κατακλιδωμένοι φύγανε γιὰ νὰ μᾶς δώσουνε τὸ παράδειγμα τῆς σωφροσύνης. Καὶ γιὰ νάκολουθήσουμε τὸ παράδειμά τους, ξαναρχίσουμε χειρότερα ἀκόμα τὸ γλέντι. Ὅσο γιὰ μένα ὅμως δὲν ἦταν ἐτοῦτο ποὺ με τραβοῦσε ἐκεῖνο τὸ βράδυ. . . . Μιὰν ἄλλη σπουδαία ὑπόθεση ἔπρεπε νὰ ὀγει ἡ στή μέση, ποὺ ἡ σπουδαιότητά της δὲν ἐξέφευγε ἀπὸ κανέναν. Με τόσο πάθος μάλιστα νοιαζόντουσαν γι' αὐτὴ τὴν ὑπόθεση, ποὺ εἶχαν διχαστεῖ οἱ γνώμες τῶν ἀντρῶν τῆς παρέας σὲ δύο ἴσα ἀπάνου-κάτου ἀντίπαλα κόμματα.

«Ὁ λόγος ἦταν νὰ ξαναπαντρέψουμε τὴ μητέρα σου. Κ' ἤθελα τὸ φίλο μου τὸ Νικόλα ἐγὼ, ποὺ ἦταν παρὼν, χωριανὸ με κάποια κατάσταση, χηρευάμενο δίχως παιδιὰ. Ὁ Ἱερεμίας κι ὁ Κώστας, ἐκεῖ κι αὐτοὶ, θὰ με βοήθουσαν και θὰ ὑποστηρίζανε τὸ δικό μου τὸν ὑποψήφιο. Με λίγα λόγια δηλαδὴ ἡ μητέρα σου δὲν ἦταν κι ὀλοτελα λεύτερη. Ἀπὸ κειρὸ τᾶδέρφι, ὁ καϊγίας ἐκεῖνος ὁ Ἄημος, κρυφὰ τῆς εἶχε προτείνει ἀντὶς τὸν δικό μου ἕναν δικό του, Νικόλα και αὐτὸν, ἄνθρωπο πολὺ συμπαθητικό, ψαρέμπορα ἀπὸ τὴν Μπραῖλα, παραλὴ κι ἀνοιχτοχέρι. Ἐξὸν ἀπὸ τὸ Ἄημο τὸν ὑποστήριζε τοῦτον κι ὁ πρῶτος μᾶς ξάδερφος ὁ Θεοδωρῆς, ποὺ τὸν τρέμαμε ὅλοι μᾶς γιὰ τὸν ἄγριο τρόπο του και τὴν ἡράκλεια δύναμή του. Ὁ Θεοδωρῆς τὸν εἶχε τὸ Νικόλα ἐτοῦτο σὰν ἀδερφὸ.

«Καὶ νὰ σου μᾶς! ἀντίκρυ-ἀντίκρυ στὸ τραπέζι, ἀποφασισμένοι ἀντίπαλοι, τέσσερις με τὸ μέρος μου και τρεῖς ἀπὸ τὴν ἄλλη, με τὸ Θεοδωρῆ ὅμως, ποὺ ἔκανε χωρὶς ἄλλο γιὰ δύο ἀπὸ τοὺς δυνατώτερους. Ἡ μητέρα σου καθότανε στὴ δική τους τῆ σειρά, μὰ ἴσαμε ποῖδ σημεῖο, νὰ σοῦ πῶ, συμπαθοῦσε τὸ δικό τους τὸ Νικόλα κι ὡς ποὺ εἶχανε προχωρέσει μ' αὐτόνε τὰ πράμματα, δὲν τὸ ξαίρω. Ἦτανε ὅμως βέδικο πὼς μέσα στὴ ζωὴ της τῆ δύσκολη ἀνγκάστηκε νὰ δεχτεῖ ἀπὸ τὸν ψαρέμπορα πολλὰς γεννησιδώριες.

«Και τί παράξενο πλάσμα ποὺ σοῦ ἦτανε αὐτὴ ἡ ταλαίπωρη ἡ ἀδερφή! . . . Ὁραία, τριαντάρα, σὰ νιόπαντη κοπελλίτσα, εὐχάριστη, πρόσχαρη, τραγουδιστοῦ και χορευτῆρα πρώτης, ἀγρίευε και χαλοῦσε και τὴν καλλίτερη παρέα, σὰν τὴν ἀγγιζες στὴ λευτεριά της και τῆς πρότεινες γάμο. Κι ὅλα αὐτὰ

για σένα και μόνο: ή ιδέα πώς ο καινούργιος της άντρας μπορούσε να κακομετχειρίζεται εσένα, την έκανε άγρια τίγρη. Μέσαι και σύ ήσουν, ως πούμε, ή λυδία ή λιθός εκείνο το βράδυ. Ο δικός μου ή φίλος ο Νικόλας σάγαπούσε κι έρχότανε συχνά σε μάς να γλεντήσει μαζί σου. Τά ψήνχτε μιά χαρά, πράμα που για μάς ήταν ένα μεγάλο άτου. Έκεινο το βράδυ, τά Χριστούγεννα, δε βάσταξε πιά κι άρχισε να σου πετά καραμέλες στο κρεβάτι σου, όπου τότε κοιμόστανε, τότε ξυπνούσες, κατά που πήγαινε τήφωνοκόπι. Αυτό ευχαρίστησε βέβαια τή μητέρα σου, έκανε όμως τον άλλο να ζουλέψει, που μή ξαίροντας πιά πώς να του κόψει τον δήχ, έδγαλε από την τσέπη του ένα ναπολέονι χρυσό και στο πέταξε λέγοντας :

— Να! Άδριανέ, νάχεις μ' αυτό να πάρεις δέκα κοιλιά καραμέλες.

— Να! . . . μά θα θρωμάνε ψαρίλες. . . του λέει ή φίλος μου, κάνοντας νύξη στην τέχνη του, που τή σιχαινόντουσαν τά κορίτσια.

— Είναι καλλίτερη από τή θρώμα τής κοπριάς! άπάντησε ή πρώτη, χτυπώντας τή επάγγελμα του χωριάτη.

Αυτές οι φαρμακερές καντιές ήταν εκεί κατά τά μεσάνυχτα, τότες που τή κρασι πιά μιλούσε μονάχα. Ο Θεωρή; άρπάχτηκε άμέσως. Και τή φοβερώτερο ήταν που αυτός δεν είχε μεθύσει διόλου. Για τά τον καταλάβω, τή έδγαλα μιάν άγαρμπή τρικλοποδιά σαν έδγαине προς νερού του και δεν έπεσε.

Ο Άγγελος πιά λαχάνιασε ελότσα. Η διήγησή τον κούρασε και σώπασε άπότομα. Τή πρόσωπο του δεν είχε καμμιάν άπολύτως έκφραση, ούτε συγκίνηση, ούτε κόπο. Η ίδια άπάθεια, τά ίδια άγριεμένα ερθάνοιχτα μάτια. Και ξανασφύριξε στο μακροκέφαλο του και πήρε τή γουλιά του. Έστερα μ' ένα τόνο πιδ ήσυχο και σιγανό είπε :

— «Σά συλλογιέμαι σήμερα, σαν εξετάζω ήρεμα πώς τήν περιέργη αυτή ζωή των ανθρώπωνε τήν κυβερνάνε τά πάθη, άνερωτιέμαι και λέω μή δεν είμαστε σωτά νευρόσπαστα, θύματα κάποιου δαιμόνα, που παίζει στα χέρια του τά σπαγγάκια και μάς κάνει και χορεύομε κατά που θέλει τή κέφι του. Γιατι εκείνο τή βράδυ με τή λίγο μυαλό που είχαμε και μετς σαν άνθρωποι, ήτανε πολύ εύκολο να κηταλάβομε πώς για τή μητέρα σου ήταν τή ίδιο είτε τής έλεγε να παντρευτεί, είτε να κρεμαστεί. Όμως τή κρασι και τής καρδιάς

μας ή λύσσα μάς κάνανε και βγήκαμε από τά όρια και σε λίγο, από λόγο σε λόγο, φάνηκε πιά πώς τή ζήτημα δεν ήτανε να παντρέψομε κανένανε, παρά πώς θα πιανόμαστε και θα θερνόμαστε σαν κουφάλαιο.

«Η μητέρα σου πάλι άπ' τήν άλλη—γυναίκα που αίστανότανε μιά διαβολοευχαρίστηση να βάζει τούς άντρες να τσακώνονται και που για λόγου της σπαστήκανε πολλά κεφάλια στα νιάτα της— βοήθησε τόσο ώραία τή διάβολο, που έναψε τή αίμα μας και κόντεψε να τήν κάψει και κείνη μαζί. Ξαίροντας πώς ζούλευν ή ψαρέμπορας, άνεκάτενε τούς δυο Νικόλαδες τραγουδώντας ένα λαϊκό τραγουδι τής μόδας τότες, όπου τή όνομα Νικόλας επαναλαμβανότανε στο τσάκισμα κάθε στροφής :

χάι, χάι, χώ! λα!
φίλα με, Νικόλα!

«Καλά! φίλα με, Νικόλα, μά ποιός άπ' τούς δυο ; . . . Και κει που ή καθένας πολεμούσε να μπει στα γερά στο άλλου τή ρουθούνι, ή δικός μου ή Νικόλας κορόι-δευε τή συνονομάτό του, έκανε τή μάτι, και με τή πόδι του από κάτω από τή τραπέζι δός του και πασπάτευε τή πόδι τής μητέρας σου. Ο Θεωρή; σκύλιασε :

— Τή Θεό σας! . . . θα ματοκυλιστούμε κιόλας ;

— Ναί, ξάδερφε! . . . κάνω εγώ, θα ματοκυλιστούμε!

«Η μητέρα μου τότες σηκώθηκε και κάνοντας πώς θα σηκώσει τή τραπέζι, μάζεψε όλα τά μαχαίρια που ήτανε μπροστά μας. Βλέποντας όμως πώς ή Θεωρή; μονάχα ήταν άρματωμένος με μιά θεόρατη σπάθα περασμένη στο ζωνάρι του, πήγε να τή γυρέψει.

— Θεωρή! . . . παιδί μου! . . . Δόσε μου τή μαχαίρι σου!

«Ο Θεωρή; τράβηξε με περηφάνεια τή σπαθί του και τή πέταξε προς τή θύρα. Η καλή ή γρηούλα τή πήρε και τή καταχώνιασε. Έστερα γυρίζοντας με άγιασμό στο χέρι, ράντισε τήν κάμαρα, έκαψε λιθάνι και θυμιάζοντας έλεγε :

— Παντοδύναμε Κύριε! . . . Διώξε τόν Όξαποδώ από τούτο τή σπίτι, όπου έχωσε τήν εύρα του και τάραξε τούς άντρες! Στείλ' τονε, Κύριε, στην έρημο! . . . Και «ελέησον ήμάς τούς άμαρτωλούς» για τή όνομα τή Γισ σου, που σήμερα έγεννήθηκε.

Και γυρίζοντας στη μητέρα σου.

— Πήγαινε έξω σε περικαλώ, κόρη μου, τής λέει! Σύρε να φυσήξεις λίγο τή φωτιά στο τζάκι. Και κάνε τήν προσευκή σου. . . Κ' εσύ είσαι ή αίτία τή κακού, σαν τήν Εύα που ήτανε ή αίτία τής «προπατορικής άμαρτίας».

«Όλοι οι άντρες αντισταθήκανε να μὴ φύγει «ἢ αἰτία τοῦ κακοῦ,» ὁ Ἱερεμίας μάλιστα ἄρχισε νὰ κοιτοσφέλνει.

— Ἄφ-σε-μας-τὴν-δ-μερ-φην-αἰ-τί-α-τοῦ-κα-κοῦ! Τί-θα-γέ-νουν-οἱ-ἀνθρώ-ποι-δι-χως-τὴν-δμορ-φην-αἰ-τί-α-τοῦ-κα-κοῦ-οἱ-οῦ!

Ἡ μητέρα κλαμένη ἀκούστηκε.

— Ἱερεμία! . . . Θὰ φάτε τὰ κεφάλια σας!

— Ἄφ-σε-μας-νὰ-φᾶ-με-τὰ-κε-φά-λια-μας-ἀφ-οὔ-ἔ-τι-μᾶς ἀ-ρέ-σει-ει-ει!

Ἀπάνου σ' αὐτὸ ἡ μαγεμένη φλογέρα τοῦ Δήμου ἀντίχησε.

Ἀπὸ τὰ χεῖλια κι ἀπὸ τὰ δάχτυλα τρέχαν οἱ λέξεις κ' οἱ μελωδίες :

Ντοῦλ-ντοῦ, ντοῦλ-ντοῦ, ντοῦλ-ντοῦ
πῶς μ' ἀρέσουν τὰ ποτήρια τὰ γιομάτα! . . .

Ντοῦλ-ντοῦ, ντοῦλ-ντοῦ, ντοῦλ-ντοῦ
πῶς μ' ἀρέσουνε τὰ νιάτα

Ντοῦλ-ντοῦ, ντοῦλ-ντοῦ, ντοῦλ-ντοῦ
τὰ γεράματα, καθόλου, ἀνάθεμά τα.

«Μ' ἓνα σάλτο βρεθήκανε ὄλοι στὸ πόδι κ' ἡ «σάρμπα» τράνταξε τὴ γῆς. Ὁ Δήμος χορεύοντας κι αὐτὸς μαζί, ἔπαιζε, και ξεθεονότανε τραγουδώντας :

Πέτα γεμενή, (1) χτύπα δυνατὰ,
νὰ σ' ἀκούσουν ὡς τὰ σύνορα μακριὰ.

Ντοῦλ-ντοῦ. . .

Κι ὁ Κώστας ὁ Μακρῆς.

Τὸ καλὸ κρασάκι κ' ἡ ἄγρια τμπελιὰ
ξαστοχοῦν τὸ ἀδράχτι μὲς στὴν πατουλιὰ. .

Κ' ἡ τσαχπίνα ἡ ἀδερφή.

Πῶς μοῦ ἀρέσει ὁ νιὸς ποῦ γέρνει
στὸ ρουμάνι και τὸν παίρνει. . .

Κι ὁ Θεωρῆς προκλητικὰ.

Πῶς μοῦ ἀρέσει ἐμὲ νὰ δέρνω, νὰ θαρῶ
και νὰ ρίχνω χάμου τὸν ὀχτρό.

Ὁ δικός τους ὁ Νικόλας ἔκραξε :

Ἄσκιμο κρασί και μικρὸ κανάτι,
μὰ ἡ ταβερναροῦ ὁμορφη και ἀφράτη.

Κι ὁ δικός μου ὁ Νικόλας μὲ καταντρόπιε με τοῦτο :

Μὴ τὴνὲ χορεύετε τὴν π. . . πιά,
γιατὶ ξεφυσάει και βρωμᾶ.

— Ἄς πιόυμε! ἄς πιόυμε! . . . Ἀπάνου τὰ κανάτια! . . .

(1) orinca λέξη ρουμαν.—χωριανὸ πέταινο σανάλι (ὕψος τοῦ Συγγρ.)

— Ἄς πιόυμε ἀδερφικᾶτα! . . .

Ἦπιαμε ἀδερφικᾶτα, πιασμένοι μπράτσο δυὸ-δυὸ, μὲ τὰ κεφάλια γερτὰ και ἀκουμπισμένα και μὲ τὰ κανάτια στὸ στόμα. Κι ἀκόμα δὲν εἶχα προφτάξει νὰ δῶ τὴ μητέρα σου ποῦ ἔπινε ἀδερφικᾶτα μὲ τὸ φίλο μου τὸ Νικόλα — ποῦ ἔτυχε νὰ βρισκεται κοντὰ της— και τὸ κανάτι τοῦ Θεωρῆ σὰν σφεντόνα τινάχτηκε στὸν ἀγέρα και κομματιάστηκε στὸ κεφάλι τοῦ φίλου μου. . .

«Αὐτὸ ἦταν τὸ σύνθημα, ἡ σπίθα. . . Ἄψε-σβύσε και ἄρχισε ἀκυγᾶς φοβερός. Τὰ κανάτια, τὰ πιάτα και τ' ἄλλα σκοπιὰ πετούσανε σὰν ὄβιδες. Τὰ τραπέζια κ' οἱ πάγκοι ἀνοποδογυριστήκανε, ἡ λάμπα τοῦ πετρελαίου ἔσπασε κ' ἔσβυσε. . . Βουτηχτήκαμε στὸ σκοτάδι και μονάχα μὲς στὸ χλωμὸ τὸ ἀντιφῆγγισμα τοῦ χιονιοῦ και τοῦ οὐρανοῦ ποῦ λαμποκοποῦσε, μποροῦσε νὰ ξεχωρίσει κανεὶς τὸν πιδ λυσσασμένο ἀλληλοσπαραγμὸ, ἑπτὰ ἄντρες, φίλοι και συγγενεὶς κ' οἱ ἑπτὰ νὰ δέρνονται τόσο ἄγρια και νὰ ματοκυλιοῦνται μὲ μίσος, δίχως νὰ θγάζουσε λέξη, δίχως ξεφωνητὸ και δίχως νὰ ξαίρουνε καλὰ-καλὰ τὸ γιατί,—ὅπου κάποια στιγμή, ἐκεῖ ποῦ κανεὶς δὲ ἐννοῦσε νὰ παρατήσει, ἀκούστηκε ἡ ἀστεία και θυμωμένη φωνὴ τοῦ Νικόλα τους :

— Ἐ! τὴν Παναγία σας! Δὲν πιστεύω νὰ κοπνιοῦμαστε ἔτσι ὡς στὸ πρωτὶ! Ἐγὼ διψῶ.

Ἐλεύτερα γέλια κ' ἐνθουσιαστικὲς ἐπιδοκιμασίες ξεχύθηκαν στὴν ἀναπάντεχη δῆλωση τοῦ πολεμόχαρου ἐτοῦτου, ποῦ εἶχε και ἄλλες τέτοιες ἀκόμα :

— Φῶς! . . . Φῶς! Καὶ προπάντων κρασί! . . . ποῦ εἶναι οἱ γυναῖκες! . . . πούναι ὁ κοντοπίθαρος; . . .

«Οἱ γυναῖκες ποῦ εἶχαν χαθεῖ, φοβισμένες, ξαναμπήκανε μὲ κεριὰ μὰ ἡ μητέρα σου και σὺ δὲν παρουσιαστήκατε, εἶχατε φύγει. Τοῦ κάκου φάξανε στὴν ἀυλὴ, μέσα στὸν ἀχερῶνα και στ' ἀχοῦρι. Κρατῶντας σε στὴν ἀγκυλιὰ της— μοναδικὸ θησαυρὸ και μοναδικὴ της ἐννοια— πήρε πεζὴ τὸ δρόμο τῆς Μπραϊλας θεοσκοτεινα, μέσα στὸ χιόνι και μέσα στοὺς λύκους! Πήγαινε νὰ ξανάβρει τὸ φτωχικὸ της νοικοκυριὸ, χήρα, μὰ περήφανη γιὰ τὴ λευτεριά της, παραδομένη σ' ἓνα και μονάχο χρέος: νὰ μεγαλώσει τὸ γιόκα της τὸ μονάκριβο. Γιὰ κείνη τέλειωσεν ἡ χαρὰ! Ἀπ' αὔριο κιόλας θ' ἀρχινοῦσαν τὰ δάσανα.

«Δικὴ της δουλιὰ βέβαια. Ἡ δικὴ μας ἡ δουλιὰ ἦτανε νὰ ξεχάσουμε ἀμέσως τὴ φευγάτη, νὰ σκουπίσουμε τὴν κάμαρα και νὰ φέρομε κρασί γιὰ νὰ κουρντίσουμε ἓνα θεοπάλαβο «Κίντια» μέσα στοὺς ἤχους τῆς φλογέρας τοῦ Δήμου. Ὅλοι

χωρίς σακκίγια, με μκτωμένα τὰ πρόσωπα, με ξεσκισμένα ροδχα και ξεθυμωμένοι πιά, άπάνου στὸ ξεχαλίσμα τοῦ κεφιοῦ, χορεύαμε σ' ἕνα θεότρελλο γῦρο σφιχτὰ-σφιχτὰ ὁ ἕνας πλάι στὸν ἄλλον, χωρίς νὰ μᾶς νοιάζει διόλου γιὰ τίς πληγές μας, οὔτε γιὰ τὸν κοντοπίθαρα ποὺ χόρευε και κείνος στὴ μέση τοῦ γῦρου με τὸ ἕνα χέρι στὴ μέση και με τὸ ἄλλο κρατοῦσε τὴν ἰσορροπία τοῦ μεγάλου δεκάλιτρου στὸ κεφάλι του, κοιτάζοντας νὰ γλυτώσει τίς κλωτσιές ποὺ τοῦ τραβούσαμε στὰ πσινά.

«Κατὰ τὴν αὐγὴ, τόπι ἀπὸ τὸ φαί και στουπὶ στὸ μεθύσι, τραβούσα —μονάχος, τυλιμένος μες στὸ τζουμπέ μου— τὸ δρόμο γιὰ τὴ φωλιά μου, παλεύοντας μέσα σ' ἕνα γόνυτο χιόνι, χωρίς νὰ βάζω στὸ νοῦ μου καθόλου τὴ μέρα τῆς ἔσχετης ἐτούτης Κρίσης».

Ὁ ἄρρωστος σώπασε. . . Ὑστερα φώναξε τὸν ὑπερέτη του, κατάπιε τὸ ταχτικό του, ἐκεὶ ποὺ ὁ Ἄδριανὸς συλλογιότανε νᾶθρει μέσα στὴν ἱστορία ποὺ ἄκουσε τωραδᾶ, ποῖο τέχχ ἦταν ἐκεῖνο ποὺ ἔσφαλε τόσο ὁ θεὸς Ἄγγελος.

— Δὲ βλέπω, θεε, ποῖο ναι τὸ κρίμα ποὺ ἔκαμες, ποὺ νὰ σοῦ πρέπει θεία γι' αὐτὸ τιμωρία. Δὲν ἔκαμες τίποτα ἄλλο παρὰ ἔζησες σύμφωνα με τὰ κλιστήματά σου.

Τοῦ Ἄγγελου τοῦ ἦρθε νὰ γελάσει, μὰ δὲν τὸ κχτάφερε και μονάχα ποὺ φόβισε τὸν ἀνιψό του ἀπὸ μιὰν ἀπαίσια γκριμάτσα ποὺ ἔκανε.

«Δὲ βλέπεις τὸ κρίμα; Και τί σοῦ χρειάζεται λοιπὸν, φιλαράκο μου, γιὰ νὰ τὸ δεῖς; Νὰ σοῦ διηγηθῶ τρομερὰ πράματα; Ἐ! λοιπὸν, νὰ ἕνα πιὸ σύντομο και πιὸ χεροπιαστό.

(ἔχει συνέχεια)

Μεταφρ. Κ. ΦΡΙΑΛΙΓΓΟΣ

Ο ΙΠΠΟΤΗΣ ΟΛΑΦ

I

Μπρὸς στὴν Ἀκκλεσὰ δυὸ ἀθρώποι,
Κόκκινα κ' οἱ δυὸ φεροῦνε
Κ' εἶν' ὁ ἕνας τους ὁ Ρήγας
Κ' εἶν' ὁ ἄλλος τους ὁ Μπόγιας.

Και τοῦ μπόγια λέγει ὁ ρήγας:
«Γι' ἄκουσε τί ψέλνουν τώρα:
Ἦ στεφάνωση τελειώνει —
Βάστα τὸ μπαλτὰ χαζίρι».

Παίζει τὸργανο, ἡ καμπάνα,
Χύνεται τὸ πλήθος ὄξω
Παρδαλὸ, κ' εἶναι στὴ μέση οἱ
Νιόπαντροι μες τὰ χρυσά τους.

Σὰ νεκρὴ, ὄλο τρόμος, θλίψη
Εἶναι ἡ ὠρία ἡ ρηγοπούλα.
Μό' χαρὰ, ἀφοβιὰ ὁ κύρ Ὀλαφ
Μὲ τὸ γελαστό του στόμα.

Γελαστό, ροδάτο ἀχείλι
λέγει τᾶχαρου τοῦ ρήγα:
«Πεθερὲ, λέει, καλημέρα!
Θὰ μοῦ πάρεις τὸ κεφάλι,

«Σήμερα πεθαίνω—ἄχ! ἄς με
Ὡς τὸ μεσανύχτι ἀκόμα,
Νὰ προκάνω τῆς χαρᾶς μου
Τὸ χορὸ και τὸ τραπέζι.

«Ἄσε με νὰ ζήσω ὡς νᾶναι
Ἄδειο τὸ στερνὸ ποτήρι

Κι' ὁ στερνὸς χορὸς παιγμένος —
 " Ἄσε με ὡς τὸ μεσανύχτι ! »

Καὶ τοῦ μπόγια λέγει ὁ ρήγας :
 « Τοῦ γαμπροῦ μας χαρισμένη
 " Ὡς τὸ μεσανύχτι ἡ ζήση —
 Βάστα τὸ μπαλτὰ χαζίρι. »

II

Στὸ δεῖπνο ὁ κύρ "Ολαφ τὸ γιορτινὸ
 Ποτήρι πίνει τὸ στερνὸ,
 Καὶ στὸν ὄμο του ἀκουμπᾷ
 Ἡ νύφη καὶ βογγᾷ —
 Στὴν πόρτα στέκεται ὁ μπόγιας.

Τᾶργαν' ἀρχίζουν κι' ὁ κύρ "Ολαφ ἀρπᾷ
 Τὴ νιά του γυναῖκ' ἀγριωπᾷ
 Στῶ λαμπάδωνε τὸ φῶς
 Στερνὸς χορὸς —
 Στὴν πόρτα στέκεται ὁ μπόγιας.

Πόσο χαρούμεν' ἀχοῦν τὰ βιολιά,
 Πνιχτὴ τὰ φλάουτα θλιμμένη λαλιά !
 Νὰ χορεύουν τοὺς θωρεῖ
 Κ' ἡ καρδιά λαχταρεῖ —
 Στὴν πόρτα στέκεται ὁ μπόγιας.

Καὶ κεῖ πὺν χορεύουν μὲς τὴ βουή
 Λέει τῆς γυναίκας του κρυφὰ στάφτι :
 « Δὲν ξαίρεις πόσο σ'ἀγαπῶ,
 Τὸ μνῆμα εἶν' κρυγιὸ —
 Στὴν πόρτα στέκεται ὁ μπόγιας.

III

Κύρ "Ολαφ εἶν' μεσανύχτα
 Κ' ἡ μαύρη σου ὥρα φτάνει !
 Βασιλοπούλα χάρηκες
 Μὲ χωρὶς στεφάνι.

Οἱ καλογέροι ψέλνουν νεκρώσιμα
 Κι' ἀνοίξαγε τὸ λάκκο,
 Κι' ἀσκώνει ὁ μπόγιας τὸ μπαλτὰ
 Πάνου ἀπὸ τὸ μαῦρο τάκο.

Κάτου ὁ κύρ "Ολαφ πάει στὴν αὐλή
 Μὲς τὰ σπαθιά πὺν γυαλίζουν,
 Τὰ χεῖλια του πῶναι κόκκινα
 Γελοῦμεν' ἀποχαιρετίζουν :

« Τὸν ἥλιο, τὸ φεγγάρι, τᾶστρα βλογῶ
 Πὺν στὸν οὐρανὸ γυρνᾶνε·
 Βλογῶ ὡς καὶ τὰ μικρὰ πουλιά
 Πὺν στὰ δέντρα κελαῖδᾶνε.

« Βλογῶ τὴ θάλασσα καὶ τὴ στεριὰ
 Καὶ τὰ θῶα τὰ λουλουδάκια·
 Στὴ γλύκα οἱ μενεξέδες μοιάζουνε
 Τῆς καλῆς μου τὰ ματάκια.

« Ματάκια τῆς γυναίκας μου
 Χάνω γιὰ σᾶς τὴ ζωὴ μου !
 Βλογῶ ὡς καὶ τὴν ἀλυγαριά,
 Κεῖ πὺν γινεες δική μου. »

Μεταφραστικὸ γύμνασιον τοῦ ΑΝΤΩΝΗ τοῦ ΠΡΩΤΟΠΑΤΣΗ
 καμωμένον στὰ 1919.



ΤΟΥ ΤΣ'ΙΡΕΛΛΙ

— Παραμύθι —

[Δημοσιεύουμε σήμερα ένα μυθολογικό παραμύθι, «του τσ'ιρέλλι» (το κεράκι), που αν δεν είναι εξαιρετικό ως θέμα (έχουμε υπόψη μας άλλα πιο ενδιαφέροντα από την ίδια συλλογή του κ. Π. Νικήτα, που θα δημοσιευτούν αργότερα), είναι όμως ξεχωριστό και ιδιαίτερα χαρακτηριστικό ως μυθολογικό ύφος (της πρωτεύουσας), ένα ύφος γεμάτο με μιὰ έλαφρή, λεπτή εδθυμία και με μιὰ ζωηρή και χρωματιστή γλωσσική έκφραση και άφηγηματικότητα. Κι' αυτή είναι πρό πάντων ή αξία του, όπως δά και σε κάθε παραμύθι, μαζί με το άμίμητο ζωντάνημα και την ήθογραφία των διαφόρων προσώπων.

Δυστυχώς δέν έχουμε στα χέρια μας αρκετές έκδομένες συλλογές παραμυθιών, ούτε άλλα σχετικά βοηθήματα, για να μπορούμε να κάνουμε τή στοιχειώδη συγκριτική έρευνα έκεινών που δημοσιεύουμε, ως προς τό θέμα, τή διήγηση, τήν προέλευση κ.τ.λ. Μας λείπουν ακόμα και οι πολύτιμες έργασίες του Kretschmer για τή λεσβιακή διάλεκτο και για πολλά γλωσσικά λαογραφικά μνημεία του νησιού. Έτσι τήν έργασία αυτή τήν αφιέρουμε μάλλον στους ειδικούς. Έμεις θα προσπαθήσουμε πάντα ναποδώσουμε όσο μπορούμε πιο πιστά και πιο άκριτα τά λαογραφικά κομμάτια που δημοσιεύουμε.

Όστόσο, όσον αφορά τήν πιστή Ισια-Ισια καταγραφή των κειμένων, είναι γνωστό πόσο δύσκολο είναι ναποδοθεί τέλεια ή προφορά των διαφόρων φθόγγων στα διάφορα διαλεκτικά ιδιώματα με τό συνηθισμένο μας αλφάβητο και με τήν καθιερωμένη ιστορική όρθογραφία. Γι' αυτό, για να επιτύχουμε όσο μπορούμε καλύτερα τό σκοπό μας, μεταχειριζόμαστε και στοιχεία από τό λατινικό αλφάβητο (πρό πάντων τό h και τό d, κι' αυτά πάλι όπου είναι απόλυτη ανάγκη, δηλ. όπου υπάρχει πιθανότητα να διαβαστεί τό σύμπλεγμα μπ ή ντ—με τά όποια δηλώνουμε στη γλώσσα μας τούς φθόγγους h και d—μαζί με τόν ήχο του μ κι' όχι καθαρό h ή d, ενώ πάλι αφιέρουμε τά συμπλέγματα αυτά όπου συνηθίζονται να προφέρουνται άπλά, μονόφθογγα. π.χ. γαμπρός, μικρής, μπρουστά, ντύνου ντουλάπ' κ.τ.λ.), κι έπειτα ακολουθούμε, όσο είναι δυνατό, φωνητική όρθογραφία, καταργώντας κυρίως τις διφθόγγους αυ, ευ και η υ της αρχαίας γλώσσας, που έμειναν από ιστορική παράδοση και στην όρθογραφία τής σημερινής γραφόμενης μας γλώσσας.—Ένδιαφερόμαστε επίσης στον τρόπο τής καταγραφής που ακολουθούμε, ώστε τό διάβασμα να πέφτει καθαρό και εύκολο στο μάτι του αναγνώστη και κι' αυτό προσπαθούμε ναποδίδουμε όλους τούς φθόγγους και τις αποχρώσεις τους με γράμματα και με συμπλέγματα γραμ-

μάτων κι όχι με πνεύματα, με τόνους κι άλλα ανάλογα συνθηματικά, μά άπτερα και άνέκφραστα κατά τή γνώμη μας σημάδια. Κατά τό άλλα και γενικά, ακολουθούμε τις οδηγίες που δίνει ο καθηγητής κ. Στίλπων Κυριακίδης στο πολύτιμο βιβλίο του «Έλληνική Λαογραφία». —Για τά καθέκαστα δίνουμε αναλυτικές εξηγήσεις στις παρακάτω υποσημειώσεις, καθώς παρουσιάζεται στο κείμενο ή κάθε μιὰ φθογγική περίπτωση.—Σ. Γ. Π.]

Μιά φουρά 'νας βασιλές κάδριβι τ' γ-κόρη(ι) τ' τζ'ι κά- λησι (2) του γ-κόσμου οβλου τσ'ι τς φτουχοί, όποιους θέλι να πάγι να φάγι, να πιει, να χαρει.

Πήγι τσ' ένας μι τ' μ-παρέγια τ', ένας μικρής, π' δέν είχι άλλου. Είχι όμους μιὰ χάρ' τσ' άμα τραγούδι, ράγιζι καρδιές. Ήδαν τσ' όμουρφους τσ' άπ' ούλα, μόνη πούδαν πολυό μικρής, τσ' έφτου που πήγι, πήγι να πιει.

1) Τό τελικό ν της αιτιατικής (και τής γενικής πληθ., αν και αυτή είναι σπανιώτερη) του άρθρου, όριστικού και άορίστου, και άλλων λέξεων και μερικων μορίων (σάν, (δ)έν), όταν ακολουθεί λέξη που αρχίζει από κ, π, τ, ένώνεται, συγχωνεύεται με τά γράμματα αυτά και σχηματίζει μαζί τους τούς ήχηρότερους φθόγγους g, h, d. Τούς φθόγγους αυτούς τούς παρασπίνουμε με τά συνηθισμένα έλλην. συμπλέγματα γ-κ, μ-π, ν-τ, και χωριστά γραμμένα, για να φαίνεται ή προέλευσή τους και ή ειδική περίπτωση. (Γιατί οι λέξεις αυτές μονάχα σε ειδικές περιπτώσεις προφέρουνται έτσι). Πρέπει όμως παντού και πάντα να προφέρουνται σαν ένας φθόγγος. Έτσι έχουμε : τ' γ-κόρη τ', του γ-κόσμου (πρόφ. τ' γόρη τ', του γόσμου), τ' μ-παρέγια τ', ένα μ-πύργου (πρόφ. τ' hπαρέγια τ', ένα hύργου), του ν-τραγούστη (πρόφ. του δραγούστη), σά ν-τέμαθι, έ γ-κάνι (πρόφ. σά dεμαθι, έ γάνι=δέν κάνει), κ.τ.λ.—Όταν όμως τό ν προφέρεται μαζί με τό άρθρο, τότε δέν τό σημειώνουμε και κοντά στην ακόλουθη λέξη, γιατί τότε αυτόνητα οι φθόγγι κ, π, τ χοντραίνουν. π.χ. τούν παρακαλέσαν, τούν καλουπιάσαν (πρόφ. τούν hαπακαλέσαν, τούν γαλουπιάσαν) κ.τ.λ.

2) Στη λεσβιακή διάλεκτο (όπως και στα θόρια έλλην. ιδιώματα) τό άτονο ε (αι) άδυνατίζει σε ι, καθώς έπίσης και τό ο σε ου. Όταν όμως ή μεταβολή αυτή του ε σε ι γίνεται πάλι στα γράμματα λ και ν, τότε ή προφορά των γραμμάτων αυτών δε μεταβάλλεται έπίσης από υπερωϊκή, που ήταν μπροστά στο ε, σε ούρανική, έπως είναι πάντα μπροστά στο ι, παρά εξακολουθεί να μένει ή ίδια, έπως και μπροστά στο ε, δηλ. άδρη κι όχι λεπτή. Τή διάκριση αυτή τής προφοράς τή σημειώνουμε γραφοντας τό σχετικό ι με η. Δέν ξέρουμε αν ο τρόπος αυτός είναι ο καλύτερος και ίσως κάποτε να μην είναι αρκετά φανερός. Σημειώ-

Ἔδισσι λοιπὸν π' γένουσαν ἢ γάμους, — ἀφτὸς πλιά ἀμ' (3) τοῦ πιε-πιε γίνισσι σκροῦ στοῦ μιθύσι (4) — τὸν περ-καλίσαν οἱ φίλοι τ' νὰ τραγῶθῃ. Πιτᾶ ἔνα μὲν, μὰ τί μὲνές ἦδαν ἀφτὸς. Παρατήσαν οὐλα, τσ'ι πιχλίδικ τσ'ι μουζικῆς τσ'ι γάμ', τσ'ι πήγαν εὐλι ν' ἀκούσιν ποιὸς ἦδαν ἀφτὸς π' τραγούδι εἰδῆτε γλυκά. Ἄμ' τ' γλύκει ποῦχι ἢ φουνή τ' νόμ-ζις ποῦς ἐπιζι κανὲ ὄργανου μὲς στοῦ λημό τ'. Ἦδαν τσ' ἀφ-τὸ χάρ' ἀμ' τοῦ Θηό. Τέλους πάντων νὰ μὴ ν-τὰ πουλουγοῦμι, ἢ νύφ' ψιλλισισσι, δηλαδὴ νὰ τὰ ποῦμι πιὸ πατρι-κά, τὰ γύρσι τὰ τσανάκια. Λέγι τοῦ μ-πατέρχ τς. «Νὰ πα-ρατήσι ἢ γάμους, γιατί ἰγὼ θὰ πάρου τοῦ ν-τραγῶστη.» Λέγι

νοῦμε ὅμως πάντα παρακάτου τις πιὸ ἀπαραίτητες περιπτώσεις, ὡς πού νὰ τις συνηθίσαι ὁ ἀναγνώστης. — Ἔτσι ἔχουμε κ α λ η σ ι, ἀπὸ τὸ : κάλεσε, μ ὄ ν η, ἀπὸ τὸ : μόνε (ἐπίρρ. μόνε), λ η μ ἄ τ', ἀπὸ τὸ : λαιμὸ του, ε ἴ ν η, ἀπὸ τὸ : εἶναι κ.τ.λ. — Ὁ ἄπειρος ἀναγνώστης πρέπει νὰ προσέχει πάντα μὴ ξεγελητέται ἀπὸ τὰ ἄλλα η πού δὲν προέρχονται ἀπὸ ἄτονο ε.

3) Ἄ μ' = ἄ π' (ἢ πρόθεση ἀ π ο ὕ, ἀ π ἰ μ' ἐκθλιψη). Ὁ τύπος ἀ-τὸς ἄ μ' ἐρίσκειται, ἀπ' ε, τι μπορούμε νὰ προσέξουμε, μονάχα μπροστά στο ἄρθρο, στίς πτώσεις πού ἀρχίζουν ἀπὸ τ. — Τὸ : τ ο ὕ, πού ἀκολουθεῖ στο κείμενο, πρέπει νὰ προφερθεῖ μὲ ἀπλό τ καὶ ὄχι d, μολονότι προη-γείται ὁ φθόγγος μ, ἐπειδὴ εἶναι οὐδέτερο· ἐνῶ στο ἄρσενικό καὶ θηλυκό τ ο ὕ ν, τ (ή) ν, τὸ τ ἐπειτα ἀπὸ τὸ ἄ μ' γίνεται d. Πρέπει ὅμως ἐδῶ νὰ παρατηρήσομε γενικά, ὅτι ἡ αἰτιατική τοῦ ἄρσενικοῦ καὶ θηλυκοῦ ἄρθρου προφέρεται πάντα μὲ d (στό ἰδίωμα τῆς Μυτιλήνης ὅμως κάπως ἀδύνατο, ἐλαφρὸ καὶ γι' αὐτὸ δὲν τὸ σημειώνουμε στο κείμενο), ἴσως ἀπὸ προληπτική ἐπίδραση τοῦ τελικοῦ ν, κι αὐτὸ πρέπει νὰ τῶχει πάντα ὑπόψη τοῦ ὁ ἀναγνώστης.

4) Τὸ σ μπροστά στο ἰ (ὁποιαδήποτε καὶ νῆναι ἢ ὀρθογραφική του μορφή, η, υ, ει, οι) προφέρεται κάπως θαυότερο, μὲ κάποια κλίση πρὸς τὸ ch, κάτι τι νὰ ποῦμε ἀνάμεσα στο κοινὸ σ καὶ τὸ ch. (Αὐτὸ συμβαίνει πρὸ πάντων στὴν πρωτεύουσα καὶ στὰ περιχώρ τῆς, ἐνῶ στ' ἄλλα χωρὰ τοῦ νησιοῦ προφέρεται θαυ, καθαρό ch.) Τὸ θαυότερο αὐτὸ σ τὸ σημειώνουμε μ' ἔνα θαυ πνεῦμα, π. χ. σ'ήμιρα, ἀσ'ήμ', σ'όκου κ.τ.λ. — Ἐξαίρεση γίνεται κι ἐδῶ, ὅταν τὸ προέρχεται ἀπὸ τὸ ἄτονο ε ἢ κι ἀπὸ τὴν ἄτονη ρηματική κατάληξη - ο υ ν, ὁπότε τὸ σ προφέρε-ται ἀπλό, ἔπως μπροστά στο ε καὶ στο ου π.χ. σι (=σέ), χάλασι, κάλησι, τραγούδ'σι, ν' ἀκούσιν (=σουν). Ἐπίσης ἔτσι προφέρεται καὶ τὸ : θασιλῆς, γιὰ τὸ ἐπισημότερο· ἄλλιως, θασ'λές. — Ἡ θαυότερη αὐτὴ προφορά τοῦ σ, πού ἀναφέρουμε παραπάνου, διατηρεῖται κι ὅταν ἀκόμα τὸ ἰ συμβαίνει νὰ ξεπέφτει, νὰ χάνεται, εἴτε στο τέλος, εἴτε καὶ μέσα στή λέξη· τότε τὴν προφορά αὐτὴ τὴ σημειώνουμε μ' ἔνα ἡμίφωνο ἰ πλιά

«Βρὲ, γκιλντινὲ γκέλ» (5) ἢ πατέρχ-ι-τς, «θὰ γένουμι ριζίλι, μουρὴ κόρη μ',» λέγι ἀφτὴ «Τίπουτα! Ἔ ν-τοῦν θέλου ἀφ-τόνχ τοῦ γαμπρὸ, θὰ πάρου τοῦ ν-τραγῶστη». «Βρὲ, ἢ πα-τέρχ-ι-τς, θὰ γένουμι ριζίλι στοῦ γ-κόστμου, ἀδι, ἔλα νὰ γέμι ἢ γάμοις, ἄλλιως, καημένι, θὰ σι σφάξου,» τ' φουδέρ'ζι. Λέγι ἀφτὴ «Ὅχι νὰ μι σφάξ'ς, μόνη τσ' ε, τ' νὰ μι κάνης, ἀφ-τόνχ θὰ πάρου». Ἔ, εἶδε τσ' ἀποῦδι πλιά ἢ πατέρχ-ι-τς, χάλασι τοῦ γάμου, λέγι, «ἢ νύφ' ἀδιαθέτ'σι» ξέρου γῶ, τσ' ἄλλα πουλλά, «λοιπὸν ἄλλι μέρχ θὰ κάνουμι τοῦ γάμου». Χάλασι λοιπὸν ἢ γάμου, φώναξι τσ'ι τοῦ γαμπρὸ ἢ δασιλῆς, λέγι «ἀφτὸ τσ' ἀφτὸ λοιπὸν ἢ κόρη μ' εἶ τι θέλι». Ἔ, τοῦ κατάλαθε πλιά τσ' ἢ γαμπρὸς, τράβ'ξι χέρ'.

Φουναξί λοιπὸν ἢ δασιλῆς τ' γ-κόρη τ', λέγι «Τούτου π' μ' ἔκκωνς (6) τσ'ι μὲ ριζίλιψις σ' οὔλου τοῦ γ-κόστμου θὰ τοῦ πληρώις ἀκριβά. Λοιπὸν, θὰ τοῦν πάρ'ς ἀφτὸν τοῦν ἀξιπόλι-του ;» Λέγι. «Θὰ τοῦν πάρου». «Θὰ τοῦν πάρ'ς, λέγι, μὰ ἀμ' (7) μ-περιουσία τίπουτα ἀνάμοιρου δὲ θὴν ἔχισ.» Λέγι

στο σ, πού εἶναι, νὰ ποῦμε, τὸ ἀπομεινάρι τοῦ ι, ει κ.τ.λ. π.χ. μιθύσι, νὰ τραγῶθῃ, νὰ παρατήσι, ἀσιμένους, β'νίσους, σικουθήχαν κ.τ.λ. — Ὁ, τι συμβαίνει μὲ τὸ σ, συμβαίνει καὶ μὲ τοὺς συγγενικοὺς του φθόγ-γους : ζ, εἰ, ψ, τσ καὶ τς. π. χ. ζ'όμ, ζιμόνου ε'ῶλα, ἐλιιάζου ψ'όλλους, ψιλλιζουμι (ψιλλισισσι=ψιλλισιτση), θρισισσι, τοιμήτ'σ'ι (=θρίσσαι, κοιμήθηκα) ἀτσηλους κ.τ.λ. Πρὸλ. καὶ τις ἐξαίρεσις : ζιδ-γᾶς, ἐπιζι, φώναξι, ἐματῶ, εἰφλουθῆζου, εἰνικός, ψιφτιά, ψισινὸς τσιδ-τός, καὶ : νὰ μοιράζιν, νὰ σφάξιν, νὰ ζέψιν κ.τ.λ. Πρὸλ. ὅμως καὶ : τσίρους, τσίπουρου, τσίπα, τσίτα κ.τ.λ. — Ἐπίσης τὸ τσ ὅταν ἔχει προ-έλθει ἀπὸ τὸ φθόγγο κ μπροστά στὰ λεπτὰ φωνήεντα ε καὶ ι, (κε,κι) διατηρεῖ πάντα καὶ τὴ λεπτὴ οὐρανική προφορά τοῦ κ, ἀδιάφορο ἂν τὸ ἰ ἔχει προσέθει: ἀπὸ ἄτονο ε. π. χ. τσ'ιφάλι τσ'ιρέλλι, πλύθ'τσ'ι κ. τ. λ. Τίς φθογγικὲς αὐτῆς διαφορῆς μονάχα δίδωκε ἐδῶ, ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ λαοῦ μορφαὶ νὰ τις μάθει καὶ νὰ τις συνηθίσαι κανεῖς. Μὲ τὰ γραφίματα καὶ μὲ τὰ λίγα ἀλφαθητικά μας στοιχεῖα εἶναι τόσο δύσκολο!

Ἐδῶ πρέπει νὰ σημειώσομε ἀκόμα ὅτι κάτι ἀνάλογο μὲ τὸ σ συμ-βαίνει καὶ μὲ τὰ γράμματα λ, ν, κ, γ, χ, ὅταν χάνεται ἀπὸ κοντὰ τους τὸ ἰ, δηλ. τὰ γράμματα αὐτὰ ἐξακολουθοῦν νὰ ἔχουν τὴ λεπτὴ, οὐρανική προφορά τους, κι αὐτὸ τὸ σημειώνουμε ἐπίσης μὲ τὸ ἡμίφωνο ἰ κοντὰ τους. π. χ. θέλι, κάνι (θέλει, κάνει), μιράκι, φαρμάτσι, ἀπουράγι, γινκι-κα, ἄλλι (ἄλλη ἢ ἄλλοι), ὄχι κ.τ.λ.

5) Τούρκικη ἔκφραση : κενδινὲ γέλ = ἔλα στὸν ἑαυτὸ σου.

6) Ἐκκων ἢ σ, καὶ παρακάτου, ριζί λ η ψις, ἦθι λ η — οἱ συλλαβῆς ν η σ, λ η θὰ προφερθοῦν ἀδρά, ὑπερωϊκά. Πρὸλ. ὑποσημ. 2.

7) Ἐδῶ πᾶσαι νὰ ἐννοηθεῖ τὸ ἄρθρο τ', πού χάνεται ἀνάμεσα στο μ

ἀφτῆ «Μηδὶ ἀνάμοιρου θέλου, μηδὶ τίπουτα. Μόνη ἀφτόναν θέλου».

Φουρκίς τσ'ι λοιπόν ἢ βασιλῆς, ἡθιλη ἂ τ' χαλάσι, μὰ ἔλα ντὲ ποῦδαν μουναχουκόρ' τσ'ι τ'ν ἀγάπη ἢ μάνα τς πουλύ. Φουνάξι λοιπόν ἢ βασιλῆς; ἀφτόναν τοῦ μπικρῆ τοῦ ν-τραγ-δοστή, τοῦν παδρέδγι μὲ τ' γ-κόρη τ', πέτς τς δάξι μὲς σ' ἔνχ κ'μάσι ποῦχι τς ὄρθις; λέγι «Αὐτὸ εἶνη τοῦ σπῖτ' σας». Αἰατάξι τσ'ι τοῦ παλάτ' τσ'ι τς φύλκκις μηδὶ φαγί νὰ τς δίνην(8) ἀμ' τοῦ παλάτ', μηδὶ ρούχου, μηδὶ τίπουτα, καμμιά δουγήθεια.

Ἐ, παδριφτήκαν τώρα ἀφτοί, κάτσιν μὲς τοῦ κ'μάσι, μὰ δχι τσ'ι κανὲ κ'μάσι σὰ ν-τοῦ θ'κό μας, μιγάλου ἴτκμ' ἔνα μ'κρὸ σπῖτ', τσ'ι ζοῦτκν πλιά δλουδ:όλου φουχικαῖτα. Ἄμ' τοῦ παλάτ' καμμιά δουγήθεια ἐν εἶχαν. Κάνκν τσ'ι τρίγια πιδιά; ἀφτὸς μπικρῆς; πάδα, ἐν ἴδληπι τ' μύτη τ'. Ψουφοῦσκν στ' μ-πεινα.

Μιά μέρα ἀφτὸς εἶδι τ' γυναίκα τ' σιναχουρημένι ἀμ' μ-πεινα μὲ τότε πιδιά, ἐν εἶχαν ἂ τὰ ντύσιν, σινηῆρι κουμμάτ' στὰ λουγικά τ'. Λέγι «Μουρῆ γυναίκα, ἰγὼ ἀπουφάιτκν νὰ βγῶ σὰ ταόξου νὰ δῶ πὰ τσ' ἔβρου τίπουτα, πὰ τσ'ι μὲ δουγηθήσι ἢ τύχη μ' τσ'ι πιάσουμι κανὲ μ-π'ρᾶ τσ'ι μ-παλουθοῦμι ὅπου-δ'που, γιὰτὶ τούτηνι ἐν εἶνη κατὰστασι.» Λέγι ἀφτῆ. «Ἐμ' ποῦ θὰ πᾶς ἰσ'ὸ τσ'ι τί θὰ κάνεις νὰ βρεῖς παράδεις». Λέγι ἀφτὸς. «Ἐ, ὅπ' μὲ βγάνι ἢ τύχη τσ' ὅ,τ' δῶσι ἢ Θός. Ἰδῶ τί νὰ κάνου νὰ κάθουμι;»

Σιχώθ' τσ'ι λοιπόν ἀφτὸς, πῆρ' ἔνα δ'νὸ, ἄλλου δ'νὸ, ἄλλου β'νὸ, βραδιάζουδου ξιμηρώνουδου, ἤρχισι νὰ π'νᾶ, ἔ τρουγι χουρτάρια ἔφτου, δ,τ' ἴδριστ', τέλου; πέντουν ὑτιερκ ἀπὶ πολλὰς μέρις εἶδι ἔνα μ-πύργου. Λέγι. «Ἐ, δόξκ νᾶχι ἢ Θός; ποῦδρκαμὶ ἔνα σπῖτ' τσ' ὅτου νάνη θὰ βροῦμι νὰ φᾶμι κουμμάτ' φουμί.» Πάγι λοιπόν, βρουδᾶ, ἔ βαριέσι, κανεῖς. Ξκνκν βρουδᾶ, τίπουτα. Λέγι «τί διάουλου μαθὲ, ἀνιχτὸ σπῖτ' νὰ μ'ν εἶνη κανεῖς μέσα;» Κάτσι λοιπόν, κάτσι, ἐν ἰ-φάνι τσ'ι κανεῖς. Λέγι. «Μὰ τί διάουλου, κανεῖς μαθὲ ἔ γ-κάτι ἰδῶ

καὶ στὸ μπ. (ἀμ' τ' μ-πιρυσία, ἀμ' μ-πιρυσία.) Πρὸλ. καὶ παρακάτου: ἀμ' μ-πεινα.

8) Ὅ,τι σημειώουμι παραπάνου στὴν ὑπόσημ. 2 γιὰ τὴν προφορά τοῦ λ καὶ ν μπροστά στὸ ι ποῦ προῆλθε ἀπὸ ἄτονο ε, τὸ ἴδιο ἰσχύει ἀπίσης καὶ γιὰ τὴν προφορά τους μπροστά στὸ ι ποῦ προῆλθε ἀπὸ τὴν ἄτονη ρηματικὴ κατάληξη —ουν. π.χ. δίνην, θέλην, μπαίνην κ.τ.λ. Προφέρουνται δηλ. ὅπως καὶ μπροστά στὸ ου. Πρὸλ. σχετικὰ καὶ τὴν ἐξαίρεση στὴν ὑπόσημ. 4

μέσα;» Ἀνοίγι, μπαίνι μέσα, δλέπ' στὴ μιὰ στ'ν ἄλλι' τίπουτα. Τοῦ σπῖτ' μουναχό. Λόγιαξι πὰ τσ' ἔβρ' κανὲ γ-κουμμάτ' φουμί ποῦβιτα τσ'ι φάγι, τίπουτα. Πῆγι λοιπόν, λούπαξι σὶ μιὰν ἀκριγία, σ' ἔνα μπουτζάκ,(9) λέγι «Νὰ δοῦμι ποῖδ; μαθὲ κάτι ἰδῶ μέσα;» Σὺν ἰ-βρῶδικαι λοιπόν, ἔδειτ' π' κάδου, ἀκούγι ἔνα φούρρρρρ. . . γυρίξι, δλέπ' σαράδα περιστερία τσ'ι μπαίνκν ἔνχ-ἔνχ μὲς τοῦ σπῖτ'. Σὺν ἡμκν οὔλα μέσα, γινήκαν σαράδα δράτσι τσ'ι κάτσιν τοῦ τραπέξι νὰ φᾶν. Φουνάξιν λοιπόν «Τσ'ιρέλλι, ἀναφι φῶς!» Βλέπ'ς λοιπόν γιὰ μιὰ ἔνα πουλυέλου. Δὲν «Τσ'ιρέλλι, φέρι νὰ φάμι.» Γιὰ μιὰ λοιπόν μιὰ ν-τραπιζαρία γιμάτ' φαγιά λουγιῶ ντοῦ λουγιῶ. Ἀφτὸς λοιπόν ἰδῶ π' ἀπ' ὄξου, λέγι μὲς τοῦ νοῦ τ' «Τί διάουλου εἶν' ἀφτὸ; Ποῖδς μαθὲ εἶνη π' τς φέρνι τὰ φαγιά;» Ἀπουφάγκν ἀφτοί, πέσκν ταμηθῆκαν, τοῦ ποურიδ, ἀγγῆ-ἀδγιῆ, σικουθήκαν πάλη, γινήκαν περιστερία τσ'ι φέδγκν ἔνα-ἔνα.

Σὺν ἰ-φύγκν, μπαίνι τσ' ἀφτὸς μέσα, φουνάξι νὰ βγεῖ κανὲς δούλους, τίπουτα. Βλέπ' νὰ βρεῖ τίπουτα ἀπουφάγια ψισινᾶ, τίπουτα, μηδὶ ψ'ούγκου. Ἀφτὸς τώρα σιναχουρέθ' τσ'ι, εἶδι οὔλα τὰ πιάτα ποῦχκν φάγι πλουμένκν τοῦ ν-τόπου ν-του, λέγι «Εἶδεις νὰ μὴ τς γυρέψου μπάριμ(10) τσ'εἶνι τ'ν ὄρα κουμμάτ' φουμί; Μὰ στάσου, βρ' ἀδριφῆ, λέγι, ἀφτοί σὰ νὰ ἤκ'σα τσ'ι φουνάξκν «τσ'ιρέλλι», στάσου νὰ φουνάξου τσ'ι γῶ νὰ δοῦμι τί εἶν' ἀφτὸ.» Φουνάξι λοιπόν ἀφτὸς. «Τσ'ιρέλλι, ἔ τσ'ιρέλλι!» Λέγι τοῦ τσ'ιρέλλι «Τί θέλις;» Λέγι «Τί θέλου; Φέρι, βρ' ἀδριφῆ, ἐν ἔχι νὰ φάγου τσ'ι γῶ τίπουτα; εἶμι τόσις μέρις, φικκν,(11) νησκός.» Βλέπ'ς λοιπόν ἔνα γ-κόσμου φαγιά τσ'ι στρουθήκαν μπρουστά τ'. Κάτσι ἀφτὸς, μπᾶς τσ'ι μπᾶς,(12) μπᾶς τσ'ι μπᾶς, τ' γέμ'σι καλὰ, χόρτασι. Λέγι «Δόξκ νᾶχι ἢ Θός! Μωρὲ τσ'ιρέλλι, λέγι τώρα, ἔ μὲ λὲς ποῦ εἶσι, τί εἶσι μαθὲ ἰσ'ὸ τσ'ι δὲ φαίνητι; Τίληγι(13) μαθὲ μ' λᾶς, κ' βανεῖς φαγιά τσ' ἔ μπουρῶ νὰ σι δῶ;» Λέγι τοῦ τσ'ιρέλλι «Πάνι μὲς τοῦ ντουλάπ' τσ' ἀνιξί, θὰ βρεῖς μὲς σὶ μιὰν ἀσιμένια ν-ταμπακέρκν ἔνα τσ'ιρέλλι, τσ' εἶμι ἰγῶ.» Πάγι ἀφτὸς, ἀνοίγι τοῦ ντουλάπ', βροῖτσι τ' ν-ταμπακέρκν, τ'ν ἀνοίγι, δλέπ' τοῦ τσ'ιρέλλι, λέγι «Ἐ, τί'νη τού-

9) Τούρκικη λέξη: βουτζάκ=γωνιά.

10) Τούρκ. λ. =τουλάχιστο.

11) Τούρκ. λ. με ἔπιρρ. σημασία: τάχατες, νὰ ποῦμε.

12) Τούρκ. ἔκφραση, ἀνάλογη με τὴ δική μας: ὅς του καὶ ὅς του.

13) Τί ἰ λ η γ ι α (=τί λογῆς). Τὸ λ η πρέπει νὰ προφερθεῖ ἀδρά. Πρὸλ. ὑπόσημ. 2.

του;» Λέγει τού τσι'ρέλλι «'Ε, είνη τσ' άφτό μιά χάρ' σι μένα τσ'ι κάνου άφτά που βλέπ'ς τσ'ι κάνου.» Λέγει «'Ε, βρέ κουβάρι, λέγι άφτός, έ μι κάνης τσ'ι μένα μιά χάρ' νά μι δώης κανέ μ-πυρά, νά πάγου νά ζήτου τ' γινάικα μ' τσ'ι τά πιδιά μ', τσ'ι ψουφούν στ' μ-πεινα;» Έπιασι λοιπόν, τά κόνταρι(14) άφτός ούλα, πούς πήρι τ' βασιλέ τ' γ-κόρ, τί-ληγια τ' μ-πήρι τσ' ούλ' άφτά. Λέγι τού τσι'ρέλλι «Ούλα, λέγι, τά ξέρου, τσ'ι τίληγια τ' μ-πήρις, τσ'ι πούς καθούσι μες στού κ'μάσι τσ' έ γυρίζι ή βσιλές νά σάς δει. Μόνη τώρα ειχis τύχι τσ' έπισις σι μένα. Λοιπόν πάρι τ' ν-ταμπακέρα μι τού τσι'ρέλλι τσ'ι βάν' την στού γ-κόρ φευ σ'. Τού τσι'ρέλλι ειμι ιγώ, τσ'ι θά δεις τί θά σακρώσουμι τού βα-σλέ, τσ'ι τί θά γένις; Ισ'ο τσ'ι ή γινάικα σ' τσ'ι τά πιδιά σ'. Τώρα νά δεις, τσ' οί πύργι θά χαλάσιν άπ' ιδώ τσ' ούλα. Μόνη νά μ' άκοϋς τί σι λέγου.» Παίρνι λοιπόν άφτός τού τσι'ρέλλι, τού καθίζι στού γ-κόρφου τ' τσ'ι γιάλα.

Στου δρόμου που γύρ'ζι βρίστσι ένα μ-πύργου. Λέγι τού τσι'ρέλλι. «Μέσα σ' άφτό τού μ-πύργου κάτι ένας δράκους. Θά πās λοιπόν ισ'ο μέτι τσ' άφτός θά σι φουδιρίξι πούς θά σι φάγι τσ'ι σ'ο θά τούν πεις: «τί θά καταλάβ'ς; νά φās ιμένα; νά σι φέρου δσα φαγια θέλις.» Τσ'ι γώ θά τούν φέρου δ,τ' φαγι θιλήσι. Τσ' άμα σι ρουτήσι τίληγια γένητι άφτός, νά τ' τού πεις. Τσ' άμα σι γυρέφι τού τσι'ρέλλι, νά τούν γυρέφ'ς τσ'ι σ'ο μιάν άλλι χάρ' πόχι τσ' άφτός, τσ' άμα τ' τού δώσι, δός τσ'ι σ'ο τ' ν-ταμπακέρα, τσ' άμα βγεις δξου, θά σι πώ ιγώ τί θά κάνης.»

Πάγι λοιπόν άφτός στού μ-πύργου, χτυπά τ' μ-πόρτα, βγαίνει ή δράκους, λέγι «Καλώς τού μιζιδέλλι, τσ' έν ειχα τσ'ι φαγι απόφι. Έλα μέσα, από που εισι;» Λέγι άφτός. «Φτουχός ειμι τσ'ι γυρίζου άμ' τή μιά τσ' άμ' τ'ν άλλι, μόνη τί θά καταλάβ'ς; νά φās ιμένα, ένα φτουχό θθριπου; τί φαγι θέλις τσ'ι πόσου νά φās, νά σ' τού φέρου τώρα.» Λέγι άφτός. «'Αμ' που θά τδδρ'ς;» Λέγι «Τι σι μέλι ισάνα.» Λέγι «'Ε, θέλου δέκα ψουμιά τσ' ένα δώδ' ψιμένου.» Φουνάζι λοιπόν άφτός τού τσι'ρέλλι, γιαμιά λοιπόν Ισαμ π' νά πεις κρου-μύδ', έτοιμα ούλα στού τραπέζι. Έκατσι ή δράκους έφαγι, έφαγι, κέδιφ' ά σκάσι. Λέγι «Καλά, ρέ κ'βάρι, έ μι λές, που τάδρις τόσα φαγια; Ισ'ο μαζ'ί σ' τίπουτα έν ειχis, λοιπόν που βριθήκαν έτοιμα φαγια μαγειριμένα;» Λέγι άφτός. «'Ε,

14) Κ ό ν τ α ρ ι : άδρ. τού κοντάρω και κονταίρω (ιταλ. contare) =διηγούμαι. Θά προσφαιθεί φυσικά όπως και τό ιταλικό πρότυπό του, δηλ. ν και τ χωριστά και τό τ άπλό, έχι ήχηρό d.

έχου τσ'ι γώ μιά χάρ' τσ' δ,τ' νά πώ γένητι στ'ν ώρα.» Λέγι «Ποιά ειν' άφτή ή χάρ';» Λέγι «Νά, τούτουνα τού τσι'ρέλλι πούνη μες στ' ν-ταμπακέρα.» Λέγι ή δράκους. «Γιά διάτξ-ξέ του, νά δώ.» Λέγι άφτός. «Τσι'ρέλλι, τώρα νά γυμίσι τού-τους ή πύργου; πάξιμάδ'.» Ισαμ π' νά γυρίξ; νά δεις; λοι-πόν, γέμ'σι ή πύργους παξιμάδ'. Η δράκους σά ν-τάδι λοιπόν, απόμ'νη μ' άνιχτό στόμα. Λέγι «Βρέ κ'βάρι, έ μι τού δίνις ιμένα άφτό τού τσι'ρέλλι, πουμι δράκους; τσ'ι θέλου φαγι μιά φουρά νά χουρτάσου; Ισ'ο τ' ά τού κάνης;» Λέγι άφτός «'Εμ καλά, έμ τί θά κάνου ιγώ ύτιρα φτουχός θθριπου; τίληγια θά ζ'ήσου; Δόσι μι τσ'ι σ'ο τίπουτα, νά σ' τού δώσου.» Λέγι ή δράκους «Μπράου, θά σι δώσου τσι'νηγια τ' σπάθι.» Έι-κρ.μάζι λοιπόν τ' σπάθι. Λέγι άφτός «'Αμ' τ' ά τ' γ-κάνου μαθέ ιγώ άφτή τ' μ-παλιουσπάθα; τί κάνι μαθέ, τί χάρ' έχι;» Λέγι ή δράκους «Τώρα θά δεις.» Λέγι «Μουρη σπά-θα, άδι νά κόφ'ς ούλα τά τσ'άμα πόχι τούτου τού δάσου τσ'ι νάρτ'ς πάλη μάνη-μάνη.»(15) Βλέπ'ς; λοιπόν τ' σπάθα τσ' Ισαμ νά παίξι τού μάτ' σ';, ξ'ούρ'σι ούλα τά δ'νά, τξ ζι-γύμνουσι, πέτα ήρτι. Λέγι ή δράκους. «Βλέπ'ς; λοιπόν τί αξία έχι ή σπάθα;» Δίνι λοιπόν άφτός τού τσι'ρέλλι, παίρνι τ' σπάθα, βγαίνει απόξου—άρμηνημένους για άμ' τού τσι'ρέλλι— λέγι «Μουρη σπάθα, άδι νά πās νά κόφ'ς τ' αφιδικό σ', τού δράκου.» Πάγι ή σπάθα, τούν δίνι μιά τούν κάνι δυό κουμ-μάτια. Πάγι άφτός παίρνι πάλη τού τσι'ρέλλι τσ'ι πήραν δρόμου.

Στου δρόμου τούν λέγι τού τσι'ρέλλι, λέγι «'Ακόμα δυό πύργι θά θροθμι στού δρόμου τσ'ι θά πās πάλη μέσα, θάν έχι άπ' ένα δράκου μέσα τσ'ι θά κάνης τά Ιδix. Θά σι δώσιν τσι'νη πρώτα τ' χάρ' πόχιν, τσ' ύτιρα Ισ'ο θά δίνις τού τσι'ρέλλι τσ'ι θά μι παίρνις πάλη πίσου, σά π' τδκανης στού μ-πρώτου.» Λέγι άφτός «Καλά.» Πουρπατοδσαν λοιπόν, πουρπατοδσαν, βρίστσι τσ'ι τού δέφτιρου τού μ-πύργου. Λέγι τού τσι'ρέλλι «'Αδι, δ,τ' έκανης στού μ-πρώτου, θά κάνης τσ'ι σ' τούτου.» Πάγι λοιπόν άφτός, μπαίνει μέσα, λέγι ή δρά-κους «Καλώς τού μιζιδέλλι.» Λέγι άφτός «Τι θά καταλάβ'ς; νά μι φās ιμένα;» Διατάζι, φέρνι τού τσι'ρέλλι μιά γ-κ'βάρα φαγια, κάτι ή δράκους, τξ κατιβάζι ούλα. Σάν ι-χόρτασι, λέ-γι. «'Ε μ'λές, που τάδρις τσ'ι μι τάφιρις τόσα φαγια;» Λέγι άφτός «'Εμ γιατί σ' ειπα νά μη μι φās. Έχου τσ'ι γώ μιά χάρ' τσ' δ,τ' φαγι νά γυρέφου τώρα, τού φέρνι.» Λέγι «Τι

15) Η ά λ η μ ά ν η-μ ά ν η. Οί συλλαβές -λη και -νη προσφέρουν-ται άδρά. Πρβλ. ύποσημ. 2.

ἴν' ἀφτό π' τοῦ φέρονι ; » Λέγι « Νά, τούτουνα τοῦ τσίρελλι. » Λέγι ἡ δράκουε « Βρέ κ' ἄρα, ἐ μὶ τοῦ δίνιε ἰμένα ἀφτό τοῦ τσίρελλι, ποῦμι δράκουε μαθῆ, νά χουρταίνου ; » Λέγι « Ἐμ ἰσ'ὸ τί θά μὶ δώιε ; » Λέγι « Θά σὶ δώσου τσί γὼ μιὰ γ-κουτσκούδα. » (16) Λέγι « Ἐμ τ' ἄ τ' γ-κάνου τ' γ-κουτσκούδα, τί κάνι ἀφτή ; » Λέγι « Ἀφτή ; λόγιαζι τώρα νά δείε. » Φουναζι λοιπόν ἡ δράκουε. « Μουρή κουτσκούδα, τώρα τσείνενα τὰ β' νὰ νά τὰ κάνιε κάβου. » Μὶ τῆ μ-πρώτ' λοιπόν ἡ κουτσκούδα οὔλα τὰ δ' νὰ ποῦδαν γύρου-γύρου, ἴσχιμ νά πείε κρουμύδ', τὰ κανε ἴσουμα. « Βλέπ' ε, λέγι, λοιπόν τί ἔξιζι ἡ κουτσκούδα ; » Παίρνι λοιπόν ἀφτός τ' γ-κουτσκούδα, δίνι τοῦ τσίρελλι. Σάν ἤβγι ὄξου, λέγι « Μουρή κουτσκούδα, πᾶνι νά σκουτώιε τ' ἀφιδικό σ' τσί νάρετ'ε μάνη-μάνη. » Πάγι ἀφτή, τοὺν δίνι μιὰ ἀπά σ' τσίράλι, τοὺν πιτὰ κάτου. Πάγι πάλη ἀφτός, παίρνι τοῦ τσίρελλι τσί τοῦ δίνι δρόμου.

Πᾶν, πᾶν, βριστ' ἴν τσί τοῦ ν-τρίτου τοῦ μ-πύργου, μπαίνει πάλη ἀφτός μέσα, χύθ' τσί ἡ δράκουε νά τοὺν φάγι. Λέγι ἀφτός. « Τί θά καταλάβ' ε νά φᾶε ἰμένα ; τώρα διάτχι νά σὶ φέρου ἔ,τ' φαγι θέλιε νά φᾶε. » Λέγι ἀφτός. « Θέλου σκράδα ἀρνιά ψιμένα χαζ' ἴρ. » Φουναζι ἀφτός τοῦ τσίρελλι, νά τα γιαμιὰ τσί τὰ σαράδα τ' ἀρνιά μὲς στὰ τεφιά ψιμένα. Ἐκατασι ἡ δράκουε, ἔρ' ζι στ' μ-Πανηγιά τ' ἴσχιμ ποῦ τ' γέμ' σι καλά. Σάν ἔφαγι πλιά τσί πρήτ' τσί, ρώτ' σι τσί ἀφτός, τίληγια ἤρταν τὰ φαγιὰ. Εἶπι πάλη ἀφτός, ἔττινε τσί ἔττινε. Λέγι ἡ δράκουε « Μὶ τοῦ δίνιε ἰμένα ἀφτό τοῦ τσίρελλι ; » Λέγι « Ἐμ ἰσ'ὸ τί θά μὶ δώιε ; » Λέγι « Ἰγὼ θά σὶ δώσου τσί εἰνηγια τ' ν-τρομπέτα ποῦ κρέμιτι στοῦ ν-τ' ἴχου. » Λέγι « Ἐμ τ' ἄ τ' γ-κάνου ἀφτή τ' μ-παλιουτρομπέτα ; » Λέγι « Ἀφτή ἔχι μιὰ χάρ' τσ' ἄμα τ' μ-παλίε' ε, σιμαζουνόδιν οὔλι εἰ διαβόλι τσί ἔ,τ' νά θιλήιε τοῦ κἀνην. Ὅσοι νι οὐχτροὶ τσί νάχιε τς τρών στοῦ ληπτό. » Ἐ, δίνι ἀφτός τοῦ τσίρελλι, παίρνι τ' ν-τρομπέτα. Σάν ἤβγι ἀπόξου, παίζι τ' ν-τρομπέτα, μαζουνόδιν οὔλι σὶ διμόνι. Λέν « Τί θέλιε, ἀφιδικό ; » Λέγι « Νά πᾶτι νά φᾶτι τ' ἀφιδικό σκς τοῦ δράκου. » Πᾶν λοιπόν ἀφτοὶ, τοὺν κἀνην κουμμάτια. Πάγι πάλ' ἀφτός, παίρνι τοῦ τσίρελλι τσί ἄ ν-τοὺν πιάε.

Κόδιβγι πλιά νά φτάξι στ' μ-πκτριόα τ'. Στοῦ δρόμου τοὺν λέγι τοῦ τσίρελλι. « Ἐ, τώρα πλιά τιλιώσαν τὰ δάρσανα σ'. Τόσα ποῦ πῆραμι μᾶς φτάνην νά κάνουμι ἔ,τ' θέλουμι. Μόνη ν' ἀκοῦε ἰμένα ἔ,τ' σὶ λέγου. » Φτάξαν λοιπόν στή χώρα, μέγα Σαββάτου τοῦ δρόδ'. Εἰμέρουνη Τσίριετ' σ' ἡ

Λαβρή. Πάγι λοιπόν ἀφτός, χτυπά τ' μ-πόρτα τ', λέγι ἡ γυναικα τ' « Ποῖε εἰνη ; » Λέγι « Ἄνιξι, ἰγὼ μὶ, ἡ γ-ἀδραε σ'. » Λέγι ἀφτή « Ἄδι, πάγινη ὅποιους εἶσι, τσί μένα γ-ἀδραε-ι-μ' λειπ' τώρα χρόνι τσί μῆδ' εἰνη πλιά για νά ξανάρετ'. » Λέγι ἀφτός « Ἄνιξι, βρέ γυναικα, ἰγὼ μὶ, ἐ μὶ γουορίε ; » Ἄνοιγι ἀφτή, τοὺν βλέπ' μὶ μιὰ ν-τρομπέτα στοὺν ὄμου τσί μὶ μιὰ σπάθα τσί μὶ μιὰ γ-κουτσκούδα. Εἶδι τσί ἔπαθι νά τοὺν γουορίσι. Λέγι ἀφτή. « Ἐμ ποῦ ἤσταν μαθῆ τότου γ-κιρό; αὐτὰ καζάτζις (17) τόσα χρόνι πόληπιε ; » Λέγι « Σώπα ἰσ'ὸ, μὴ μ' ἄε; καθόλ' τσί τώρα πλιά ἤβραμι τ' ν-τύχι μας τσί θά ζ' ἔσουμι καλά. Ποῦ ἴν τὰ μουρά ; » Λέγι ἀφτή « Νά, τσιμουδίν ἔδουνα νησ' κὰ μιὰ γ-κ' βάρα. » Πῆγι ἀφτός νά τὰ δεῖ, ποῦ νά τὰ δεῖ. Σκουτ' νά, μῆδ' λάμπα εἶχαν, μῆδ' τσίρι, μῆδ' τίπουτα.

Φουναζι τώρ' ἀφτός, λέγι « Ἄδι νὰ τσίρελλι, τί κάθισι, δός μας φῶε. » Γιαμιὰ λοιπόν ἀνάβγι ἔνα πουλυέληου, στρώνητι τσί ἔνα τραπέζι μὶ μιὰ γ-κ' δάρα σκρκουσιτικα φαγιὰ, ξυπνοὺν τὰ μουρά, βλέπιν φῶε, βλέπιν τόσα φαγιὰ, ξιπάσκν. Εἶδαν ἔνα ξένου ἀθριπου μέτα, ἐ ν-τοὺν γουορίσκν, ρουτοῦσαν τ' μᾶνα δουν πιάε εἰνη. Τὰ πι λοιπόν ἡ μᾶνα δουν ποῦε εἰνη μπκμπᾶε τουν τσί ἔλιπι χρόνι τσί ἐ ν-τοὺν εἶχαν γουορίσι. Σὰ ν-τ' ἀκούσαν πλιά τὰ μουρά, πέσαν ἀπά-νου τ' τσί το' εἶνα τσί ἡ γυναικα τ' τσί φ' ἰλιόδαν τσί κλαί-γαν. Ρώτ' σι λοιπόν ἡ γυναικα τ' « Τίληγια βριθήκν ἀφτὰ τὰ φῶσι τσί τὰ φα-ιά ; » Λέγι ἀφτός « Ἐττινε τσί ἔττινε. . . » Ἐπισι λοιπόν τσί τᾶπι οὔλα, τοῦ τί τσί τοῦ πῶε, τσί ποῦε ἀφτό τοῦ τσίρελλι ἤδαν ἡ τύχη τ' τσί γύρ' σι πῶου, τσί ποῦε μ' ἀφτό τοῦ τσίρελλι θά δοῦμι πουλλά πράματα ἀκόμη.

Πέσαν λοιπόν, τσιμηθήκαν, τοῦ πουργὸ φέρνι τοῦ τσίρελλι πέδι κατέληε, σὶ κάθα ἔναν τσί ἀπὶ μιὰ γ-κασέλα, τσί εἶχαν μέσα ροῦχα οὔλόχρουσα, βασιλικά. Σικουθήκν λοιπόν ἀφτοὶ, λέγι τοῦ τσίρελλι. « Τώρα νά ντ' θειτι οὔλι τσί νά πᾶτι σὶ ν ἰκκλησ' ἄ, τσί νά κάτσει ὄξου-ὄξου, κουδὰ στ' μ-πόρτα ὄχι κουδὰ στοῦ βκτιλέ. Τσ' ἄμα πιρνᾶ τοῦ δίσκου ἀπὶ μπρουτά σκς, νά δᾶζιτι τοῦ χέρ' σκς μὲς στ' ν-τσίεπ', τσί ὄσα φλουριά πιάνητι νά τὰ ρίγητι οὔλα μέτα. Ἡ κόσμουε θά πιάνι νά μουρμουρίζι, ἰσ' εἶε τίπουτα, ἰ' δ' ἰλιά σκς. Σὰ ν-τιλιώσι ἡ γ-ἰκκλησ' ἄ, νᾶρητι πάλ' ἰδῶ τσί ἀδῆε κ' μᾶσι, θά βρεῖτι καλᾶτ' καλῶτερου ἄμ' τ' βασιλέ, μὶ τὰ ἔπιπλα τ' μὶ οὔλα, τσί ὄστιρα πάλη θά σᾶε πῶ τί θά κἀνητι. » Πιάνην

λοιπόν ἀφτοί, ντ'νόδι, ἀφτός ή γιναικα τ' τσί τὰ τρίγια τὰ πιδιά τ', πᾶν στ'ν ἱκκλησ'ά, στικόδι, ξδιτσ'ι, νουδᾶ στ' μ-πόρτα. Ἰδληπι λοιπόν ή κόσμους τσ' ἄλλι βασιλέδεις, ἐν ἱξ-ρι ἀποδ' ποδ' εἰνη. Πιράσιν τὰ δισκι ἀπὶ μπρουστά δουν, δάξιν λοιπόν ἀφτοί τοῦ χέρ' δουν μῆς (18) ν-τ'έπ' δουν, δγάξιν χούφτις-χούφτις φλουριά, τὰ ρίχτιν μῆς τς δίστσι, γιμίξιν οἱ δίστσι φλουριά. Βλέπιν εἰ ἰ-ἰπιτρόπ' τόσχ φλουριά, τὰ χά-σαν. Πήγαν τοῦπαν τοῦ βασιλέ, ή βασιλέξ φιλλίστσι, κουμ-μάτ', λέγι «Ἀφῆτι νὰ τιλιώσι ή ἰ-ἱκκλησ'ά, μῆ γ-κάνητι πατιρδι, τσί γῶ θὰ στειλου νὰ τς φέρου στοῦ παλάτι μ', νὰ δοῦμι ποιό εἰνη μαθῆ ἀφτοί τσί θέλην νὰ κάνην ἱπίδειξι.» Ξαναπυροδον πάλη τὰ δισκα, ρίχτιν πάλη ἀφτοί μιὰ γ-κ'θάρα φλουριά μέσα. Πήρι χαβάρ' λοιπόν ή κόσμους, τς ἱβ'λι μῆς στὰ χρυσά, ρώτα ἀμ' τῆ μιὰ, ρώτα ἀμ' τ'ν ἄλλι, ἐν ἰ-μπόργι νὰ μάθ' τίπουτκ. Τέλους ἤθγαν ἀμ' τ'ν ἱκκλησ'ά τέλιουσι ή ἰ-ἀνάστασι, τραβήξαν, πήγαν στοῦ κ'μάσι, τσ'εἰνου εἶχι γίνι πλιά πολάτ'. Ἦμπαν μῆσχ, ε,τ' πήγαν νὰ κάτουν ἕστ'λη ή βασιλέξ ἕνα ἀσκέρ' στρατό νὰ τς πάρ' νὰ πᾶν στοῦ παλάτ'. Πήγι λοιπόν ή στρατός, θγαῖνι ἀφτός λέγι «Τί θέλητι ;» Δέν «Ἡ βασιλέξ σὶ θέλι, νᾶρτητι στοῦ παλάτ'.» Λέγι «Τώρα.» Παίξι τ' ν-τρουδέτα, μαξιδιόδι οἱ διμόνι, φάγαν οἴλου τοῦ στρατό. Ἀπάδιχι ή βασιλέξ νὰ γυρίσι ή στρατός, τίπουτκ. Στέρνι ἄλλου, τούν χαλου τσ' ἀφτόν. Σᾶ νὰ μωρίστσι λοι-πόν ή βασιλέξ, λέγι «Τί διάουλου ; Τσάτσισμι. (19) Ἀφτός θᾶν ἔχι, φαίνητι, πουλλή δύναμ' τσ' ἔθᾶ μπουρέσουμι νὰ τούν κάνουμι καλά.» Κάνη λοιπόν σινιάλου μὶ τς παδιγέρις ἀπὶ καρσ'ι πούξ θέλι νᾶρτ' νὰ συνηγουηθει. Τοῦ δλέπ' λοι-πόν ή ἕκός μας τοῦ σινιάλου, κάνι τσ' ἀφτός πούξ μεθῆς ἔλα. Ἰσαμι νὰ γυρίξι λοιπόν νὰ δεῖς, ή δρόμους ἀμ' τό'να τοῦ παλάτ' στοῦ ἄλλου γέμ'σι φλουριά. Σᾶν ἤθγι ή βασιλέξ ἀπ' δῆου, δλέπ' στοῖδεις-στοῖδεις τοῦ φλουρι μῆς τς δρόμ', τᾶ-χασι. Ἦθγαν λοιπόν τσ' ἀφτοί, γαμπρός τσί κόρ', νὰ τούν υποδιχτοῦν. Τς εἶχι ὄμους ἀρμηνημένι τοῦ τσί'ρέλλι τσί βασιτοῦσαν ἀβγά στὰ χέρια δουν, τσ' ἄμα κἀδιφι ή βασιλέξ τσ' ή βασιλίσσα, κάναν πούξ πέτκν τ' ἀβγά κάτου τσί σισ'ό-βγαν νὰ τὰ πάρην, γιὰ νὰ κάνην μιτάνοια στοῦ γουινό δουν, χουρίς νὰ τοῦ καταλάβῶ ή βασιλέξ.

Πήγι λοιπόν ή βασιλέξ, τούν ἀνηβάσαν ἀπάνου, ἔκκτσι. Ἰ-

18) Ἐθῶ ἐπίσης πρέπει νὰ ἐννοηθῆι τὸ ἄρθρο τ': μῆς τ' ν-τσῆπ' δουν —μῆς ν-τσῆπ' δουν (πρόφ. τ'ῆπ'.)

19) Τσάτσισμι=μπλέξαμε, μπλέξαμε ἄσκημα. Ἡ λέξη, τουρκικῆς καταγωγῆς, ἔχει κί' ἄλλες παραπλήσιες σημασίες.

δληπι τώρα ἀφτός τς μπάδεις-ι-ι, (20) ἐν ἱξ-ρι τί νὰ πατ. Ρῶν' -σι λοιπόν ή βασιλέξ, λέγι «Νὰ μὶ σ'χουρέξς, ἤθιλα νὰ σὶ ρου-τήσου.» Ἀπισπερδ' μαθῆ ἰδῶ τίπουτκ δέν ἤδκν. τίληγια λοι-πόν σὶ μιὰ βραδιὰ γίνισσι τέτιου παλάτ', τσί τέτια ἐπιπλα ! Οἴλα τᾶλλα, λέγι, καλά, τὰ φλουριά, οἴλα, μᾶ τοῦ παλάτ'; τίληγια γίνισσι μῆς σὶ μιὰ σιγμῆ ;» Λέγι ή γαμπρός-ι-τ', «Καλά, πρίν γένι τοῦτου τοῦ παλάτ', ἔ θ'μᾶσι καθόλ' τί ἤδκν πρίν ;» Λέγι ἀφτός «Ἐ, ἤδκν ἕνκ κ'μάσι» Λέγι «Μῆς σ' ἀφτό τοῦ κ'μάσι ποιός κάδουν ;» Λέγι ἀφτός «Νᾶ. . .», τὰ μάρδουσι, (21) ἐν ἤθιλη νὰ τοῦ πατ. Λέγι ή γαμπρός-ι-τ'. «Μᾶ τί θὰ πατ' ἀφτό ; ποιός κάδουν μέτκ, θέλ' ἀ μὶ τοῦ πατ'.» Τί νὰ κάνη ἀφτός τώρκ, ἐπιχσι τᾶπι οἴλα. Λέγι ἀφτός «Ἐμ ἤδκν σουτῶ ἀφτό πῶκκνης ;» Ἐ, τώρκ ποῦ ν' ή γαμπρός σ' ;» Λέγι ἀφτός «Ἐμ' ποιός τοῦν ἔξερ'.» Λέγι «Ἰμένκ ἔ μὶ γνουρίς καθόλ' ;» Λέγι «Ὅχι.» Λέγι «Τῆ γιναικα μ', τὰ πιδιά μ' ;» Λέγι «Ποῦ νὰ τᾶ ἔξερου.» Λέγι «Ἐ, λοιπόν ἀφτός ή τραχ'στής π' δέν ἤθιλης, εἶμι ἰγῶ, τσί ἀφτή εἰνη ή κόρ' σ' τσί τᾶλλα τὰ τρίγια εἰνη ἀγόνια σ'.» Ἐκατσι λοιπόν, εἶπι οἴλι τ'ν ἱτιουρία. «Σ' ἀρέτου, λέγι, τώρκ ; θέλις καλύτερου γαμπρό ;» Ἡ βασιλέξ πλιά σᾶ ν-τ'ᾶκ'σι, ἔδγκνη τσ'εἰνι τ'ν ὄρκ τ' γ-κουρῶνα τ' τσί τ'ν ἔδγκνη σ' ἀφτόνκν τσί γινή-καν τσεῖνι βασιλέδεις.

—Ἀπὸ τῆ συλλογῆ τοῦ ΠΑΝ. ΝΙΚΗΤΑ—ΦΑΔΤΗ.
Κατὰ τῆ διήγησι τοῦ πατέρα τοῦ Γ. Νικήτα,
Μυτιληνιοῦ.

20) Τίς μπάντες του=τὰ πλάγια του.

21) Τὰ μάρδουσι, ἀφρ. τοῦ : μαρδῶνου=προσπαθῶ νὰ κρύψω, νὰ σκε-πάσω κάτι, χωρὶς νὰ τὸ καταφέρνω.

Ο ΖΩΓΡΑΦΟΣ Κ. ΜΑΛΕΑΣ.— Μιά ξαφνική άρρώστια τώρα τελευταία έσπειρε στον τάφο έναν από τους τρεις-τέσσερες διαλεχτούς μας ζωγράφους. Τόν έκοψε στο καλύτερο μέρος του δρόμου που άρχισε να πατά στερεά κι' άφοβα. Άληθινή καλλιτεχνική φύση ο Μαλέας υπηρέτησε τήν τέχνη με άγάπη, με άφοσίωση, με εύσυντηθεία. Καί έρθηκε στο τοπίο τόν έαυτό του. Στην άρχή προσπάθησε με τήν ιμπρεσιονιστική του παλέττα να τονίσει σε ήρεμες, χρωματικές μελωδίες, όχι πάντα πολύ καθαρές, τή λεπτή λυρική ψυχή του και τόν αισθηματικό του αυτό χαρακτήρα συνήψισε μπορεί να πει κανείς σ' ένα από τά πρώτα του καλά έργα, στα «Σουρουπώματα». Σιγά-σιγά άρχίζει να βλέπει καθαρότερα τά πράγματα και τό χρώμα του γίνεται αναλυτικώτερο, όσο στερωώτερη ή σύνθεσή του.

Τώρα μπαίνει στην έλληνική φύση κι' άχόρταγα δουλεύεται στις χάρες της. Μεθ'ά με τό φώς του άττικού ούρανού και τό κοκκινόχρυσο χρώμα των άθηναικών έρειπίων, χαίρεται τή θαυγάλαξη θάλασσα και τά άσπρα, άπλά, γεωμετρικά σπίτια των κυκλαδικών νησιών, μάς κερνά τό δροσοδόλο άέρα των βουνών και κοιλάδων τής Αιτωλίας, τούς θείους δράχους και τά προφητικά δέντρα των Δελφών και βρίσκει πλούσιους τόνους στην ήθονική φύση τής Μυτιλήνης και μερικές μυστικόπαθες γραμμές σε κάποια ανατολίτικα μοτίβα της.

Μ' αυτά δημιούργησε μιá δική του τεχντροπία με τό άφθονο, χτυπητό χρώμα στις πλούσιες συγχωρίες του, με τήν άρχιτεκτονική, υπολογισμένη διάταξη των πραγμάτων και κάποια θερμή έκφραση που έμψυχώνει πολλές φορές τίς εικόνες του. Δέν τού λείπει άκόμη κάποιος διακοσμητικός χαρακτήρας που άπλώνεται στα περισσότερα έργα του. Μά στα τελευταία του τοπία από τά Καλάβρυτα ο άέρας είναι έλαφρότερος, τά δέντρα πιό ζωντανά, τά χρώματα πιό δροσερά, τά σχήματα πιό πλαστικά.

Κ' είναι ένα από τά κυριότερα χαρακτηριστικά τής τέχνης του ότι ποτέ δέ στάθηκε κουρασμένος στο δρόμο, μιá αιώνια άνησυχία τόν έσπρωχνε πάντα σε καινούργιες προσπάθειες. Σ' όλες του όμως τίς αναζητήσεις τό χρώμα ήταν πάντα ο σύντροφός του : είτε έψαχνε για μιá γενική έντύπωση, είτε ίσορροπούσε τά πράγματα σε μιá διακοσμητική σύνθεση, είτε ξεχνιότανε σε λυρική έκφραση, είτε κυνηγούσε να πιάσει ξελαγαρισμένη στα κύρια πλαστικά τους στοιχεία, στον όγκο τους, τήν ουσία των πραγμάτων. Κ' αυτό τό τελευταίο οά να τού ξέφαινε συχνά και πολλές του μορφές είχαν κάποτε μιá φανταχτερή μονάχα έσωτερικότητα, μά μπόρεσε άλλου να δώσει μιá λεπτή πνευματική άτμόσφαιρα, όπως σε μερικά του δέντρα από τή Μυτιλήνη και τήν Αιτωλία που κυριαρχούν στον πίνακα στην Αδλή Τζαμιού πάλι τής Μυτιλήνης, σ' ένα

Λούβρο τής Αιγύπτου με τίς τριγωνικές του σχηματοποιημένες μορφές κ. ά. Σ' αυτή του τήν προσπάθεια πέτυχε περισσότερο παρά στην τελευταία του τάση να βρει τήν απλούστερη όλική διάση των πραγμάτων από όπου βγαίνει μόνη της ή δικτύωρη ουσία των.

Μά με πόση άγάπη έσφυσε πάντα να μαλετήσει τήν έλληνική γή! Έκατοντάδες στίχοι του, πολλά χρωματιστά, μονάχα από τή Νάξο — πολύτιμα άκόμη και για τό άφθονο όλικό που μάς θησαυρίζει για τό λαϊκό σπίτι και τήν άρχιτεκτονική γραφικότητα του έσωτερικού μιάς νησιώτικης πολιτείας — μάς δείχνουν τόν άκούραστο μαλετητή και τόν άληθινό καλλιτέχνη που ξαίρει να βλέπει τή φύση και να θυμάζει τήν τέχνη όπου κι' αν βρίσκεται. Κ' έμεινε πάντα ένας άληθινός καλλιτέχνης με άκατάβλητη πίστη στο έργο του και με άμειωτα τά ιδανικά του.

Η έλληνική τέχνη δέ θά λησμονήσει ποτέ τόν πρόωρο χαμό του, όπως κ' ή Μυτιλήνη που τού έδωσε μερικά χαρακτηριστικά έργα και κρατάει δείγματα τής δημιουργίας του (κ' ένα άρχιτεκτονικό μέσα σ' άλλα).

Δ. ΒΥΑΓΓΕΛΙΑΝΗΣ

ΣΤΡΑΤΗ ΜΥΡΙΒΗΛΗ: «ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ».— Με χαρά θά γράψουμε δυό λόγια για τό καινούργιο βιβλίο του Στρατή Μυριβήλη. Νομίζουμε δά πώς αυτή ή χαρά είν' άκαινο που πρέπει να έκφραστεί πριν απ' όλα από μυτιληνιούς, που γράφουν πάνω στη Μυτιλήνη, για ένα τόσο εύχάριστο γεγονός, ένα τόσο λαμπρό άπόκτημα τής «Λεσβιακής Τέχνης», ή, αν προτιμάτε, ένα τέτοιο λουλούδι τής «Λεσβιακής Άνοιξης».

Μεταχειρίζομαι έπίτηδες τίς έπικίνδυνες αυτές έκφράσεις, ίκανές να ξανανάψουν τό φιλολογικό καθ'ά που έδινε κ' έπαινε κάποτε γύρω από τόν τίτλο του περιοδικού τούτου. Τίς μεταχειρίζομαι, γιατί μού φαίνεται πώς χαρακτηρίζουν καλύτερ' από κάθε άλλη τό συγγραφέα μας. Ο Σ. Μ. είναι άλλωστε ένας φανατικός και των δυνάων : είναι συναιδητά και θεληματικά λειτουργός άκαινού που έννοούμε λέγοντας (με τήν άδεια τού κ. Σ. Παρασκευάδου ή και χωρίς) «Λεσβιακή Τέχνη» και μαγεμένος έραστής τής «Λεσβιακής Άνοιξης».

Δέ μπορώ να τό κρύψω πώς είμαι δά ένθουσιασμένος που ο λαμπρός μας συγγραφέας και άγαπητός μου φίλος μού δίνει από τό δεύτερο φύλλο του περιοδικού μας τήν ευκαιρία ν' αναφέρω με άποδείξεις στο χέρι τήν ύπαρξη τής Λεσβιακής Άνοιξης, τής Λεσβιακής Τέχνης.

Ο κ. Σ. Παρασκευάδης έχει πεί, μού φαίνεται, ύποστηρίζοντας τό άνώπαρκο τής «Λεσβιακής Τέχνης», ότι και τό πλουσιώτερο ταλέντο που βρίσκεται σήμερα μεταξύ μας, ο Μυριβήλης, είναι φανερό πώς έχει δεχθεί επίδρασεις από ξένες λογοτεχνίες (άπαναλαμβάνω τά λόγια του από μνήμη, πιστεύω όμως ότι είμαι πιστός, όχι στη δικτύωση δέδαια,

αλλά τουλάχιστο στο νόημα) και ανέφερα, αν δεν κάνω λάθος, τη ρουσσική. Λοιπόν ναι. Ο Μυριβήλης είναι επηρεασμένος. Κ' είναι πολύ περισσότερο επηρεασμένος από το γαλλικό νατουραλισμό (Μωπασάν, Ζολά κ.λ.π.) ή τουλάχιστον έχει πολύ περισσότερη συγγένεια ιδιοσυγκρασίας μαζί του, παρά με τους ρώσους, όπου οι ομοιότητες, αν υπάρχουν, είναι ολότελα εξωτερικές και περιορίζονται σε μερικά τερτίπια του ύφους, ενώ οι διαφορές, διαφορές ψυχικές καθώς και στην αντιμετώπιση της τέχνης και του κόσμου, είναι ριζικές και βαθύτατες. Ίσως θα μπορούσε κανείς, γυρεύοντας καλά-καλά, να τούδρει και κάμποσες άλλες επιδράσεις ακόμα. Αλλά πήτε μου, ποιό ήταν το υψος;

Έχω κάπου διαβάσει σ' ένα πολύ έξυπνο βιβλίο — κρίμας που δε θυμώμαι ποιά, γιατί αλλιώς θα στόλιζα κ' εγώ το σημειώμα μου με κάνα σπουδαίο όνομα — ότι είναι αδύνατο στον καλλιτέχνη όχι πια ν' αποφύγει τις ξένες επιδράσεις, παρά του είναι αδύνατο γράφοντας ή και ζωγραφίζοντας έστω, να μην έχει μέσα στη φαντασία του, άθλα του, κάποιον υπόδειγμα' και δεν έννοω τη φύση, παρά ένα άλλο τελειωμένο καλλιτέχνημα. Φαντάζεται γράφοντας π.χ. στίχους μίαν ώρισμένη έκδοση άλλων στίχων που κάποτε διάβασε και τη βλέπει κι όλος με τα έσωτερικά μάτια, βλέπει το ιδιαίτερο χρώμα του χαρτιού της το ειδικό σχέδιο των τυπογρ. της στοιχείων. Αν δεν είχαμε δει ή ακούσει για άλλα καλλιτεχνήματα, θα μάς ήταν αδύνατο, πιστεύω, να σκεφτούμε πως θα μπορούσαμε να κάνουμε κ' έμεις. Κ' έτσι ή επίδραση, ή μάλλον ή μίμηση ή θάπρεπε να θεωρηθεί ή απκρίτητη προϋπόθεση, ή πρώτη άφετηρία, κ' ίσως ίσως και το κυριότερο ψυχικό κίνητρο για να δημιουργηθεί ένα καλλιτεχνήμα. Θα σύγκρινα τα κοπιαστικά ψαχουλέματα του καλλιτέχνη μέσα στον κόσμο που τον τριγυρνά και μέσα στην ψυχή του με τα παραπατήματα ενός ανθρώπου με δεμένα μάτια και με μοναδικό του στήριγμα ένα ραβδί : τη μίμηση. Κι όταν ακόμα θέλουμε ν' αποδώσουμε όσο γίνεται πιο πιστά και πιο άμεσα τη φύση, ακόμα κι όταν το καλλιτεχνικό μας ιδανικό είναι ο πιο άγνός ρεαλισμός, μάς είναι αδύνατο να φτιάξουμε κάτι χωρίς να έχουμε διδαχτεί έναν τρόπο να διερμηνεύουμε τη φύση, παρμένο μέσ' από την καλλιτεχνική παρακαταθήκη που έσώρυσαν πριν από μάς τόσες γενεές ανθρώπων. Ακόμα κ' οι καλλιτεχνικοί επαναστάτες είναι εξαρτημένοι από προηγούμενες μορφές της τέχνης, γιατί ή απόφαση να κάμεις ακριβώς το αντίθετο απ' ο,τι γινόταν ώς τώρα, είναι ένας δεσμός προς αυτό, αντίστροφος έστω, αλλά δεσμός πάντως, ισχυρός δεσμός, όταν δεν είναι μαζί και παθοκλα. Πρέπει να παραγνωρίζει κανείς θεμελιακά την ανθρωπινή φύση, για να ζητά την πρωτοτυπία άνόθευτη, μόνο και πρωτοτυπία από έναν καλλιτέχνη. Φοβόμυ πως αυτό είναι το μεγάλο σφάλμα της σύγχρονης κριτικής. Μά όταν μέσα στο καλοόπι αυτό το καμωμένο μοιραία από διάφορα δανεικά στοιχεία, ή, αν μπορούμε να έκφρασθούμε έτσι, στοιχεία κοινής χρήσης, ο καλλιτέχνης κατορθώσει να δώσει και κάτι

νέο, κάτι ανείπωτο ής τότε, παρμένο από την ουσία των πραγμάτων ή από την ψυχή τη δική του, κι ως μίην είναι αυτό το νέο τίποτ' άλλο παρά μία έλαφρή παραλλαγή στην απόκρυψη, ένα τέτοιο γεγονός' πρέπει να θεωρηθεί σπάνιο και μεγάλο ευτύχημα. Ο καλλιτέχνης αυτός έχει όλα τα δικαιώματα στο χαρακτηρισμό «πρωτότυπος», έχει όλα τα δικαιώματα στην εύγνωμοσύνη μάς.

Παρακαλώ να συγχωρήσετε αυτή την παρέκδοση που κινδυνεύει να μη μου αφήσει τόπο ν' ασχοληθώ με το βιβλίο μάς. Αλλά ήθελα να δώσω μίαν ιδέα του πως θάπρεπε ν' αντιλαμβάνόμαστε πάνου-κάτου τη σύσταση του καλλιτεχνήματος και σε ποιές δόσεις άνεκατεύονται πρωτοτυπία και μίμηση για να το δώσουν' ακόμη ποιές σκέψεις μάς έκαμαν να θεωρούμε φυσική προϋπόθεση, άνάγκη τήσης κατακραυγής, την επίδραση, και την πρωτοτυπία, τη λίγη έστω πρωτοτυπία, σπάνιο απόκτημα, έξάλισιο δώρο.

Η σύγχρονη κριτική, που θεωρεί τη μίμηση θανάσιμο άμάρτημα κι' άλλο δεν κάνει παρά να εκδιεί: μ' αυτή την άφορμή καταδικαστικές άποφάσεις, καλλίτερα θάκανε να ζητεί και να φέρνει στο φώς όση νέα προσφορά κρύβεται στο καλλιτεχνήμα. Αλλά αυτό είναι βέβαια πολύ δύσκολη δουλειά.

Λοιπόν ο Μυριβήλης — άφου για κείνον πρόκειται — ταλέντο πλούσιο, όλο χυμό και νεανική όρμη, μάς δείχνει στο καινούργιο του βιβλίο πως όλοένα προοδεύει.

Ύστερ' από τις «Κόκκινες Ίστορίες» έργο νεανικό, γεμάτο βέβαια ύποσχέσεις αλλά και γλυστηρήματα, ή «Ζωή εν Τάφω» ήταν ένας μάγάλος σταθμός. Είχαν περάσει χρόνια κάμποσα και ή ζωή είχε αφήσει τα σημάδια της πάνω στο συγγραφέα. Όλα τα φαρμάκια που ανέλαβε να τον ποτίσει είχαν γίνει οι πλούσιες πηγές της ανθρωπίνης και καλλιτεχνικής του πείρας. Έπειτα ο κλονισμός που φέρνει ο πόλεμος πάνω στην ιδιοσυγκρασία ενός ευκισθήτου ανθρώπου είναι βέβαια ένα άνεξάντλητο θέμα κ' είναι ν' άπορήσουμε πως 10 χρόνια πόλεμος δεν έδωκε τίποτ' άλλο, ή σχεδόν τίποτ' άλλο στη λογοτεχνία μάς από τη «Ζωή εν Τάφω» του Στρατή Μυριβήλη. Για τούτο το βιβλίο αυτό εκτός από τη μάγάλη λογοτεχνική αξία που έχει από μονάχο του, έχει και άπειρη αντιπροσωπευτική σημασία μέσα στη νεοελληνική έρημο από καλλιτεχνικές άντιδράσεις μπροστά σε τόσο συγκλονιστικά γεγονότα.

Ώστόσο έκείνη ή άνατριχιαστικά έντονη αίσθηση των πραγμάτων και το ζωγραφικό των ζωντάνεμα στην περιγραφή που μάς είχαν συναρπάσει στη «Ζωή εν Τάφω», μάς είχαν αφήσει κάποιον άόριστο φόδο, μήπως δεν ήταν παρά ο αντίλαλος από τα έξαιρετικά έκείνα περιστατικά που έδωκν άφορμή στο γράψιμο του βιβλίου και μήπως ο συγγραφέας δε θα τά ξανάβρισκε τόσο πλούσια, όταν θάχε πάλι να κάνει με την ήρεμη καθημερινή ζωή. — Λοιπόν όχι ! Έντονη αίσθηση και παραστατικότητα είναι πράγματι χαρίσματα δικά του, είναι τα μάγάλα γνωρί-

ματτα του ταλέντου του. Αυτό μᾶς τὸ λένε καθόρα τὰ νῆα του «Διηγήματα». Είναι ἀλήθεια πὼς τὸ μισὸ βιβλίον σχεδὸν εἶναι καὶ πάλι ἀφιερωμένο σὲ πολεμικὲς ἐντυπώσεις, κ' οἱ ἐντυπώσεις αὐτὲς χάρις στὸ θέμα των εἶναι δέδωκα τὰ πιὸ ἀνετριχαστικά του κομμάτια. Ἀλλὰ ἡ λεπτή, ἢ ἀγρυπνὴ παρατήρησις, τὸ θερμὸ ἀγκάλιασμα τοῦ θέματος του ποῦ ἄλλοῦ δειχνεῖται καλλίτερα παρὰ στὸ εἰρηνικὸ, τὸ ἐξωτερικὸ μικρόλογον κ' ἐσωτερικὸ τόσο τραγικὸ ἐπεισόδιον τῆς καθημερινῆς ζωῆς, ἐκαίνο τὸ «Βγενάκι»: Ἐχὼ μάλιστα τὴν ἐντύπωσιν πὼς στὸ διήγημα αὐτὸ γιὰ πρώτη φορὰ ὁ Μυριβήλης φαίνεται νὰ διαθέτει ἕνα νέο ἀνεκτίμητο στοιχεῖον γιὰ τὴν τέχνην του, βαθύτερη γνῶσιν, λεπτότερη αἰσθησὴ τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς, περισσύτερη ἀνθρωπινὴν οὐσίαν.

Φαντάζομαι πὼς τὸ ἀναγνωστικὸ κοινὸ τοῦ περιοδικοῦ χωρὶς ἐξαιρέσεις ἔχει διαβάσει καὶ τὰ 5 διηγήματα τοῦ τόμου καὶ πὼς θάταν ὀδυνηρὰ περιττὸ ν' ἀναλυθῶν ἕνα-ἕνα ἀπὸ τὴς στήλας τοῦτας. Θῆθελα μονάχα νὰ ἐπισύρω τὴν προσοχὴ σας σ' ἕνα δυὸ σημεῖα, νὰ κάμω ἕνα δυὸ παρατηρήσεις ἀκόμα ποῦ μοῦ ἤρθαν στὸ νοῦ διαβάζοντας τὸ βιβλίον, ἕνα δυὸ παρατηρήσεις ποῦ νομίζω πὼς ἔχουν πολὺ «μυτιληγιῶν» ἐνδιαφέρον.

Στὴν κριτικὴ ποῦ ἀφθονα ἀσχολήθημε μὲ τὸ βιβλίον, τόσο τὴν ἀθηναϊκὴν, ὅσο καὶ τὴ ντόπια, ἔγινε λόγος γιὰ τὸν Παπαδιαμάντη, ποῦ ἔφταξε μάλιστα ὡς τὴ σύγκρισιν μεταξὺ τοῦ συγγραφέα μας καὶ τοῦ μεγάλου σκιαῆτη. Πρέπει νὰ πῶ εἰλικρινῶς πὼς ἡ πρώτη μου ἐντύπωσις ὅταν εἶδα ν' ἀναφέρεται ὁ Παπαδιαμάντης ἀπὸ τὴς στήλας ἑνὸς ἀθηναϊκοῦ περιοδικοῦ καὶ νὰ γίνεται ἕνας τόσο τολμηρὸς κ' ἀδικαιολόγητος παραλληλισμὸς, ἦταν ἡ δυσπρόσπευτος γιὰ τὴν ἐπιπολαιότητα καὶ τὴν ἀσέβεια τοῦ κριτικοῦ. Ἀλλὰ ἀφοῦ καὶ ἡ ντόπια κριτικὴ ἐξανέστη τὸ ζήτημα στὸ φῶς καὶ δὲν εἶμαι παρὰ ὁ τέταρτος ἢ ὁ πέμπτος ποῦ τὸ ἀνακινεῖ, μοῦ φαίνεται πὼς μπορῶ νὰ πῶ μὲ τὴ σειρά μου κάποιαν σχετικὴν ἐντύπωσιν μου. Ἐ λοιπὸν, νομίζεις πὼς ὁ Παπαδιαμάντης διαλάχτηκε ἐπίτηδες γιὰ νὰ φανοῦν οἱ τρομαρῆς διαφορῆς ποῦ τοὺς χωρίζουν αὐτὸν καὶ τὸ Μυριβήλη. Ὁ Παπαδιαμάντης ὁ ἀσκητικὸς — ὁ Μυριβήλης ὁ λάγνος. Ὁ Παπαδιαμάντης ὁ καμωμένος ἀπὸ ἀπειρῆς, τρυφερότατες, δυσδιάκριτες ἀποχρώσεις — ὁ Μυριβήλης μὲ τὴν ὀμὴ χτυπητὴ παλέτταν. Ὁ Παπαδιαμάντης ὁ χριστιανὸς — ὁ Μυριβήλης ὁ σκεπτικιστῆς. Ὁ Παπαδιαμάντης ὁ γυρισμένος στὸ παρελθόν, ποῦ λατρεύει ἕναν κόσμον ἐτοιμοθάνατον καὶ τοῦ ψάλλει τὸ κύνειον ἄσμα — ὁ Μυριβήλης ὁ ἀδηφάγος τῆς ζωῆς, ὁ ὀλοζώντανος, ὁ νέος!

Ὁ Μυριβήλης ὁ νέος! Νὰ πὼς ἀπὸ τὴν ἀσεβῆ αὐτὴν σύγκρισιν — ποῦ δὲ θὰ τολμούσαμε μοναχοὶ μας — ὄγλημα ὁ κυριώτερος χαρακτηρισμὸς τοῦ ὁμητικοῦ του ταλέντου. Ὁ Μυριβήλης ὁ νέος! Γιὰ τὴν προτερήματα κ' ἐλαττώματα, ἂν πρέπει νὰ μεταχειρισθῶμε τὰ συμβατικὰ αὐτὰ χωρίσματα, ἀκόμα κ' ἐκεῖνα τὰ σημεῖα τῆς ἰδιοσυγκρασίας τοῦ Μ. ποῦ ἐνοχλοῦν μερικὸς ὑπερκαισιθῆτους: τὸ χτυπητὸ ὕψος, ἡ σκατάλη στὰ ἐπίθετα καὶ τὴς παρομοιώσεις καὶ προπάντων ἡ περίσσεια τῆς φυλετι-

κῆς ὁρμῆς, τί ἄλλο εἶναι παρὰ πλοῦσια, ἀχαλίνωτα νιάτα; Καὶ τί ἄλλο κλείνει περισσύτερες δυνατότητες γιὰ τὸ μελλοντικὸ ἀνθίσμα ἑνὸς ταλέντου παρὰ τὰ πλοῦσια τοῦτα νιάτα; Καὶ τί ἄλλο μπορεῖ νὰ χεῖ θετικώτερη, ἀεργετικώτερη ἐπιρροή γύρω του; Ἄλλωστε τὸ πείραμα ἔχει γίνει: Ἡ αἰσθητικὴ περιπτώσις τοῦ Σολωμοῦ ἔχει σχολιαστὰς, ἔχει ἀπογόνους. Ἡ τόσο ἐξελιγμένη καὶ τόσο καλὰ κρυμμένη καλαισθησία τοῦ Παπαδιαμάντη περιμένει ἀκόμα τὸν ἐξερευνητὴ τῆς. Ἀλλὰ ἡ γελίεμαι ἐλθεῖν, ἢ ὁ Μυριβήλης θάνατον τὸ προζύμι μᾶς γενεῆς συγγραφέων. Ἐκτὸς ἂν δὲν ἔχομε τίποτα μέσα μας.

Γιατὶ ὁ Μυριβήλης θυθαίνει τὴ ζωὴν ἀπ' ὅλους τοὺς πόρους.

Εἶναι κ' αὐτὸ δὲ ἕνα γνώρισμα, ἴσως τὸ καλλίτερον, τῆς «Λεσβιακῆς Τέχνης». Καὶ γιὰ νὰ μὴ μᾶς ποῦν καὶ πάλι πὼς μιλοῦμε ἀθάλατρα γιὰ κάτι ἀνυπάρκτον, περάσω μὲ τὸ νοῦ σας τὴ σπασμένη σειρά ἀπὸ τὰ λίγα ἀγαπημένα ὀνόματα ἐκείνων ποῦ ἀντιπροσωπεύουν τὸ νησί μας στὴν τέχνην τοῦ λόγου, καὶ πῆτε μου ἂν θέλω νὰ γελίεμαι ἢ ἂν ἀλήθεια ἔχουν ὅλοι τοὺς κοινὰ γνωρίσματα τὸ θερμὸ πάθος, τὸ σφιχταγκάλιασμα τῆς ζωῆς, τὸ μίσος πρὸς κάθε ἀφηρημένην, νεφελοκοκκυγικὴν φλυαρίαν. Γιατὶ ὅποιος ἔχει νιώσει τὸν κόσμον πάνω σὲ τοῦτο τόμοφο νησί θέλει τὴν ὁμορφίαν του νὰ ἐκφράσει, χωρὶς νὰ τὴν μετουσιώσει, κρατῶντας ὅλη τῆς τὴν νοστιμάδα, ὅλη τῆς τὴν ἰδιαιτέραν γεύσιν. Ἄντις νὰ εἶναι ἐπιχείρημα γιὰ τὴν ἀνυπαρξίαν τῆς, ἀγαπητέ μου κ. Παρασκευαΐδη, θαρρῶ ἀπεναντίας πὼς τίποτα δὲ μπορεῖ ν' ἀποδείξει καλλίτερα πὼς ἡ Λεσβιακὴ Τέχνη ὑπάρχει, ἀπὸ τοῦτο: πὼς ὑστερ' ἀπὸ αἰῶνας σιωπῆς μόλις κατορθῶναι νὰ ξαναφανεῖ, ἔχει κάθε φορὰ τὰ ἴδια φυσικὰ, τὰ ἴδια ροδομάγουλα νιάτα.

Δὲ φαντάζομαι πὼς εἶναι ἀνάγκη μιλώντας σὲ μυτιληγιῶς νὰ ἐπιμένω στὰ καθέκαστα καὶ νὰ τονίσω πόση Μυτιληγὴν ζεῖ σὲ κάθε μιὰ σελίδα. Μόνον εἶμερς μπορούμε νὰ νιώσουμε σωστὰ τί ἀξίζει ἢ ἰδέα του νὰ μᾶς ξαναφαί ἕνα ντόπιον παραμῦθον (Οἱ δυὸ Κάλπηδες), ποῦ μᾶς κάνει καὶ ξαναζοῦμε ἔτσι ἐξοκράστα καὶ νόστιμα τὴ ζωὴν τῶν παπουδῶν μας!

Δὲν ἔχω τὰ μέσα νὰ τοποθετήσω ἀπὸ τώρα μέσα στὴν ἀπόλυτη κλίμακα τῶν ἀξιών τὸ βιβλίον τοῦ Μυριβήλη στὸ σκαλοπάτι ποῦ τοῦ ἀνήκει. Εἶρω μονάχα πὼς εἶναι τὸ πιὸ ἐνδιαφέρον κομμάτι ποῦ εἶδα ἢ λογοτεχνία μας ἐδῶ καὶ κάμποσα χρόνια, ἕνα βιβλίον σφραγισμένο μὲ τὴν πιὸ γνήσια δημιουργικὴν φλέβα. Ἡ ὑποδοχὴ ποῦ ἔλαβε ἀπὸ τὴν Ἀθηναϊκὴν κριτικὴν εἶναι συμπτωματικὴ.

Μοῦ φαίνεται πὼς ἔχομε τὸ χρέος νὰ χαροῦμε καὶ τὸ δικαίωμα νὰ περηφανευόμεστε ποῦ τὸ βιβλίον αὐτὸ γράφηκε στὴ Μυτιληγὴν κ' εἶναι γεμάτον ἀπ' τὸν παλμὸν μιᾶς θερμῆς λεσβιακῆς ψυχῆς. Ἄν αὐτὸ δὲν εἶναι «Λεσβιακὴ Τέχνη», εἶναι δέδωκα «Λεσβιακὴ Ἄνοιξις».

ΑΝ ΚΑΙ πέρασε κάμποσος καιρός, ωστόσο δε θα μπορούσαμε να φήσουμε άπαρτηρητο το ζήτημα που δημιουργήθηκε γύρω στο Διευθυντή του Διδασκαλείου Θηλέων Θεσσαλονίκης, όλη εκείνη την ποταπή και σκωφαντική επίθεση, που σκηνοθετήθηκε άνανδρα και με έλατήρια κάπως σκοτεινά γύρω σ' έναν έκλεχτό συμπατριώτη μας αυτή τή φορά κι άγαπημένο μας φίλο, τον κ. Μ. Κουντουρά. Ένα σχετικό πλατύτερο σημείωμα, από έλλαψη χώρου δυστυχώς, μένει για τό έρχόμενο φυλλάδιο. — Στο μεταξύ, ό εκπαιδευτικός σύμβουλος που είχε σταλεί να κάνει άνακρίσεις, υπέβαλε στο Έπουργείο τό πόρισμά του κι' όπως μαθαίνουμε από κάτι λιγόστιχες ειδήσεις μερικων έφημερίδων — που εκείνες οι πολύστηλες καμπάνιες για τό σκάνδαλο! — στο πόρισμα αυτό βρίσκται πως και μιá από τις κατηγορίες που ρίχτηκαν άναντίον του κ. Κ. δέν είναι άληθινή κι ότι υπάρχει μονάχα δυσαρμονία άνάμεσα στο προσωπικό του Διδασκαλείου που δημιουργεί κάποια διοικητική άνωμαλία, και γι' αυτό προτείνει τή μεταθεση μερικων από τους καθηγητές τους. Έτσι ό κ. Κουντουράς θγαίνει όλότελα άθως κι' άνέγγιχτος άπ' όλη αυτή τήν άντιδραστική λύσσα. Έμεις που ξέρουμε τον άνθρωπο, τό πόρισμα αυτό τό περιμέναμε. Δέν είδαμε όμως και τις έφημερίδες εκείνες που προθυμοποιήθηκαν τόσο να τον διασύρουν και να τον διακομπεύσουν, να θελήσουν ύστερ' άπ' αυτό να ποκαταστήσουν με κάποιο τρόπο τή φήμη του. Ένα τέτοιο πράμα βέβαια θα ήταν πάνω άπ' τις ήθικές τους δυνατόμεις και πάνω από τά δημοσιογραφικά ήθη του τόπου μας. Φανταζόμαστε μονάχα πόσο θα λυπήθηκαν που έχασαν έτσι εύκολα ένα τόσο δικλεχτό θύμα του τυφλού άντιδραστικού μίσους τους.

ΒΙΒΛΙΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ ΠΟΥ ΛΑΒΑΜΕ—

ΚΑΛΔΟΝΑΙΟΥ : ΣΚΙΤΣΑ ΤΗΣ ΚΑΛΔΟΝΗΣ. (περκαμένα και τωρινά).— Ένα φυλλάδιόκι γραμμένο με πολύ κέφι, με πολλή άγάπη και με πολύ ένδικέρον από τό συγγραφέα για τήν ιδιαίτερη πατρίδα του, έν και κάπως σύντομο και χρονογραφικό. Πέρ' άπ' αυτό θα είχαμε άκόμα να παρατηρήσουμε πως το ύλειπει κάποια μέθοδο και κάποια κριτική στις Ιστορικές του άνασκοπήσεις. Παραθέτουνται γραμμύ μυθολογικές παραδόσεις και Ιστορικά γεγονότα, σά ναταν τό ίδιο πράμα. Πιστεύει πράγματι ό συγγραφέας στις μυθολογικές ειδήσεις τό ίδιο όπως και στις Ιστορικές, ή τις παραθέτει μονάχα έτσι για γούστο, ως μυθικές παραδόσεις ; Αυτό δε φαίνεται καλά. Στο τέλος του φυλλάδιου υπάρχει και μιá μικρή συλλογή ποιήματα, έμπνευσμένα έπίσης από τήν Καλλονή και τά γύρω της.

ΝΕΟΙ ΡΥΘΜΟΙ.— Μηνιάτικο λογοτεχνικό περιοδικό. Διευθυντής Κ. Ν. Δρακόπουλος. Χρόνος Α'. Φύλλ. Γ'. Άπρίλης 1928. Δράμα. Συνδρ. δραχ. 100.—"Όργανο προ πάντων νέων λογοτεχνων, γεμάτο ένθουσιασμό και τόλμη, πολύ συμπαθητικό και άξιοπρόσεχτο.— Τους εύχαριστούμε πολύ για τά καλά τους λόγια.

ΔΗΛΩΣΗ

Τά «Λ. Φ.» όργανώση καθαρά έρασιτεχνική καθώς είναι, για να μπορούν να βγαίνουν όσο τό δυνατό πιο άνετα και πιο φροντισμένα τόσο ως προς τήν επιλογή τής όλης τους, όσο και ως προς τήν προσεχτικήν άτυπώσή τους, χωρίς να πιέζονται από ώρισμένες χρονικές προθεσμίες, είναι άνάγκη, όπως φάνηκε από τά πράματα, να εκδίδουνται σε χρονικά διαστήματα μακρυνότερα από ένα μήνα, όπως είχαν όρσει στην αρχή. Τά διαστήματα αυτά μένουν ακαθόριστα, θα υπάρχει όμως φροντίδα να είναι όσο τό δυνατό πιο σύντομα. Έτσι ή συνδρομή θα υπολογίζεται όχι σ' ένα χρόνο, περ' σε 12 φυλλάδια, άνεξάρτητα άπ' τον καιρό που θα χρειαστούν να εκδοθούν.— Τό μέτρο αυτό, που άναγκάζονται από τους άντικειμενικούς όρους τής εκδόσής τους να λάβουν τά Λ. Φ., δέν είναι βέβαια αντίθετο ούτε προς τό σκοπό τους, ούτε προς τις υποχρεώσεις τους.

Τά «Λ. Φ.» επιθυμούν να εκφράσουν και δημοσία τά εύχαριστώ τους προς τον κ. Μ. Κουρτζή για τό θερμό ένδικέρον και τήν ύποστήριξη που τους έδωσε, με τό να έγγραφεί για 20 συνδρομές, που να μοιραζονται σε διαφόρους άπόρους διανοομένους και φιλανθρωπιστές. Είναι μιá χειρονομία εύγενική που ένθαρρύνει.